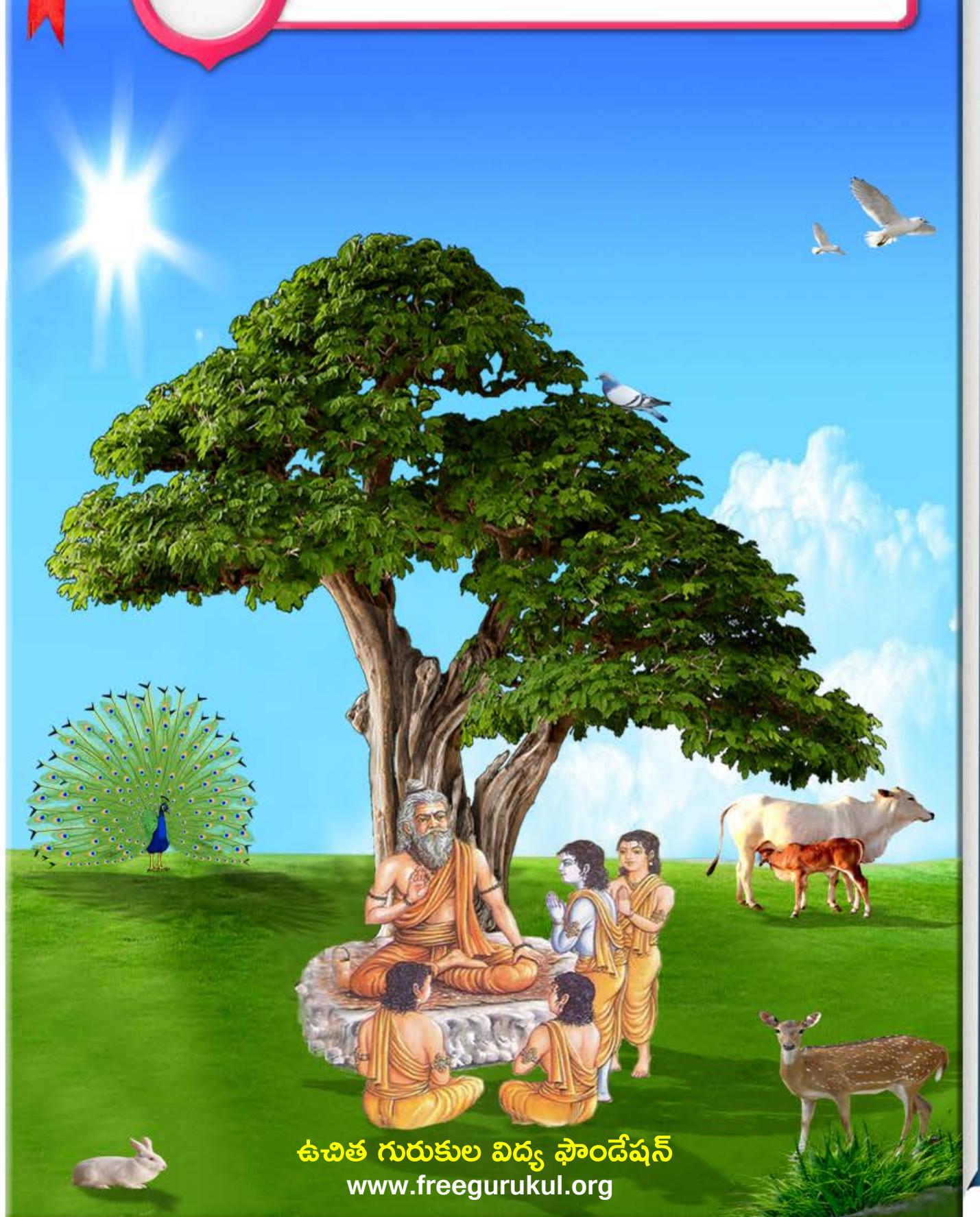

దేవదేవతలు

హానుమాన్ అవతార లీలా రహస్యము

ఉచిత గురుకుల విద్య పొందేష్టన్
www.freegurukul.org

సదాశివ సమారంభం

గురు దిక్షితాముహ్రి

గురు వెన్కటేశ్వర ముహ్రి

గురు శుక ముహ్రి

గురు నారద ముహ్రి

గురు వాస్తవికీ ముహ్రి

గురు కృప

శంకరాచార్య మధ్యమం

గురు దివిదాస్

గురు కశ్చేర్ దాస్

గురు శైలశ్రీ మహా ప్రథము

గురు నాన్క్

గురు రామచేంద్ర స్వామి

గురు వీరబ్రహ్మండ్ర స్వామి

యోగి మేమన

అస్క్రూదాచార్య పర్యంతాం

గురు శ్రీశింగ స్వామి

గురు లాహారి మహాశయ

గురు రామకృష్ణ పరమహంస

అమృతార్ధా దేవి

గురు విదేశసందర్భ

గురు సాయయుగ్

గురు అరవిందీ

గురు రమణ మహ్రి

గురు యోగానంద

గురు శ్రుతివేదాంత ప్రథమాద

గురు మాచయాశ స్వామి

గురు విద్యాపూర్కాశసందగిరి

గురు రంద్రశేఖర పరమామార్య

పందే గురుపరంపరాం..

“ఉచిత గురుకుల విద్య పొందేషన్” ద్వారా విలువలు, నైపుణ్యాలతో కూడిన విద్య ఉచితంగా + సులభంగా + ఆకర్షణీయంగా + నాణ్యతతో కూడి అందించే సేవా కార్యక్రమంలో బాగంగా ఈ పుస్తకాన్ని భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ (డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా) నుంచి సేకలించి అందిస్తున్నాము. ఇందుకు మేము వారికి కృతజ్ఞత తెలియజేసుకుంటున్నాము.

సాయి రామ్ వారి సేవల విస్తరణలో బాగంగా ఈ పొందేషన్ స్థాపించబడినది. ఈ స్వచ్ఛంద సంస్కరణ ద్వారానే అన్ని సేవలు అందించబడును. ఇటువంటి పుస్తకాలు మీరు ప్రాసినట్టయితే లేక సేకరిస్తే మాకు తెలియజేయండి. మేము ప్రతి విద్యార్థికి ఉచితంగా అందేలా చేస్తాము, తద్వారా ఉన్నత విలువలు, నైపుణ్యాలు కలిగిన విద్యార్థులను మన దేశానికి అందించవచ్చు. మాతో కలిసి నవ భారత నిర్మాణ కార్యక్రమంలో పనిజేయటకు, భాగస్వామ్యం ఆగుటకు ఆసక్తి ఉంటే సంప్రభించగలరు.

ఈ గ్రంథాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, బిగుమతి(డోస్టోప్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

- 1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: <http://www.new.dli.ernet.in>
- 2) ఉచిత గురుకుల విద్య పొందేషన్ వెబ్ సైట్ : www.freegurukul.org
- 3) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్ : <https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement>
- 4) మొబైల్ అప్: Free Gurukul

గమనిక: భక్తిజ్ఞానం, ధర్మ ప్రచారార్థం ఉచితంగా eBook రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు డిజిటల్ లైబ్రరీ సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఇది లాభార్జన దృష్టిలోని ఉచిత సేవ. ఈ సేవలో అంతర్జాలంలోని(ఇంటర్నెట్) లైసెన్సు / కాపీరైట్ అభ్యంతరాలు లేనివి అనుకోన్న పుస్తకాలను గ్రహించటం జరిగినది. అనుకోకుండా ఏవైనా అభ్యంతరకరమైనవి ఉన్నచో మాకు తెలుప మనవి, వాటిని తొలగించగలము అని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

Website: www.freegurukul.org

Mobile App: Free Gurukul

email: support@freegurukul.org

Facebook: www.facebook.com/freegurukul Help Line / WhatsApp: 904 202 0123

“మన లక్ష్యం: విలువలు, నైపుణ్యాలతో కూడిన విద్య అనేబి ఉచితంగా + సులభంగా + ఆకర్షణీయంగా + నాణ్యతతో కూడి అందలికి అందించబడాలి “

ఉచిత గురుకుల విద్య పొందేషన్ – Free Gurukul Education Foundation

సర్వం పరమాత్మ పొద సమర్పణమన్న

ಭಾರತ ಪ್ರಭುತ್ವಪು ವೆಬ್ ಸೈಟ್ - ಡಿಜಿಟಲ್ ಲೈಬ್ರರಿ ಅಫ್ ಇಂಡಿಯಾ

<http://www.new.dli.ernet.in>

Digital Library of India: Inc. X

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with CMU, IIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home Vision Mission Goals Benefits Content Selection Current Status People Funding Copyright Policy FAQ RFP

Books

Title: Ramayanam

Author:

Year: to

Subject: Any Subject

Language: Telugu

Scanning Centre: Any Centre

Clear Search

Presentations and Report

Statistics Report

Status Report

Feedback | Suggestions | Problems | Missing links or Books

Click here for PDF collection
DLIMIRROR at IICAA Data Center PUNE

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

Click Here to know More about DLI New!

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
<ul style="list-style-type: none">Rashtrapati BhavanCMU-BooksSanskritIIT TirupathiKerala Sahitya Akademi	<ul style="list-style-type: none">INSA	<ul style="list-style-type: none">Times of IndiaIndian ExpressThe HinduDeccan HeraldEenaduVaartha	<ul style="list-style-type: none">Tamil Heritage FoundationAnna University <small>NEW!</small>

Title Beginning with.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Author's Last Name

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Year

1850-1900	1901-1910	1911-1920	1921-1930	1931-1940	1941-1950	1951-
-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-------

Subject

Astrophysics	Biology	Chemistry	Education	Law	Mathematics	Mythology	Religion	For more subjects...
--------------	---------	-----------	-----------	-----	-------------	-----------	----------	----------------------

Language

Sanskrit	English	Bengali	Hindi	Kannada	Marathi	Tamil	Telugu	Urdu
----------	---------	---------	-------	---------	---------	-------	--------	------

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వవేకానంద

“దొనాలలోతెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శేషమైంది! దాని తరువాతిది లోకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అనుదానం” అని వాయ్సమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ పూడ్చలలో నిలిచి బోకూడదు. లోకమంతటినీ అవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రవారాన్ని మన పూర్ణమై చేశారు. స్వాందవ వేదాంతం ఎన్నదూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారు, మతప్రవారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్లిన సన్మాసిని నేనే అని చెప్పేవారు, తమ జ్ఞానిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచేతుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొఱధ్వనులలో, యోధులలో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జిచిపించి, లోకిక జ్ఞానాన్ని సంఘనిర్మాజ విజ్ఞానాన్ని విరివిగా ప్రవారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజుా పుష్టుల రాసుల్ని వికసించజేసే మంచులాగా నిశ్చటంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాచంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవసరంచించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమాత్మిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికి భారతదేశంలో కొన్ని సంస్కలను నెలకొల్చాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్టలు, జవసంపన్ములు, బుఱువర్తనలు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా వరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇవ్వారక్తి తక్కిన శక్తులన్నీటి కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్కార భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లోంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్టం అయిన ‘ఇచ్చ’ (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోనీ మహాస్వత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికి తంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. ఆనేక శతాబ్దీలుగా ప్రజలకు క్షద్రసిద్ధాంతాలు నేర్చడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దీల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయట్టాంతులై, పతుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినదానికినా వారెన్నదూ నోచుకోలేదు. “సీచాతిసిచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది” అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పింది. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. *

శ్రీ హనుమణి ఆధీక్షార్ లీలా రంగస్తుట్టు
వైజ్ఞానిక విలువలు

రఘు

ముఖ్య పట్టయ్య

పండ్నం - అభిప్రాయం

వ్యాఖ్యాయాన్ మహత ప్రమతలు
మర్కాచిష్టాన్ శ్రీమత కరుణలు
ముదుగుపథాన్ వ్యాసాప్త్వం
ఇలాన్ మర్కాల మేలుకొలుపగ
ఒపి నుండి భువికి దిగివచ్చిన్
శ్రీమతుల్కి పండ్నం
కరుణాపుల్కి అభిప్రాయం...

ముంతార చాలిసో పూసుమాన్

శ్రీకాళియ ద్వారా వెద్దాడటాయి

శ్రీ కెంథంపాణి సూర్యపూర్ణార్చావ్

॥

ఇంద్ర చౌత్రికా దేవ

శ్రావణులాయ, భావులమిశు మంచలం,

శ్రుత్మిజల్లా

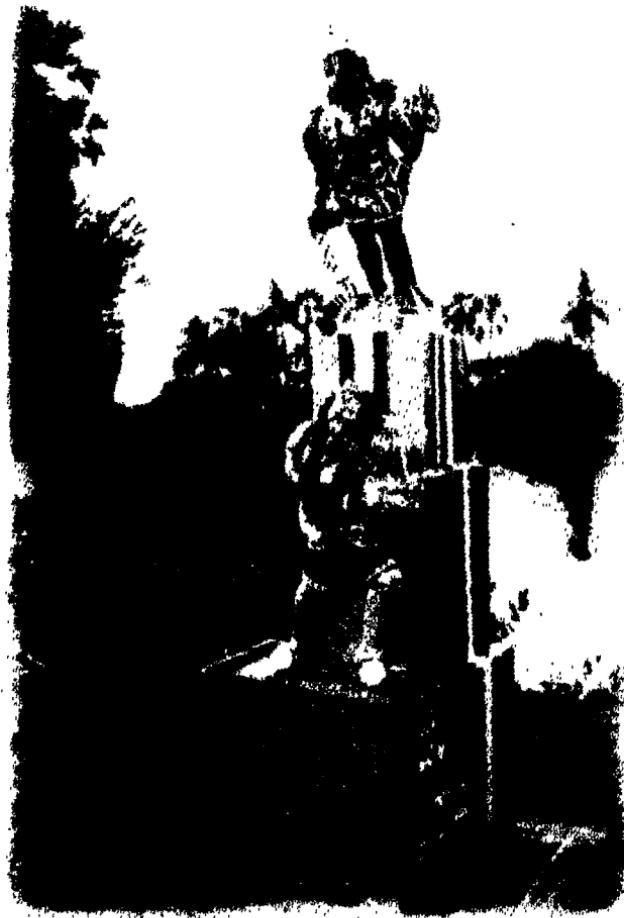
పూమిడి తల్లులో పూర్వులి

వీరాంజనేయ పురం (ఆండిపురు)
పామర్కు శివారు, కృష్ణజిల్లా, ఆంధ్రప్రదేశ్, ఇండియా.

పూర్వులో సాగిపొంగా
పూర్వు సౌభాగ్యం స్వామి
ఫోన్ - 08674-54036.

అంబుల్ శ్రీ లక్ష్మణ సేవా నీట్లు తిప్ప కాచ

పై భాట్ ను గృహితో నమించయి

దాతలు

శ్రీ సీష్టా పాంచేశ్వరాచార్య, వాయిదా
విజయరాజులాభీ,

పైదరాబాద్.

శ్రీ కామలీల కృష్ణమేహాంగావు

(శ్రీవాణి పంచాంగులు, రాష్ట్ర ప్రధాన కార్బూడిల్స్ A.P.T.&C.A.)

పాఠ దిక్కులు జయ్యప్రీద్ గాల్ సాఖ్యంతి...

* Service to man is Service to God.

* Duty is God, Work is Worship. -BABA

శుభాంగ వైశాఖుల జనిక, జనకులు పుణ్య దంతతులు

ఆశ. శ్రీ తుమ్ముల గుబ్బయ్య గారు, శాశ కృష్ణ సీరస్సుతమ్ము గారు.

ప్రమాద గోధుమ ప్రమాద గోధుమ యొఱు ఓ అజేయ నీవు ఇయమగు గాక ఓ గురు దేవ మహ్మది అమ్రితంచు
పుణ్య ఏయ్య భావంతి వాగ్యరిపురు, విశ్వరిపురు కూడా తీవ్ర వీచి పోతి పోతి పోతి పోతి పోతి పోతి | పోతి పోతి |
పోతి పోతి పోతి పోతి పోతి సంకు లాచిపు, మంగిచిపుపు, దేవతాధవకి, పంచాంగయిపు లయిన మహ్మదు

శ్రీ నీచారుపుట్టులతో కూడి నీడా మా ప్యాదయిలో అశీసుప్పుకుమ్మి ప్రార్థన్యవ్యాపు.

మహరోజు వేళవులు

కుకుకులు, కుకుకుర్చూతి

శ్రీ తుమ్ముల వెంకట కృష్ణరావు గాదు, పాల ధన్యతల్కు ప్రభావంతి దేవి,
ఎమముడు తుమ్ముల తరుణీ, మసుమాబ్దు తుమ్ముల అఖీల, తుమ్ముల అంజలి.

పుస్తకాలు:-

తుమ్ముల సిరిస్ చంద్ర చంపల్లి M.E ఐఐఎల్. తుమ్ముల సిరిస్ చంద్ర సింగర్
M.B.A, ఎడయవాడ.

తుమ్ముల సిరిస్ చంద్ర చివిల్, B.E (Industrial)

Soft ware, Projects, Programmes, Analyst, U.S.A.,

HELP EVER HURT NEVER

శ్రీ తుమ్ముల లక్ష్మీరామ్ వాి ధన్యవత్తు

శ్రీ తుమ్ముల లక్ష్మీరామ్ వాి ధన్యవత్తు
లక్ష్మీచైరమ్మగారు

- ▼ Love is God, God is Love, Live in Love.
- ▼ Compassionate heart is the temple of God - BABA

ప్రియ తుమ్మల లక్ష్మీయుగారు!

అవేక మంగళాశాపనములు!

మీరు అందించిన 'శ్రీ హసుమాన్ రీలా అవతార రహస్యము' లను పుస్తకాన్ని స్థాపించుకొన్నాయి ముగా చూసాము. చాలా విషయాలు సీకరించి ఓ అందమైన కూర్చును చేయగలిగారు.

'హసుమ' ఇంతవరకు చరిత్రలో పరిచయమైన ఆశ్చర్యకరులయిన మహిసుభావులలో శిరోభూషణము. శ్రీరామభక్తి గూడు కట్టుకొనిన మహానీయుడు. అతని భావమంతా శ్రీరాముని యందే తప్ప వేరు లేదు. ఈ విషయాన్ని శ్రీరామావతార సమాపన సమయములో తెలియ చేస్తారు

“ప్రేపజో మే పరమోరాజివే ! త్వయి నిత్యం ప్రతిష్ఠితః ॥
భక్తిధ్వనియతా పీరీ ! భావో నాశ్చ ష్వత్తగచ్ఛతి ॥”

ప్రజారంజనకుచ్చ, అత్మితి పారిజాతము అయిన శ్రీరామ నీ యందే, శ్రీరామ రూపానామము లందు మార్పుమే, నాకపరిమిత స్నేహము. దానిని విడచి క్షణకాలము కొసాగలేము. నీ ఇతర అవతారములు గూడా నాభావనలో ఇముడలేవు. నీ యందుండే ప్రీమ వలన, నీ కంటే ఇతరమైన వగ్గియు అసారములని గుర్తించింది. అందుకే నీ యందు తగులొనివిన నా మనస్సు మరి దేవినీ ష్టులింపక, నీ యందే నిలచిపోయివది. శరీరమేమైనా కానీ, భావము మాత్రం నీవే అక్రమించు కున్నావ్వు” అంటాడు. ఆనాటి నుండి ఈసాటికి లదే రీతిలో ఉప్పుట్టు శ్రీమద్భారతంలో, భీమ గర్వ భూగంలో తెలుస్తుంది. కాలీకలియుగంలో ఏర్పడ్డ పురాణాధుల వల్ల ఆ ప్రాచీన సిద్ధాంతానికి విఘ్ాతం కల్పించి. ఎన్నోన్నోగాధలు బయలు దేరాయి. వాటిపాటికి ఏవో ప్రమాణాలుంటాయి. ఎవరి మనః పరివక్కతకి తగినట్టుగా వాలకి అన్ని విషయాలు ఇబ్బాలని పెద్దలు గ్రహించి ఉండరు. వారందించిన వాటిన్నించీని సులభంగా ఒక చేటి చేర్చి మీరు ధుమ్మలు. ఇది శ్రీరామభక్తిని విశేషముగ లోకంలో ప్రదారం చేసి ఆదర్శవంతముగ మనిషిజీవించగలిగేట్లు త్వరిణిగాకి సమస్యాజ్ఞాని సామరస్య సమాజాన్ని, వేదమార్గ ప్రతిష్ఠాపన సమాజాన్ని పెంపాందించుగాకి!

కై శ్రీమన్నారాయణ

పరమహంస పరిన్నాజకులు
శ్రీశ్రీశ్రీ చండ్ల శ్రీరామాన్నజ జీయరు

శ్రీ హనుముక్కె గొళ్ళ మేడ్సిక్యూ

శ్రీ హనుమున్ అవతార (లీలా) రఘున్తము అనే ఈ గ్రంథాన్ని శ్రీ హనుమున్ చాలీసా కోటి పారాయణ యజ్ఞ పవిత్ర కార్యక్రమాలలో చదివే భాగ్యం కల్గింది. శ్రీమద్రామాయణ, పరాశర సంపీతల యందలి స్నామి చరిత్రను మనసం చేసితానే అవతారం కల్గినదుకెంతో సంతోషించాను.

శ్రీ తుమ్మల లక్ష్మీయ్య గారు సంప్రదాయాభిమానంతో భాటు మంచి వివ్యక్తిజ్ఞానం కలవారు. కాలట్టి ప్రతి సత్కంప్రదాయాంశంలోని రఘున్తమ్మి వెలికి తెచ్చే యత్పం చేసారు. కీల రచనలన్నీ నేల విడిచి సాము చేసినట్లు కాక హేతులద్వంగా ఉంటాయి. నేటి కాలను పిళ్ళి పుచ్ఛ ప్రశ్నలకు తాటియ కుండని లీతిగా కీల విస్తేషణలుంటాయి. నేటి నమాజూనికి విధమైన బోధన అవసరం. కీల తిష్ఠవ్యావహరిలక రచన కూడా ప్రశంసిర్పంగా ఉంది.

ఇందులో హనుముంతునకు సంబంధించిన ముఖ్యిఫయాలంబింప బడినాయి. స్నామి చరిత్ర అంతా సమీక్షింపబడింది. ప్రతి వారూ ఈ గ్రంథమును పలంచి శ్రీ హనుమంతుని దివ్య చరిత్రను గ్రహించి ఇందు అంబింపబడిన మార్గంలో శ్రీ హనుమంతుని సేవించి కృతకృత్యులై, హనుమదనుగ్రహమునకు హేతులగుదురు గాక! పైందవ సంస్కృతి సంప్రదాయముల లిలవలను ప్రకటింపగల రచనలింకను కీల కలము నుండి వెలువడవలెనని ఆశించుచున్నాను. అందుకు తగిన ఆయురారోగ్య భాగ్యములు భగవంతుడను శ్రీ హనుమంతుడు ఈ గ్రంథ రచయిత శ్రీ తుమ్మల లక్ష్మీయ్యగాలికి ప్రసాదింపగలందుకు ప్రార్థించుచున్నాను.

ఇట్లు,

హనుమత్తేవకుడు

అవ్యదావం చిదంబరశాస్త్రి

భాషాత్రవీణ, సాపిత్యవిభూత్తపీణ, వైష్ణవిభూత్

ప్రకాశకు మని

శ్రీ హనుమత్ పాదనేవాదురంధరులారా!

గ్రంథరచన ఒక అసీధారాప్రతితం. అందునా హనుమత్స్వామి వంటి దివ్యశక్తులు గల తపస్సంపన్నుని అవతారముల్లి యొక్క సంపూర్ణ చలిత్ ప్రాయండం అంటే మరీను. ఆ మహాతేజశ్శాలి మారుతి రామభక్తి కార్యాభిష్ట శక్తియుక్తుల సూత్రికరణలో ఈ గ్రంథంలో గ్రంథకర్త అకుంతిత దీక్ష, దిక్షతలు పెల్లడి చేస్తున్నాయి.

ఈట్టి గ్రంథ రచనకు కేవలం భాష మాత్రమే చాలదు. అసామాన్యమైన భక్తి ప్రేరణలో కూడిన ఆధ్యాత్మిక తత్త్వ జ్ఞాన విచార నమగ్ర దృష్టి గ్రంథకర్త కలిగియుండాలి. అచి నిండుగా కలిగి యుండుట వలననే కృతికర్త శ్రీ తుమ్మల లక్ష్మయ్యగారు ఈ అమూల్యగ్రంథము ప్రాయగలిగినారు. ఈ గ్రంథములో మన సంస్కారి, సాంప్రదాయాలు, షైఖాశిక విలువలతో ఎంతో చక్కగా వివరించారు. చదవడం మొదలు పెడితే సామాన్య విష్ణు విజ్ఞానం కలిగిన వాలని సైతం అంతా చివరిదాతా చబివించగల శక్తి ఈ గ్రంథానికి ఉన్నదనడం ఏ మాత్రం అతిశయోక్తి కాదు.

వీల లేభిని నుండి భారతియ సంస్కారిని, ధర్మాలను ప్రకాశింపజేయు గ్రంథములు ఇతీధికముగా వెలువడగలవని ఆశిస్తూ వాలకి మా అభివందనములు తెలియజేయుచున్నాము. శ్రీ ఆంజనేయస్వామివాలి పరమ విషణు చలిత్ను ప్రచురించి విశేష ప్రచారం చేసి నదవకాశాస్ని మాకు కలుగజేసిన శ్రీ తుమ్మల లక్ష్మయ్య గాలకి మా హృదయపూర్వక ధన్యవాదములు. స్వామి కళ్లించిన సంకల్పం మేరకు వారు ప్రాణిన ఈ గ్రంథాస్ని మీకు అందజేస్తున్నాము. మీరు సమ్మియోగం గావించుకొని స్వామి వాలి అనుగ్రహించి పొత్తులు తాగలరని విశ్వసిస్తున్నాము. ఇది హనుమదాఙ్గ

- లిమ్మిపుండి వెల్ఫెర్ ఆసిసియేషన్

విజ్ఞాపన

ప్రపంచం మొత్తంలోనే ఆత్మంత శ్రాంకించిన భారతీయ సంస్కృతి. భారతీయ ఆధ్యాత్మిక చింతనకు ఆధారం వేదాలు, ఉపనిషత్తులే. ఈ విశ్వం, వొనపడినవనం, ఆత్మ, తరణాత్మ, శ్రవ్యాశ్వ పెశట్టం తెయిదలైన ఆధ్యాత్మిక సమస్యలకు సమాధానాలు భారతీయ సంస్కృతి ఇంగ్లీషులుటంబి. వేదాలు ఉపనిషత్తులలో ఉన్న ప్రగాఢమైన ఆధ్యాత్మికతను ప్రాణ సాహిత్యం సార్వరషిల్మా ప్రపంచానికి తలవ్యాప్తం చేపుటంబి. అట్టి ఆమ్లుత వ్యక్తింతమైన ప్రాణ సంస్కృతి నుండి ఉష్ణవించిన థలమే తలను సుతులి తలత్తు చెలత.

మన దేశంలో రావణలయం గానీ, హనుమంతుని గుడిగాని లేది గ్రామం లేదు. క్రీరాముడు తలు ఇలవేల్చు ఆయన జారణంగా అంపులు అంఱమేయుని మరింత భ్రమ త్వరితి అంఱమ్మారు. ప్రతిల పమ్ముడి విలసితము, ఆలోకిక వ్యక్తింతప్పుతు, ప్రతిల విద్యావేత్త వ్యవహిర దళ్ళులైన దూత, భక్తి వ్యక్తి యుక్తులను త్రిలేణి పంగమంలా పంతలించుకొస్తు క్రీ అంఱమేయుని సేవితమే ఒక ప్రాంచెం. ఆ మహిసుని హనుమంతులో మూర్ఖుభవించిన అన్ని గుణాలు పరాక్రమ చేయడిని తలపుర్వక స్థితిలో గోచరిస్తున్నాయి. క్రీరాముని నమ్మిన బంటుగా ప్రభుత్వతో సమానంగా ప్రాజలందుటుట్టు ఆస్థారణ సేవకుడాయను.

కొల్పిచేంచి బంగారంలా కొలిన పరావిచ్చే ఆమ్లుత త్వులు గల ఆ మహాతేజో ఏంతుడు అంఱమేయుని దివ్యవరిత్త భక్తులకు అంఱించుటయే నా ఈ ప్రపు విజాపును.

ఈ ప్రపు విజాపునుకు తోడ్చించి గ్రంథములు రావణయిడయు, మహాభారతయు, పరాశర ప్రాంతిక, మహాత్ముల వ్యాపాలు, పమ్మురువుల బోధనలు. నా వ్రాత ప్రతిని ఆమ్లుకు అమ్మకులముగా వ్రాణి యాచిన వో మహమరాలు తమ్మల తమ్ముల ప్రతిశ్వరులు నా ఆశ్చర్యులు.

నా గ్రీష్మ రచనకు సహకారాన్ని పుటించలను ఇచ్చి నవ్వు శ్రేత్రమీంచిన నా సహార్థులాసి తీముటి లక్ష్మీశ్వరముకు నా శ్రుత్కుశాస్త్రములు. నా ఈ ప్రపున్ని ఆశ్చర్యించి తలు తఖకాంపులు, ఆశ్చర్యమాలు అంఱించిన పరమహంస తలవ్యాపులు తీర్మీత్రీ చిచ్చ జీయరు ప్స్టోమి భాలి పొందిపుస్టుములపు నా ప్రాణయుపూర్వక శతపాత్ర నవ్వస్థారములు.

దా అస్థిదాపం చిదంబర భాస్తి, భాస్తా ప్రమీల, సాహిత్య విద్యాప్రమీల, వైద్యవిద్యావీ గార్చి నా ప్రాణదుర్భార్యక నవ్వస్థారమిలులు.

శ్రీ ఆశ్చర్యులు

తుమ్ముల లక్ష్మీయు

విషయ సూచిక

1.	శ్రీ ఆంజనేయ స్తోమి వారి సువ్రథాతము	
2.	శ్రీ హసుమాన్ పూజాఘటము - హసుమత్తుజాద్రహములు	1
3.	శ్రీ హసుమ జిష్ట లీలా రఘుస్తము	4
4.	బాల హసుమంతుడు నూర్చుని ఘలమనుతోసి మింగబోఫు	6
5.	హసుమంతుడు అద్భుత దివ్యశక్తులు పొందిన లీల	7
6.	స్తోమి వారి నామ మహిమ	8
7.	శ్రీ హసుమాన్ వియుధ్మన వైశిష్టము	9
8.	సువర్ధల జిష్ట రఘుస్తము	9
9.	మారుతి విపాశము - నాతి గల బ్రహ్మచర్యమర్యాదలు	10
10.	శ్రీ హసుమద్రాముల తోతి సమావేశ విశ్వలీల	10
11.	రామాయణములోసి సుందరకాండలో శ్రీ ఆంజనేయ స్తోమి వారి అద్భుత శక్తి	16
12.	హసుమ సీతమ్మ వారికి శ్రీరామ లభ్యముల అంగసాముద్రిక లక్ష్మిములు వివరించిన దివ్యలీలలు	31
13.	శ్రీ రామ రాపణ యుద్ధములో శ్రీ కీరాంజనేయ స్తోమివారు ప్రదర్శించిన బలపరాక్రమములు	34
14.	సంజివ వర్షాతము తెచ్ఛిన అద్భుత లీల	40
15.	భక్తివ్యాధ్యా	46
16.	మహా మహిమాశ్చితపైసు హసుమవాలము విశిష్టత	47
17.	హసుమంతుసి విశ్వరూపము	49
18.	పంచముథ హసుమద్రూప వైశిష్టము	50
19.	హసుమాన్ అవతారములు	51
20.	హసుమ మాముతోష్ట ధారణ మర్యాదలు	52

21.	సింధురము - ప్రాణస్తుము	52
22.	భీమ గ్ర్యాఫంగము	55
23.	బొట్టు ప్రాణస్తుము	56
24.	కొళ్లికాయ విశిష్టత	58
25.	కదలవనాళ్లను	59
26.	నాగవళ దళాళ్లను	61
27.	దేవస్తానములో మనము చేయు సంస్కారములలో పైజ్ఞానిక విలువలు	62
28.	హనుమజ్ఞయింతి, ప్రతము, హనుమబీక్ష	65
29.	హనుమదారాధకులకు శస్త్రిభాధ ఉండదు.	66
30.	మంగళవారము ప్రాణస్తుము	67
31.	శసివారము విశిష్టత	67
32.	విదేశములలో హనుమదారాధన	67
33.	108 సంజ్ఞ ప్రాణస్తుము	68
34.	హనుమద్రుతము	69
35.	పంచ సంజ్ఞ	69
36.	హనుమాన్ చాలీసా	70
37.	శ్రీ ఆంజనీయ దండకము	78
38.	మంగళప్రక్రమ	80
39.	శ్రీ హనుమతుష్ణాక్షణ	81
40.	హనుమత్యక్షుజములు	82
41.	ఆంజనీయస్మీ అవతారములు, కొన్ని ప్రసిద్ధ దేవాలయములు	84

శ్రీ ఆంజనేయ సుప్రభాతము

అమల కనక వర్షం ప్రజ్వల త్యావకాళం
సరసిఖసి భవేత్కుం నర్మదా సువైసన్నం
పటుతిర ఘన గాత్రం కుండేలాలం కృతాంగం
వరజయ కరవాలం రామదుతం నమామి॥

అంజనా సుప్రతా వీర పూర్వ సంధ్య ప్రవర్తతే
ఉత్తిష్ఠ మాల శార్యాల కర్తృవ్యం దైవమాహీకం
ఉత్తిష్ఠతోత్తిష్ఠ పాశుమానీ ఉత్తిష్ఠ విజయ ధ్వజ
ఉత్తిష్ఠ రవిజాకాంత తైలిక్తం మంగళం కురు॥

శ్రీరామ చంద్ర చరణంబుజ మత్తుభ్యంగ
శ్రీరామ మంత్ర జవ శీల భవాణ్ణ విషం
శ్రీ జానకి ప్యాదయ తావ నివారముార్థ
శ్రీ వీర భీర పాశుమానీ తవ సుప్రభాతమ్॥

శ్రీరామ దివ్య చరణమ్మత స్నాదలోల
శ్రీరామ కించర గుణాకర దీపిలంధో
శ్రీరామ భక్త జగదేక మహాశ్రూషార్థ
శ్రీ వీర భీర పాశుమానీ తవ సుప్రభాతమ్॥

సుగ్రీవ మిత్ర కమింభార పుష్టముార్థ
సుగ్రీవ రాఘవ నమాగమ దివ్యకీర్తే
సుగ్రీవ మంత్రివర హరకులాగ్రగ్ం
శ్రీ వీర భీర పాశుమానీ తవ సుప్రభాతమ్॥

భక్తుల్లి భంజన దయాకర యోగివంద్మ
శ్రీ కేసలీ ప్రియతనుాజ సువర్షదేహ
శ్రీ భాస్కరాత్మజ మనోంబుజ చంచలిక
శ్రీ వీర భీర పాశుమానీ తవ సుప్రభాతమ్॥

శ్రీ మారుతి ప్రియ తస్మాజి మహాబలాశ్వ
 మైనాక వందిత పదాంబుజ దండితాలన్
 శ్రీ ఉష్ణ వాహన సులభ్య లళ్చితాంగ
 శ్రీ కీర్తిర ధీర హసుమన్ తవ సుప్రభాతమ్॥

పంచానస్సు భవభీతి హరస్సు రామ
 పొదాట్లు నేవన పరస్స పరాత్మరస్స
 శ్రీ అంజనాల్మియ సుతస్స సువిగ్రహస్స
 శ్రీ కీర్తిర ధీర హసుమన్ తవ సుప్రభాతమ్॥

గంధర్వ యష్టి భుజగా ధివ కిస్సురాశ్వ
 ఆధిత్య విశ్వ వసురుప్ర సువర్ష సంఘుః
 సంకీర్త యంతి తవ దివ్య సుసాము పంక్తిం
 శ్రీ కీర్తిర ధీర హసుమన్ తవ సుప్రభాతమ్ ॥

శ్రీ గతమీ చ్ఛవన తుంబుర నారదాత్మ
 మైత్రీయ వాన ఇన్కాది మహార్షి సంఘుః
 గాయంతి హర్ష భరతాస్తవ దివ్యకీల్మిం
 శ్రీ కీర్తిర ధీర హసుమన్ తవ సుప్రభాతమ్॥

భృంగావక్ చమకరందరసం పిబేద్వై
 కూజిం త్యుతార్థమధురం చేరుణాయుధాశ్వ
 దేవాలయే ఘన గభీర సుశంఖ ఘోవిః
 సిర్యంతి కీర్తిర హసుమన్ తవ సుప్రభాతమ్॥

పంపా నరోవర సుపుష్టి పతిత తిర్థ
 మాదాయ హేమకలసైత్త మహార్షి సంఘుః
 తిష్ఠంతి త్యాప్తరణ పంకజ నేవనార్థం
 శ్రీ కీర్తిర ధీర హసుమన్ తవ సుప్రభాతమ్ ॥

శ్రీ సుర్య పుత్ర ప్రియనాథ మనోజ్ఞ ముహ్రే
 వాతాత్మహత కపికీర సుపింగకాశ్వ
 సంజీవరాయ రఘుకీర సుభక్తవర్ష
 శ్రీ కీర్తిర ధీర హసుమన్ తవ సుప్రభాతమ్॥

శ్రీ అంజనేయ స్వామి పాలి ప్రాజాఫలము

శ్రీ హనుమ దైవతాద్వైత విశిష్ట దైవతములను భేదము లేక సర్వ మానవులకు సమారాధ్యము.

హనుమ సాక్షాత్ పరబ్రహ్మం.

పురుషసూక్తములో ‘త్రిపాదూర్ధ్వ ఉదైత్యరుషః’ అను వాక్యమున్నది. హనుమత్సహస్రామాలలో ‘త్రిపాదూర్ధ్వగాయ నమః’ అనునదొక నామము. దానిని బట్టి యతడు వేదవేద్యాదు పురుషాపరనాముదైన పరబ్రహ్మమని కూడా తెలియుచున్నది. శ్రీమద్రామాయణమున నాతడు వేదవేత్తయనియు సర్వ వ్యాకరణవేత్త యనియు చెప్పబడింది.

శ్రీ హనుమంతుడు రుద్రాంశ నంభాతుడు

శివుడే అంజనేయరుగా జన్మించినట్లు శివుడు స్వయంగా పార్వతిదేవితో చెప్పాడు.

మదంశ జో మహాభాగో మహాబల పరాక్రమః

సు భగ్స: సుందర శూరః శ్రీమాన భక్త పరాయణః

దేవి, నా యంశతో పుత్రైనరుడు మహాతేజశ్శాలి, మహాబల పరాక్రమవంతుడు, సౌభాగ్యవంతుడు, సుందరుడు, శూరుడు, భక్తవత్సలుడు కాగలడని శివుడు పార్వతితో చెప్పాడు.

హనుమ సృష్టి సృష్టి లయకారకుడు

శ్లో|| నాద బిందు కలాతీతం, ఉత్సత్తి లయ వర్ధితమే।

సాక్షాదీశ్వర రూపంచ, హనుమంతం నమామ్యహమ్॥ (పరాశరసంహిత)

హనుమ సృష్టి సృష్టి లయకారకుడు, సాక్షాత్కు కాశ్యరుడు

శ్లో|| అరాధితే కపిత్రేష్మి, నమస్తా అపిదేవతాః।

భవంతి సతతంతప్యః సర్వదేవాత్మకోపానః ॥ (పరాశర సంహిత)

హనుమ సర్వదేవతా స్వరూపుడు గావున అయనను పూజిస్తే సర్వ దేవతలను పూజించిన పరితం వస్తుంది. హనుమధృతులు ఎల్లపుడూ సర్వ సౌభాగ్యలు అనుభవిస్తారు.

శ్లో॥ దీర్ఘమాయూర్ధ భేతైపర్యతే విజయోభవేత్
మార్యాది భూత సంక్షేపస్తుద్దేశేన జాయతే॥

హనుమదుపాసన చేసిన వారందరు దీర్ఘయుష్ణంతులై ఉంచారు.
సమస్త విజయాలు సిద్ధిస్తాయి. అపమృత్యుభయం ఉండదు.

శ్లో॥ యస్తు గేహే హనుమంతం భక్తా నిత్యం ప్రపూజయేత్
తద్వహేతత్తుభావేన నిత్యం లక్ష్మీ చంచలా॥ (సుదర్శన సంహిత)

ఏ ఇంట్లో ప్రతి నిత్యం భక్తితో హనుమంతుని పూజిస్తారో ఆ ఇంట్లో
హనుమ ప్రభావము వల్ల లక్ష్మీ స్థిరంగా ఉంటుంది.

శ్రీ హనుమత్స్యామి శ్రీ సీతా రామ పాద సేవా దురంథరుడు, సర్వదేవతా
స్వరూపుడు, జగద్గురువు, సర్వ శక్తి ప్రదాత, భక్త సులభుడు.

త్రిమూర్తులలో ఒకరి కున్న శక్తులు మరొకరికి లేనందున బ్రహ్మ
విష్ణువు, మహేశ్వరులు కూడా వారి ముగ్గురి దివ్యశక్తులూ కేంద్రికరించియున్న
శ్రీ ఆంజనేయ స్వామిని పూజించి, ధ్యానించి, సేవించి అభీష్టాలు నెరవేర్చు
కుంటారు.

శ్రీరామ చంద్రుడే హనుమదుపాసన చేసినట్లు సుందరకాండ, ఉత్తర
కాండలలో వచనాలున్నాయి. సీతా మాత ప్రతి మంగళవారము భక్తిశద్గలతో
హనుమంతుని పూజించేది.

శ్రీకృష్ణుడు హనుమద్ర్వుతం చేసి శ్వయంతకమణిని, సత్యభామను
పొందాడు. పొండవులు హనుమంతుని సేవించి విజయం పొందారు.
శ్రీ ఆంజనేయ స్వామిని సేవించే వారికి భోగి, మోక్షాలు రెండు కరతలామలకాలు.

శ్రీ హనుమత్స్యామి వారి ప్రతాలు, పూజలు, భజనలు చేయటం, వారి
మంత్రాలను జపించటం వల్ల మానవులకు ఇహపరాలు, సుసాధ్యాలు. వారికి
సర్వకార్యాలు సిద్ధిస్తాయి. ‘సర్వకార్య సిద్ధిపరుడు’. వీరిని మించిన దైవం
భూతలంలో లేరు. వీరి పూజ వల్ల సర్వదేవతా పూజాఫలం లభిస్తుంది.

శ్రీ హనుమత్స్యామి ప్రత్యక్ష దైవము. సులభముగ ప్రపస్తుడగును.
పాగిడిన కొలది పెరిగి, కోరిన కోరికలు తీరుస్తాడు.

ముఖ్యంగా సంతులేనివారు భక్తితో కొలచిన తప్పక సంతు కలుగు తుంది. భార్య, భర్తలు అన్యోన్యత లేనివారికి ప్రేమానురాగాలతో పాత్రు కుదురు తుంది. దీర్ఘమాధులతో బాధపడేవారికి సంపూర్ణ ఆరోగ్యం చేకూరుతుంది. బుఱములతో బాధపడేవారికి సర్వసంపదలు కలుగును. ఉద్యోగము లేని వారికి మంచి ఉద్యోగము వచ్చును. వ్యాపారస్తులకు ఒడుదుడుకులు లేకుండా సత్కమంగా వ్యాపారము జరుగును. రాజకీయ నాయకులకు ఎష్టి ఉపద్రవములు లేకుండా పదవి లభించును.

హనుమత్స్యమి సీతామాతను దర్శించిన శుభదినము మంగళవారము. స్వామి జన్మదినమగు శనివారము హనుమజ్ఞయంతి వైశాఖ బహుళ దశమినాడు మార్గశిర త్రయోదశి హనుమత ప్రతమునాడు పూజించిన విశేష పుణ్యము లభించును.

ప్రతి నిత్యము స్వామిని పూజించేవారికి ధన, కనక, వస్తువాహన, ఆయురారోగ్య పుత్ర శౌభ్రాధివృద్ధి కలుగును.

హనుమత్స్యాజ్ఞా ప్రప్తములు :

పుష్పములు :

పారిజాతములు, తామర, కలువ, మొగలి, జాజి, మల్లెలు, నంది పద్మనలు, గజనిమ్మ, ఎళ్ళ గన్నేరు, మందారాలు, సంపెంగ, కనకాంబరాలు, జిల్లెడు, మెట్టుతామర, చంద్రకాంత, సువద్ద పుష్పములు.

పత్రములు :

తమలపాకులు, మారేడు, తులసి, ఉసిరి, గరిక, చిమ్మ, తామర, మామిడి, నేరేడు, రుద్రజడ, ఉత్తరేణి, మర్చి, మాచి పత్రములు.

పంచులు :

అరటి, మామిడి, పనస, నిమ్మ, చింత, వెలగ, భర్మార, నేరేడు, రేగు, దానిమ్మ, ద్రాక్ష, సీతాఫలము, కొబ్బరికాయ.

పంచ సంఖ్య :

అంజనేయస్వామికి అయిదు సంఖ్య ఇష్టము. హనుమత్పుత్రుతి కొరకు పుష్పఫలపత్రములు, తాంబూలములు, పుష్పములు పంచ సంఖ్యలో సమర్పించాలి. ప్రదక్షిణ నమస్కారములు ఐదేసి చేయుట శ్రేష్ఠము.

హనుమత్తదక్షిణములు :

భూత, ప్రేత, పిశాచాది బాధలు తొలగుటకు, రోగములు ఎట్టి కష్టములైన తొలగుటకు అభీష్టసిద్ధికి ఆంజనేయ ప్రదక్షిణములు సుప్రసిద్ధములు. అనేకులు ఆ ప్రదక్షిణముల వలన కృతకృత్యలగుచున్నారు. పనుపు కొమ్ములు వాడుట శ్రేయస్కరము.

శ్రీ హనుమాన్ జయ హనుమాన్ జయజయ హనుమాన్

శ్లో || ఆంజనేయం మహావీరం బ్రహ్మ విష్ణు శివాత్మకం
తరుణార్జు ప్రభంకాంతం రామదూతం నమమ్యహమ్ ||

శ్లో || మర్యాదేశ మహాత్మాహ సర్వశోక వినాశన
శత్రువంహార మాంరక్ శ్రియందాపయ - మేప్రభో"

అని వరించుచు భక్తిత్రద్దలతో ప్రదక్షిణములు చేయవలయును.

హనుమద్ర్వతము :

హనుమంతుని ముఖ్యమగు పర్వదినాలలో ఇది ఒకటి. మాధ్యిక భద్రతయోదశినాడు హనుమ లంకలో సీతాదేవిని సందర్శించాడు. కావున ఆ రోజున హనుమద్ర్వతము చేస్తారు. ఇది సహజంగా డిశెంబరు నెలలో వస్తుంది. ఒక్కరు గాని, దంపతులుగాని, సామూహికంగాగాని ప్రతం చెయ్యాలి. ప్రతం జరుపుకున్న ఆనాడు స్వామికి విశేష పూజ ఆయినా చెయ్యాలి.

హనుమద్ర్వత విధానము ఆను గ్రంథమును డా॥ అన్నదానం చిదంబర శాస్త్రిగారు విషులంగా ప్రాశారు. గ్రంథం చూచి ఏ పురోహితులైనా చేయించగలరు.

హనుమ జిష్టలీలా రహస్యము

హనుమత్స్వామి జనన విషయంలోను, జనన కాలం విషయంలోను పురాణాంతరాలలో ఆనేక గాధలున్నావి. కానీ ఆంజనేయస్వామి చరిత్ర ప్రధానమైన పరాశర సంపాతలో ఇలా వున్నది.

రాక్షసులు బలగర్వంతో దేవేంద్రాది దేవతలను, మహర్షులను బాధించుచున్నారు. వారిని సంహరించటానికి బ్రహ్మ విష్ణు, మహాశ్వరులు తెవ్వయి సమర్పులు కాకపోవుటచే విష్ణువు తమ ముగ్గురు తేజస్సు సర్వదేవతల

తేజస్సు కలిపి శివునకు ఇచ్చాడు. ఈశ్వరుడు ఆ తేజస్సును మ్రింగాడు. ఈ తేజస్సు ఫలితంగా జన్మించినవాడు రాక్షస సంహరం చేసి దేవతలను, మునులను అందరినీ ఆనందింపజేస్తాడని విష్ణువు చెప్పాడు.

ఆ తేజః పిండాన్ని తన భార్య పార్వతి గర్భంలో ప్రవేశపెట్టాడు పరమ శివుడు. ఆమె దానిని భరించలేక అగ్నిలో విడిచేసింది. అగ్నిహాతుడు కూడా భరించలేక దానిని వాయుదేవునకు ఇచ్చాడు.

శాపగత్తురాలైన పుంజిక ఘ్రత అనే అప్పరస వానరశ్రేష్టుడైన కుంజరునుకి పుత్రుకగా జన్మించింది. ఆ కుంజర వానరుడామెకు అంజనయని పేరు పెట్టి పెంచి తన మేనల్లుడైన కేసరినకిచ్చి వివాహము చేసాడు. అంజనా కేసరులు సంసారం చేస్తుందగా వారికి పుత్ర వాంఛ కలిగింది. ఆ సమయంలో ధర్మ దేవత అంజనీ దేవికి కలలో సాక్షాత్కరించి నీకు లోకారాధ్యాడైన కుమారుడు జన్మిస్తాడు. నువ్వు వాయుదేవుళ్ళి గురించి తపస్సు చెయ్యాలి! అని చెప్పింది. ఆ విషయాన్ని భర్తకు చెప్పగా ఆతడానతీయ ఆమె సంతాన వాంఛతో వాయు దేవతాకమైన మంత్రాన్ని జపిస్తూ తపస్సు ప్రారంభించింది.

వాయు దేవుడు ప్రతిరోజు ఆహారం నిమిత్తము ఆమె చేతిలో ఒక పండు ఉంచేవాడు. దానితో ఆమె ఆకలి తీరేది. కొంత కాలానికి వాయుదేవునకు ఆమె యొద అనుగ్రహం కలిగి పండు మాదిరిగా దివ్యమైన శివ పీర్యాన్ని అంజనీ దేవి చేతిలో పెట్టాడు. పండు అనుకోని ఆమె దానిని తిన్నది. ఫలితంగా గర్భం ధరించింది.

పైకాఖ బహుళ దశమీ శనివారం పూర్వాభాద్ర నక్షత్రయుక్త వైఘ్యతి నామక యోగ సహిత మధ్యాహ్న సమయంలో మణిమయ కుండలాలతో, దివ్య పీతాంబరంతో, హేమమాలలతో, స్వర్ణయజ్ఞోపవీతంతో, మణిమాపురాలతో, ధ్వజవజ్రాభత్ర పద్మరేఖలతో కూడిన పాదపద్మాలతో, మహాభుజాలతో, దీర్ఘవాలంతో బ్రహ్మతేజః: పుంజవిలనితపదనారవిందంతో మహాబలసంపన్ను తయిన విష్ణుభక్తి తత్పరుడు నిగ్రహసుగ్రహసమర్థుడు. మహామహామాన్యతుడు, సర్వశుభలక్షణ సంపన్నుడు అయిన కుమారుడు అంజనాదేవి గర్భం నుండి ఆవిర్యవించాడు.

ఆ సమయంలో దేవతలు పువ్వుల వాన కురిపించారు. గంధర్వులు గానం చేసారు. విద్యాధర కిస్మేర కింపురుషాదులు ఆనందంతో నాట్యం చేసారు.

రాక్షసేశ్వరుల కిరీటాలలో మణులు రాలిపోయినాయి. దేవతలు, మహర్షులు మహానందం చెందారు.

బాలహసేమంతుడు సూర్యుని భులమునుకొని ఖ్రింగటోవుతు

అవతరించిన ఐదారు రోజులలోనే అంజన తనయుళ్లే ఇంటివద్దనే విడచి పుప్పుల కోసం ఆడవికి వెళ్లింది. అంతకుముందే కేసరి కార్యాధ్యాపై బయటకు వెళ్లాడు. బాలునకు అపారంగా ఆకలి వేసినది. అటూ ఇటూ చూచాడు కాని బాలునకాపోరము యేమి దొరకలేదు. చివరికి అతని దృష్టి సూర్య బింబం మీద పడింది. ఉదయస్తున్న సూర్యుని చూచి పండు అనుకొని ఆ పండు తినాలని సూర్య మండలానికి ఎగురసాగాడు. అదిలోనే వాయుదేవుడు అతనికి ఎగిరే శక్తి ప్రసాదించాడు.

ఆ వాయునందనుడు తీవ్ర వేగంతో అంతరిక్షంలో ఎగురుతున్నాడు. ఆ వేగాన్ని తిలకించిన దేవ, దానవ, యక్క, కిష్మేర, కింపురుష, గణాలన్నీ ఆశ్చర్యం చెందుతున్నారు. తన బిధ్య సూర్యునకేని ఎగరటం చూచి మార్గాండుని తీక్ష్ణ కిరణజ్యాలల్లో అతడు దగ్గం కాకుండా వాయుదేవుడు హిమాచలమలయాచలాల నుండి శితలత్వాన్ని గైకొని కుమారుని వెంట ఎగురసాగాడు.

ఆ రోజు గ్రహాల దినం కావటం వల్ల రాహువు నియమానుసారంగా సూర్యుని ఖ్రింగటానికి వచ్చాడు. సూర్యుని రథం మీద అప్పటికే వానర బాలుడు కూర్చున్నాడు. రాహువు రావటం చూచిన ఆ వానర బాలునకు ఆకలి విషయం జ్ఞాపకానికి వచ్చింది. దానితో అతడు రాహువుపై విరుచుకు పడ్డాడు. ఆ బాలుని తేజస్సుకు రాహువు దడడదలాడి పోయాడు. మహేంద్రుని తనను రక్కించ వలసినదిగా ప్రార్థించాడు. ఆప్మాడు మహేంద్రుడు ఐరావతారూథుడై రాహువును కాపాడటానికి మహావేగంతో వచ్చాడు. ఐరావతాన్ని చూస్తునే ఆ వానర బాలుడు రాహువును వదలిపెట్టి ఐరావతాన్ని పట్టుకొనుటకు వెళ్గా దేవేంద్రుడు కోపించి తన వజ్రాయుధంతో బాలుని ఎడమ దవడపై కొట్టాడు. ఆ దెబ్బకు బాలుని దవడ విరిగిపోయింది. అతడు పర్వతం మీద పడి విలవిలలాడ సాగాడు.

తండ్రి వాయువునకు కోపం వచ్చి ముల్లోకాలలో సంచరించలేదు. జగత్త్రయంలో వాయువు సంచారము లేక యేది కదలటంలేదు. అందరి

శ్వాసకార్యం ఆగిపోయింది. ముల్లోకవాసులు భయబ్రాంతులయ్యారు. దేవేంద్రుడు కూడా భయంతో బ్రహ్మవద్దకు వేగంగా వెళ్లి జరిగిన సమాచారమంతా వివరించి చెప్పాడు. అంత బ్రహ్మ దేవేంద్రాది దేవతలతో ఆ పర్వత గుహవద్దకు వెళ్లి బాలుని స్పృశించేసరికి బాలవానరుడు బాధలు తొలగి మహానందంతో లేచాడు. అప్పుడు వాయుదేవుడు పరమానందం చెందాడు. అంతే జగత్రత్యంలో ప్రాణ వాయువు సంచారం జరిగింది.

హాసుమంతుడు అద్భుత విష్ణువుక్కులు దొంబిన లీల

బ్రహ్మ సురలతో “ఈ బాలుడు దేవకార్య సిద్ధ్యద్దము అవతరించాడు. కావున దేవతలందరు వరాలు ప్రసాదించాలి” అన్నాడు.

దేవేంద్రుడు ఆనందంతో నా వజ్రాయుధం వల్ల యితని హనువు భగ్రమైంది కనుక ఇతడు హనుమంతుడని పిలవబడుతగలడు. నా వజ్రాయుధం వల్ల యితనికి ఏ అపాయము కలుగదన్నాడు. దవడ వజ్రాయుధం వల్ల కొట్టుబడియు నిగ్రహించినాడు కనుక హనుమాన్ - హనుమంతుడయ్యాడు. సూర్యభగవానుడు అనుగ్రహిస్తూ నా శతాంశ తేజాన్ని యితనికిస్తున్నాను. నా శక్తితో యితడు తన రూపాన్ని అభిష్టాసుసారము మార్చుకొనగలడు. యితనికి సర్వశాస్త్రాలు అధ్యయనము చేయుస్తాను. శాప్త జ్ఞానంతో యితనికి సాటి ఎవ్వరు ఉండరు. అద్భుతమైన వక్తుత్వం పీనికి లభిస్తుందంటూ సూర్యుడు చెప్పాడు. “జలసంబంధంగా యొట్టి భయము యితనికి ఉండదని వరుణదేవుడన్నాడు. ఇతనికి రోగం అంటూ వుండదు. యమ దండంతో యితనికి భయంలేదు” అని యముడు అన్నాడు. ఈ బాలకుడు చిరంజివిగా ఉంటాడని విశ్వకర్మ చెప్పాడు. బ్రహ్మ వరాలిస్తూ ఈ బాలుడు బ్రహ్మజ్ఞానిమై చిరాయువై బ్రహ్మస్తుంతో పీనికి మరణ భయంలేదని ఆశిర్వదించాడు. దేవతలందరు బాల హనుమంతును దివ్యమైన వరాలిచ్చారు.

బాల్యక్రిడలు - హాపమ్మ

పవన సుతుడు బాల్యంలో చాలా అల్లర్లు చేసేవాడు. అనలే వానరుడు అందిగాక దేవతల వల్ల వరాలు పాందిన మహాబలవంతుడు. మహర్షుల కమండ లోదకాలను పారబోసేవాడు. వారి ఆసనవాలు ఎత్తుకుపోయి చెట్టు కొమ్ములకు

ప్రేలాడదీసేవాదు. అంగ వస్త్రాలను చింపేవాడు. వారి గడ్డలు పీకేవాడు, పొతలు పగులగొట్టేవాడు. దేవతల వర ప్రభావంతో వారు ఏమి చేయలేకపోయేవారు. తల్లిదంత్రులు ఎంత ప్రయత్నించినా అతని చేష్టలు వదిలించలేకపోయారు.

చివరకు భృగు మహర్షి “వానర! నీ బల దర్శంతో మమ్మలను బాధిస్తున్నాను. నువ్వు నీ బలాన్ని మరచిపోయేదవుగాక, ప్రకృతాడు జ్ఞాపకానికి తెచ్చినప్పుడే, ప్రేరణ నిచ్చినప్పుడే నీవు నీ బలాన్ని స్వరించుకొని స్వశక్తిని సద్యినియోగము చేసేదవుగాక” అని అనటంతో హనుమంతుడు వెంటనే తన బలాన్ని మరచిపోయాడు.

స్వామి వారి హాము ముహింసు

బుధిర్వలం యజే ధైర్యం
నిర్వయత్వము రోగతా
ఆజాయం వాకే పటుత్వంచ
హనుమత స్వరణాత్ భవేత్ ॥

హనుమంతుని స్వరిష్టే బుధి, శరీరబలం, యజస్సు, చెదరని ధైర్యం, ఎవరి వల్ల భయపడక పోవటమూ, ఆరోగ్యము కలుగుట, పనిలో చురుకుదనం, వాక్కు యొక్క సామర్థ్యం కలుగుతాయని ప్రమాణం వుంది. కేవలం పేరును స్వరిష్టేనే అంతటి శక్తి ఉన్నప్పుడు వారి ఆరాధనలో ఎంత మహత్తు దాగి ఉండోకదా!

అంజనా గర్భసంభూతుడు కావటం వల్ల ఆంజనేయుడని, కేసరి క్షేత్ర జాతుడగుటచే కేసరీ పుత్రుడనీ, శివాంశుడు కావటం వల్ల శివనందనుడని, రుద్రవీర్య సముద్ధిపుడని, వాయువు వల్ల అవతరించటం వల్ల వాయు నందనుడని, బ్రహ్మ విష్ణు, మహాశ్వరుల తేజస్సు వల్ల ఆవతరించినాడు కావున త్రిమూర్ఖుత్వకుడని, సర్వదేవతల తేజస్సు కూడా ఉండటం వల్ల సర్వదేవతాత్మకుడనీ ప్రసిద్ధి చెందాడు.

హాముము వాహావహము

హనుమంతుని వాహనము ఉప్పుము. అనగా ఒంటె. స్వామి ధ్వజ చిహ్నం కూడా ఒంటె.

శ్రీ హసుమాన్ విద్యాభ్యాప్త వైతిష్టము

వాయునందనుడు సూర్యభగవానుని సర్వశాస్త్రాలు ఉపదేశింప వలసినదిగా కోదు. అప్పుడు సూర్యుడు నేను నిర్విరామంగా పరిభ్రమిస్తా ఉంటాను గదా! స్థిరంగా కూర్చుని నీకు విద్యాభ్యాసం చేయటం నావల్ల కాదు అన్నాడు. అంత హానుమంతుడు స్వామి! మీ సంచారమునకు ఆటంకం కలగ కుండా అధ్యయనము చేస్తానని పూర్వాది నుండి అస్త్రాద్రికి సూర్యుడు సంచరిస్తుంచే హానుమంతుడు కూడా దేహాన్ని పెంచి సూర్యునితో పాటు పరుగితుతూ సూర్యుని వద్ద శ్రవణం చేసాడు. వ్యాకరణ శాస్త్రాన్ని తుణ్ణంగా సూత్ర, మష్త్రి, వార్తిక, మహాభాష్య సంగ్రహపర్యంతం ఆభ్యసించాడు. ఛందశాస్త్రంలోను, ఇతర శాస్త్రాలలోను సాటిలేని పాండిత్యాన్ని సంపాదించాడు. సర్వ విద్యాప్రవీణతలో, తపస్సులో దేవ గురువు బృహస్పతికి సమానమైనాడు. నవవ్యాకరణ సిద్ధాంతాలను హాస్తగతం చేసుకొన్న హానుమంతుడు బ్రహ్మ దేవునితో నమానమైనాడు. సూర్యుడు హానుమంతుని గురుదక్కిణియుమన్నాడు.

అంత హానుమంతుడు “స్వామి మీకేమి గురుదక్కిణ కావలయునో కోరుకొనుడని సూర్యుని ప్రార్థించాడు. అంత సూర్యభగవానుడు నా కుమారై సువర్ధులను వివాహమారుము. నాకదియే గురుదక్కిణ. నీవామెకు భర్త వయ్యెదవని ఆమె జన్మించినపుడే బ్రహ్మ చెప్పేను ఆని దినకరుడు చెప్పాడు.

సుపర్మల జష్ట రఘుష్టము

దేవ శిల్పియగు విశ్వకర్మ తన కుమారైయగు భాయాదేవిని దినకరున కిచ్చి వివాహము చేసాడు. ఆమె సూర్యుని వేడిని సహింపలేక పుట్టించికే తల్లిదంటులతో చెప్పింది. పుత్రిక బాధ మాన్సుటకు విశ్వకర్మ సూర్యుని వేడితగ్గుటకు సూర్యబింబమును సానబెట్టాడు. సూర్య బింబము నుండి భిన్నమై రాలిన రజోరాశి నుండి సుందరమైన బాలిక ఉధ్వవించింది. బాలిక యొక్క ముఖ వర్ధమ్యము చూచి బ్రహ్మది దేవతలు ఆ బాలికకు సువర్ధుల అని నామకరణ చేసి ఆశిర్వదించారు. ఇంద్రాది దేవతలు బ్రహ్మదేవుని ఆమెకు భర్తకాగలవారెవ్వరని ప్రశ్నింపగా కొంత కాలమునకు కేసరీనందనుడు కౌపిరుడు సూర్యుని కడకు విద్యాభ్యాసమునకై వస్తాడు. ఆ కౌపిరుడే ఈమెకు భర్తకాగలడని చెప్పాడు.

మారుతి వివాహము - వాతిగీల బ్రహ్మచర్య ముర్ధము

సూర్యదు తన కుమారైను వివాహమాడమని కోరగా హనుమంతుడు స్వామి నేను బ్రహ్మచారిగా నుండపలెననుకొంటిని. నన్ను వివాహమాడుమను చున్నారేమి! నేనిపుడు ఏమి చేయవలెనని మారుతి సూర్యుని వేడుకొనెను. నికు ప్రతభంగము కలుగకుండా వరమిచ్చెదనని సూర్యుడు హనుమంతునకు వరమిచ్చెను. అట్లయిన మీ కుమారైను వివాహమాడుమను కాని సంపర్కము ఉండదని ఆంజనేయుడు చెప్పగా దినకరుడా సమాచారమును తన కుమారైకు చెప్పగా సంపర్కము లేకపోయినను శ్రీ హనుమాన్ తనకు భర్తయగుటయే చాలునని ఆమె అంగీకరించినది.

అంత జ్యేష్ఠ శుద్ధ దశమినాడు శుభ ముహూర్తమున సూర్యభగవానుడు తన కుమారైయగు సువర్ధులను అంజనా తనయునకు ఇచ్చి వివాహము చేసెను. అప్పుడు అంజనానందనుడు రాబోవు కల్పములో నేను బ్రహ్మగుండును. నాకపుడు సువర్ధులతో సంపర్కము కలుగునని చెప్పాడు.

ప్రవర్త	హనుమంతుడు	సువర్ధుల
గీత్రం	కాండిస్య	కాళ్యాప
తండ్రి	వాయుదేపుడు	సూర్యుడు
తాత	మరీచుడు	కళ్యపుడు
ముత్రాత	అంగీరసుడు	బ్రహ్మ

శ్రీ హనుమద్రాముల తొలి పమావేశ తిష్ణలీల

మహాతేజశ్శాలి హనుమంతుడు రామయణ కథలో ప్రధాన భూమిక వహించాడు.

“రామాయణ మహామాలా రత్నం వందేశ నిలాత్మజమ్” రామాయణం అనే మాలికలో హనుమంతుని ప్రధాన రత్నంగా వర్ణించారు. వాలీక్కి రామాయణం కీష్కిందాకాండలో ద్వీతీయ సర్పలో మనకు ఆంజనేయుని ప్రధమ దర్శనం జరుగుతుంది. సీతారాముల పట్టాభిషేకము వరకు తన మహానీయ స్వర్ఘతో మనల్ని రామ భావనతో ప్రేరిపిన్నంటాడు.

దశరథుడు శ్రీరామునకు పట్టాభిషేకం చేయుటకు నిశ్చయించాడు. అప్పుడు కైకేయి గతంలో తాను కోరిన వరాలను యాయవలసిందని మొదట వరంగా రాముడు పదునాలుగేంద్రు అరణ్యవాసం చెయ్యాలని, రెండవ వరంగా భరతునికి పట్టాభిషేకము చెయ్యాలని కోరిన ఫలితంగా సీతారామ లక్ష్మణులు అరణ్యాలకు వచ్చారు. ఆ మహారణ్యంలో రామలక్ష్మణులు లేని సమయంలో లంకాధీశ్వరుడైన రావణుడు సీతామాతను అపహరించుకుపోయాడు. రామ లక్ష్మణులు సీతాస్నేషణలో తిరుగుతూ వంపా సరోవరం వద్దకు వచ్చారు.

వంపా సరోవరం ప్రాంతములోని బుష్యమూక పర్వతముపైనున్న వానర రాజు సుగ్రీవుడు, వానరులు వంపానది వద్ద సంచరిస్తున్న నరాకారము కలిగి, విల్లు బాణములు ధరించిన తేజోవంతులైన రామలక్ష్మణులను చూచి, వాలి ప్రేరణతో తమను వధించడానికి వచ్చిన వారుగా భావించి భీతి చెందారు. గుండెలు దడడడ కొట్టుకొనగా యే ప్రకృతు పరుగెత్తుదామాయని చూచు నిప్పులు త్రైక్షిన కోతులవలె నొకచోట నిలువక భయపీడితులై శోకతప్పులై పరుగెత్తుచున్నారు. ఆ సమయంలో వారిలో నిర్ఘయుడైయున్న ఒక ఒక వ్యక్తి హనుమంతుడు. వాలి కారణంగా భయపదుతున్న సుగ్రీవునొడ్డకు ఆ ధైర్యవంతుడు హనుమంతుడు పోయి ఇలా పలికాడు.

“వానరరాజా! ఈ భయము నీకేల కలిగిను. ఇచ్చటకు వాలి మతంగ మహాముని శాపం వల్ల రాలేదు గదా? వాని జాడకూడా ఈ పరిసరములలో కనపదుటలేదు గదా. ధైర్యము లోపించుటచే నీ బుధ్మిష్టరత్వాన్ని కోల్పోయింది. భయాన్ని విడిచి పెట్టండి” అని సుగ్రీవుని భయాన్ని పారాద్రోలడమే గాకుండా ధైర్యాన్ని నూరిపోసినది. సుగ్రీవుని మంత్రులలో మతిమంతుడు హనుమంతు డొక్కడు మాత్రమే.

తప్పుడు సుగ్రీవుడు; హనుమంతా! నిజమే. మా తల్ను వాలి ఈ పర్వతము పైకి రాలేదు. నేను దీనిని విడిచి వెళ్ను, కావున ఇచ్చటకు రాగలిగి నన్ను చంపగలవారి నెవ్వరినో వాలి వంపెనని వంపానది యావల నంచరిస్తున్న తేజోమూర్తులను జాచి భయపడితిని. హనుమ! నీవు వారి వద్దకు తగిన మేఘులో బోయి నీ మాటల నేర్చుతో వారి మనసును గ్రహించి వారు నిర్మలమగు మనస్సు గలవారు, వంచన లేనివారని నీకు దోచినవారిని గారవముతో తోడ్కొని రమ్మని చెప్పేను.

అంతమంది అనుచరులలో గూడబారిగా విషయాన్ని సేకరించుటకు ఆంజనేయుని మాత్రమే సుగ్రీవుడు నియమించాడు. రాయబారికి ఉండవలసిన లక్ష్మణులన్నీ హనుమంతునికి ఉన్నాయన్న విశ్వాసమే అలా ఆంజనేయ స్వామిని ఎన్నుకోవడానికి ముఖ్యకారణంగా తెలుస్తుంది. గొప్ప సలహాదారుడుగా మాత్రమే గాక ఆదర్శమైన విశ్వాసింపదగిన ఉద్యోగిగా, మంత్రిగా గూడా సమర్థుడు హనుమంతుడు.

ఆ మహావేగు సర్వశక్తి సంపన్నుడు, సకలశాస్త్రకోవిదుడు. ప్రభు భక్తి పారాయణుడు దౌత్యం చూపడంలో మిక్కిలి నేర్చరి, కోరిన రూపం ధరించగల సమర్థుడుయగు హనుమంతుడు రామలక్ష్మణుల వద్దకు ఏ రూపంలో బోయిన సత్యము తెలియునని ఆలోచించి వానర రూపంలో బోయిన సుగ్రీవుని బంటునని వారు గ్రహించిన పని వ్యాఘరమగునని సామాన్యమగు మానవ రూపంలో బోయిన పీడవదో పామరుడని మనస్సీయరని ఎట్లు బోధునాయని దీర్ఘముగా ఆలోచించి సన్యాసి వేషంలో వారి వద్దకు వెళ్లేను.

శివాంశ నంభూతుడగు శ్రీ హనుమాన్ సాక్షాత్కార్త్తు విష్ణుంశమగు శ్రీరామ ప్రభువును దర్శించిన శుభసమయం శివకేశవుల అధ్యుత కలయిక మరుపురాని దివ్యానుభూతి హరిహరుల అపూర్వ కలాయిక లోకాలకు శుభారంభం, రాక్షసులకు విషయ ఘుషియ.

ఆత్మమృతములైన యాకారములు గలిగి అసమాన తేజోవంతులైన రామలక్ష్మణులను చూచిన తోడునే ఆంజనేయుడు యథికానంద భరితుడైనాడు. వారిలో నీలమేఘచ్ఛాయతో ప్రకాశిస్తున్న మహానీయుళ్లీ చూడడంతోనే భక్తాగ్రేసరుడు హనుమంతుడు హర్షపులకిత గాత్రుడయ్యాడు. అనేక జన్మల సుండి అన్యేషిస్తున్న కమనీయమూర్తి తనకు తానై దర్శనమిచ్చినట్లయింది. ఆ సుందరరూపుళ్లీ చూడటంలోనే హనుమంతుని ఆనందం ద్విగుణీకృతమయింది. అనిర్వచనీయమైన, అతీంద్రియమైన అనుభూతి అయనను కొత్త లోకాలలో విహారింపజేసింది. హనుమంతుడా తన్నయ స్థితిలో తాను ధరించిన సన్యాసి వేషము గూడా మరచి భక్తితో వారికి నమస్కరించాడు.

ఇచ్చట ధర్మసూక్తంగా పరిశీలించిన నన్యాసి తాను ముందు గృహస్తనకు నమస్కరించకూడదు. దైవాంశ సంభాతుడగు హనుమంతుడు రామునిలో భగవత్ సాక్షాత్కారం పాందుటవల్ల నమస్కరించాడు. యతిష్ఠేనను దేవతను జాచినపుడు నమస్కరింపవలయును విధిననుసరించి పండితుడైన హనుమంతుడు శ్రీరామునకు నమస్కరించాడు.

ఆ మహాతేజస్వి హనుమంతుడు రామలక్ష్మణులతో మృదువచనాలతో మనోహరంగా -

అయ్యలారా! మీరెవరు? ఈ అడవి ప్రదేశమునకేల వచ్చితిరి. ఏలన పీరు ప్రతసియమాలు పాటించు మహర్షుల్లాగా ఉన్నారు. గొప్ప దేహకాంతితో మెరిసిపోతున్నారు. మీరెవరు? మిారు గొప్ప వీరుల్లాగా కనిపిస్తున్నారు. గొప్ప పరాక్రమముగల వారిలా కన్పట్టే మిా చూపులు సింహపు చూపుల్లా ఉన్నాయి. మిా భుజాలు ఏనుగు తొండల్లా ఉన్నాయి. మిా థనస్సులు ఇంద్రథనస్సుల్లా శోభిస్తున్నాయి. మీరెవరు? ప్రాజ్ఞలారా! మిా చిహ్నములు చూడ బంగారు సింహసనమున నుండ తగినవారుగానున్నారు. ఇట్టి వీరులగు మిారెల నార చీరలు కట్టి జటాధారులవలె జడలు ధరించి తిరుగుచున్నారు? మిా యోగ్యతకు మిా యిప్పటి స్థితి విరుద్ధముగానున్నది. ఏమి కారణము? ఆకాశమును విడిచి యి లోకమునకు జాచి బోవ గ్రీడాధమరుదెంచిన సూర్యచంద్రులవలెనున్నారు. నిజముగ “మిారెవరు? మిా అమ్ముల పాదులు పగవారి ప్రాణములు దీయ బుస్కిట్టు పాములవంటి బాణములచే నిండియున్నవి. చూచుటకు శభకరములై యున్నవి. మిక్కిలి నిడివి వెడల్పుగలిగి, చూచుటకు భయంకరములై యపరంజి (బంగారు)చే వ్యధి చెందిన మిా కత్తులు కుబుసము విడిచిన పాములవలె ఉన్నవి. మిారు వింద్యశైలములతోను ప్రకాశించు నీ భూమినంతయు పరిపాలింపదగిన వారలయు నిట్టి దీన స్థితి యందేలయున్నారు.

హనుమంతుడు ఎన్ని ప్రశ్నలు వేసినను రామలక్ష్మణులాయన మాటల సాంపు, పెంపు వినుచు నూరకుండిరి గాని యొక్క దానికైనను ప్రత్యుత్తరమిచ్చిన వారు కాదు. ఇచ్చట ధర్మసూక్తం ఉన్నది. మనము కొత్తవారితో పరిచయము లభింపవలయున్న ముందు మనను గూర్చిన వివరములు వారికి చెప్పి వారిని గూర్చిన వివరములు అడగాలి. ఇచ్చట పరమ భక్తుగేసరుడు హనుమంతునకు

సాక్షాత్తు విష్ణుస్వరూపంగా రామదర్శనం ఆగుటవల్ల భక్తిపారవక్షయంతో ధర్మము మరిచి తానెవరో చెప్పుకుండా రామలక్ష్మణులను వారి వివరములు అడిగారు.

ఆ హనుమంతుడు యుక్తిపరుడు గాన వెంటనే ధర్మము గ్రహించి ఆర్యలారా! నేనింత దూరము మాటలాడినను మియిక మాటదైనను బదులిడి నారుగారు. ఇక నావృత్తింతము చెప్పేదను. వినుడు. సుగ్రీవుడనే వానరశ్రేష్ఠుడు ఈ పర్వతముపై నున్నాడు. ఆయన గొప్ప వీరుడు. ధర్మతుడు అతని అన్న వాలిచే వెడలగోట్టబడి నిలువసీదలేక ప్రాణభయముతో దిరుగుచున్నాడు. నా పేరు హనుమంతుడు. నేను సుగ్రీవుని మంత్రిని. మియి స్నేహము గోరి సుగ్రీవుడు పంపగా దూతగా వచ్చాను. ఇలా సన్యాసిరూపంలో వచ్చాను. కోరిన రూపం ధరించగలను. మా రాజైన సుగ్రీవుడు మియి సభ్యాన్ని వాంచిస్తున్నాడు అని పలికాడు.

ఆ మహా తేజస్వి హనుమంతుని మాటలు శ్రీరామునకు ఎంతో సంతోషాన్ని కల్పించాయి. అనందముతో రాముని ముఖం వికసించింది. ఆ కోదండ రాముడు లక్ష్మణునితో ఇలా పలికాడు. లక్ష్మణ! సుగ్రీవుని మంత్రి పలికే మాటలు విన్నావా? మాటల తీరు ఎంతో చక్కగా వుంది. మాటల మర్యము తెలిసిన మహాసీయుడు యితడు. ప్రతి పదము వ్యాకరణ శుద్ధము క్రమము ననుసరించియున్నది. కంఠధ్వని అతిమధురంగా ఉంది.

ఉచ్ఛారణ సంస్కారపంతముగా నున్నది. చంపేందుకు సన్మయుడైన శత్రువు యొక్క హృదయము కూడా అప్పటికప్పుడు మార్పుగలిగేటట్లు యితని మాటలలో పోకడ వుంది. ఇలాంటి దూతలు ప్రభువుకు ఏకార్యాన్ని సాధిస్తారు.

“మనం సుగ్రీవుణ్ణి అన్వేషిస్తూ వచ్చాము. అట్టి సుగ్రీవుని మంత్రి ఇతడు మన వద్దకే వచ్చాడు. నాకు చాలా ఆశ్చర్యంగాను, సంతోషంగాను ఉంది” అని పలికాడు రాముడు.

ఆ తేజోవంతుడు రాముడి నుంచి తాలిసారి పరిచయంలోనే ఇంతటి మహాత్మరమైన మన్మహిలను పాండిన మహాసీయమూర్తి హనుమంతుడు ఒక్కడు మాత్రమే. పరస్పర సంశయాలు తీరాయి. అన్యోన్య విశ్వాసం కుదిరింది. హనుమంతుడు రామ, లక్ష్మణులను తన భుజాలపై కూర్చోపట్టుకొని సుగ్రీవుని వద్దకు చేరాడు.

హనుమతు వాలి, సుగ్రీవులు మేనమామలు

గాతమునకు అహల్యయందు శతానందుడను కుమారుడు, అంజన అనే కుమార్తె జన్మించినారు. అంజన కుమారుడే హనుమ. అహల్యకు సూర్య, ఇంద్రుల అనుగ్రహముతో వాలి, సుగ్రీవులు జన్మించినారు. అంజన హనుమంతునితో నాయనా! నీ మేనమామలు వాలి, సుగ్రీవులు బద్ధవిరోధంగా ఉన్నారు. ధర్మపక్షం వహించిన సుగ్రీవుని ఆశ్రయించి రక్తకుడవైయుండుము. వాలితో మాత్రము ఎట్టి పరిష్కారిలోను యుద్ధానికి తలపడవద్దు అని చెప్పింది.

తల్లి ఆదేశంతో స్వకార్యం ఉన్నది. స్వామి కార్యం ఉన్నది. అంతేకాదు. అది గురుకార్యం కూడా. హనుమ గురువు సూర్యభగవానుడు కాగా ఆ సూర్యుని కుమారుడే సుగ్రీవుడు కాబట్టి సుగ్రీవుని సేవించటం, రక్తించటం గురుకార్యం కూడా అవుటుంది. తల్లి ఆజ్ఞాప్రకారము మారుతి సుగ్రీవుని మంత్రిగా వ్యవహరిస్తూ ఉన్నాడు.

రాము సుగ్రీవుల ఘైత్రి

ఆ వానరక్షిమ్మడు హనుమంతుడు సుగ్రీవుని వద్దకు రాములక్కుణులను తినుకువెళ్లి వరస్వర పరిచయం గావించాడు..

అప్పుడు ఆ వానర రాజు సుగ్రీవుడు వినయ విథేయతలతో - రాము! నేను వానరుణ్ణి. నీవు నా స్నేహాన్ని వాంచించటము నాకు గాప్ప నత్కృత్యము, లాభదాయకము, శ్రేయోదాయకము అని చెప్పాడు.

అకులతో, పూవులతో నిండియున్న మద్ది కొమ్మను నేలమీద పరిచాడు. శ్రీరాముని ఆహ్వానించి రామునితో కలిసి కూర్చున్నాడు.

అది చూచి మహాజ్ఞాని హనుమంతుడు పూవులతో నిండియున్న చందనపు కొమ్మను విరిచి లక్కుణునకు ఆసనం ఏర్పాటు చేశాడు.

ఒడంబడిక ప్రకారము వారిని హతమార్పుటకు రాముడు వాలితో యుద్ధానికి సుగ్రీవుని పురిగిల్చాడు. వాలి, సుగ్రీవులు భీరంగా పోరాడుతున్నారు. వాలి చేతిలో సుగ్రీవుడు ఓడిపోయాడు. వాలి కాట్టే దెబ్బులకు సుగ్రీవుని దేహమంతా ఇధిలమైంది.

సుగ్రీవుడు యుద్ధము నుండి పారిపోయి రాముని వద్దకు వచ్చి ఇలా వలికాడు. “రామా! వాలిపై కాలు దువ్వమన్నావు. వాలిని వధిస్తానన్నావు. తీరా యుద్ధానికి వెళ్ళాక వాలితో తన్నించావు ఇలా ఎందుకు చేశావు” అని అడిగాడు.

అప్పుడు రాముడు “మిత్రమా! బాధపడకు మిారు యుద్ధరూ ఒకే పాలికగానున్నారు. మిా యుద్ధరిలో వాలిని గుర్తించలేక బాణం వెయ్యలేదన్నాడు. నిన్ను సులభంగా గుర్తించటానికి గజపుష్పమాల ధరించి నీవు మరల వాలితో పోరాడు. ఒకే ఒక బాణంతో వాలిని నేల కూలుస్తాను” అని రాముడు అభయమిచ్చాడు.

వాలి వథ

సుగ్రీవుడు గజపుష్పమాల ధరించి వాలిని యుద్ధానికి రమ్మని మరలా సుగ్రీవుడు కవ్యించాడు. వాలి భార్య మహాజ్ఞాని తార. “నాథా! సుగ్రీవుడు నీతో దెబ్బలుతిని పారిపోయి మరల వెంటనే యుద్ధానికి సిద్ధమయ్యాడంపే ఎవ్వరో సుగ్రీవునకు నహయము వచ్చి వుంటారు. ఇప్పుడు యుద్ధానికి వెళ్ల వద్దన్నది. ఆ మహాబలశాలి తార మాట లక్ష్మీపెట్టుకుండా సుగ్రీవునిపై మరల యుద్ధానికి తలపడ్డాడు. వాలి సుగ్రీవుల దేహాలు రక్తమయమయ్యాయి. సుగ్రీవుడు బాగా అలసిపోయాడు. ఓటమి సుగ్రీవుని చేరిందని గ్రహించాడు రాముడు.

ఆ మహాబలపరాక్రమవంతుడు రాముడు క్రూరమైన సర్పబాణం వాలిపై వంధించాడు. ఆ భయంకర బాణం దెబ్బకు వాలి నేలపై కూలిపోయాడు.

వాల్మీకి రామాయణంలోని సుందరకాండలో

శ్రీ ఆంజనేయస్వామివాలి అద్భుత శక్తి

శ్రీరాముని సమక్షంలో సుగ్రీవుడు వానరుల్ని దేశాంతరాలను వర్ణించి నీతాన్యేషణకు వంపసాగాడు. వానరవీరులందరు నిష్పుమించాక సుగ్రీవుడు హనుమంతుని దగ్గరకు పెలిచి ప్రేమపూర్వకముగా పీవు తదుతూ “హనుమా! జలఫులాకాశాలలో నీ గతి నిరాటంకము. స్వర్గాలోకంలో కూడా నీవు సునాయసంగా సంచరించగలవు. గతి వేగ స్వార్థులలో నీవు నీ తండ్రితో సమానుడవు. నీతమ్మ

వారి జాడను తెలుసుకొని రాగల సమర్పుదవు నీ ఒక్కడవే అని నాకు పూర్ణ విశ్వాసముంది” అన్నాడు.

సుగ్రీవుని వచనాలను విన్న శ్రీరామచంద్రుడు మారుతిని దగ్గరకు పోలిచి “హనుమా! నా కార్యాన్ని నీవు నెరవేర్చగలవు. నీ వల్లనే నా జానకి నాకు లభిస్తుందని ఖిస్తుంది. ఇదిగో నా అంగుళీయకమిస్తున్నాను. ఈ ఉంగరాన్ని జాపితే నిన్న జానకి విశ్వాసిస్తుంది” అని పలికి సీతతో చెప్పవలసిన సందేశ వాక్యాలు చెప్పాడు. అంత హనుమదాదులు నమస్కరించి బయలుదేరారు.

“కోట్లాదిమంది వానర పీరులలో సీతాన్యేషణకు ఒక్క వాయునందనుడు మాత్రమే సమర్పుదు. బుధ్ని వుంది, బలముంది, సాహసం వుంది. దేశకాలాలను గుర్తెరిగే ప్రజ్ఞ వుంది” అని సుగ్రీవుడు స్తుతించాడు. శ్రీరామునికి కూడా హనుమంతుని యందు సంపూర్ణ విశ్వాసముంది. కాబట్టే తన ఉంగరాన్ని అంత మందిలో హనుమంతునకు మాత్రమే ఇచ్చాడు.

సుగ్రీవుడిచ్చిన నెలరోజుల గదువుకాలం గడిచిపోతున్న సీతమ్మ వారి జాడ తెలియకపోవటం వల్ల వానరులందరు శోకసముద్రంలో మునిగిపోయారు. అదే సమయంలో జటాయువు సోదరుడగు పంపాతి దర్శనం వారికి అయింది. జానకి దేవిని రావణాసురుడు లంకలోనే యుంచినాడని పంపాతి సీతమ్మ వారి జాడ చెప్పింది. వానరభల్లుకాలస్త్రీ సంతోషముతో .సాగరతీరంలో సమావేశ మయినాయి. సముద్రాన్ని లంఘించగల వారెవరన్న విషయంపై చర్చ ఆరంభ చైనది. వారిలో ఎవ్వరూ నూరు యోజనాలు దాటి రాగలమని ముందుకు రాలేదు. చివరకు అంగదుడొక్కడే సమర్పుడని నిర్ణయించారు. కాని అంగదుడు మరల తిరిగి రావటంలో సందేహం వుంది అన్నాడు.

ఇట్టేష్టుతిలో జాంబవంతుడు లేచి హనుమంతుని సమీపించి “హనుమా! వేగంలో నీవు నీ తండ్రివంటి వాడవు. అటు భుజబలంలోను, ఇటు బుధ్ని బలంలోను నీకు సాటి వచ్చేవారెవ్వరు లేరు. నీ శక్తి ఎంతటిదో నువ్వు ఎరుగవు. నీ తండ్రివలె నీవు క్షణంలో సముద్ర లంఘనం చేయగలవు. లేచి విజృంభించు. ఈ మహాత్మార్యం నీవల్లనే సాధింపబడాలి” అని పలికాడు.

పశుప్రతి లంఘనం

జాంబవంతుని పలుకులు వినేసరికి హనుమంతుడు ఆత్మస్వత్తిని పాందాడు. ఆత్మ విశ్వాసాన్ని ధరించాడు. విరాట్ రూపాన్ని ధరించి గర్జిస్తూ “భగవదనుగ్రహంవల్ల నేనీ నముద్రాన్ని అవలీలగా లంఘించి వేస్తాను. జానకీ దేవిని దర్శించి, లంకను పెకలించి మీ ముందుంచుతాను. భగవత్ కార్యాన్ని సాధించే నా మార్గానికి ఆటంకం కలుగజేయగల శక్తి ఏదీ లేదు. మీరు నిశ్చింతగా వుండండి” అన్న గర్జనలతో కూడిన హనుమంతుని గంభీర వచనాలు విన్న వానర పైన్యం ఉల్లాసంతో హర్షించాలు చేసింది.

ఆ మహాకాయుడు హనుమంతుడు అమిత వేగంతో ఎగిరి మహోన్వత మైన మహేంద్రగిరి శిఖరాన్ని అధిరోహించాడు. ఆయన చరణభూతాలకు పర్వత శృంగాలు విరిగి పడిపోసాగాయి. అతని వాల సంచలన వేగానికి మహావృక్షాలు ఆకాశంలో ఎగురసాగాయి. రామకార్యం కొరకు దక్కిణ దిక్కుగా ఎగిరిపోవటానికి కృతనిశ్చయుడయ్యాడు. తన ప్రయత్నం విజయవంతం కావాలని తూర్పు దిక్కుకు తిరిగి సూర్యానికి, ఇంద్రాది దేవతలకు, బ్రహ్మదేవునకు, వంచ మహాభూతాలకు, తండ్రియైన వాయుదేవునకు భక్తితో నమస్కరించాడు.

ఇచ్చట ధర్మసూక్ష్మం పున్వది. మారుతి దక్కిణ దిక్కు, నుండి తూర్పునకు తిరిగి దైవాలకు నమస్కరించాడు. కావున మనము శుభకార్యములకు దైవములకు గాని, పెద్దలకుగాని దక్కిణ దిక్కుకు తిరిగి నమస్కరింపరాదు.

పౌర్ణమినాడు పాంగే మహా సముద్రమువలె హనుమంతుని దేహం అంతులేకుండా పెరిగింది. ఆట్లా అపరిమితంగా తన కాయాన్ని పెంచిన వాయు సందనుడు తన చేతులతోను, కాళ్ళతోను మహేంద్ర పర్వతాన్ని కదిలించినాడు. ఆ కుదురుకు ఆ పర్వతం మీదవున్న మహా సర్వాలు పెద్ద పెద్ద పడగలు విప్పి నిష్పులు కక్కుతూ కోరలతో ఆచ్ఛట రాళ్ళను కాటువేసినవి. ఆ భయంకర విషాగుల కాటుకు రాళ్ళాన్ని భగభగమందుతూ ముక్కలు ముక్కలుగా పగిలినవి. ఆ పర్వతగుహలోనున్న జంతువులు భయంకరంగా అరచినవి.

మహేంద్ర పర్వతము నుండి ఆ పర్వతాకారుడు మారుతి ఆకాశంలోకి ఎగిరాడు. అన్యదృష్టి లేకుండా మారుతాత్మజుడు అంబర మార్గంలో పురోగమిస్తున్నాడు.

ఆ పీర్చింతుడు హాముమంతుని మైవాక పర్షాతము తస్మైవిత్తమించకోరుట

ఆ నమయంలో నముద్రుదు తన గర్జంలో దాగియున్న మైవాక పర్యతాన్ని పిలిచి “మైవాకా శ్రీరామచంద్రుని పూర్వీకులే నాకీ రూపాన్ని ప్రసాదించారు. నీవు పైకిలేచి రామ కార్యానికై వెఱుతున్న హానుమంతునకు నీ శిఖరం మీద నిలిచి విశ్రాంతి తీసుకొనటానికి వీలు కల్పించమన్నాడు”. మైవాకుడు వెంటనే పైకిలేచి హానుమంతుని తన శిఖరంపై నిలిచి విశ్రాంతి పాంది ఆహార పాసీయాలను ఆతిధ్యాన్ని స్వీకరించమని ప్రార్థించాడు. అప్పుడు మహా సత్యసంపన్నుడు హానుమంతుడు “అయ్యా! నాకు పెద్ద కర్తవ్యముంది. మధ్యలో ఆగే వీలులేదని” సాగిపోయాడు.

నాగమాత సురప హానుమంతుని పరీక్షించుట

తదనంతరము దేవ, గంధర్వ, సిద్ధులు హానుమంతుని శక్తియుక్తులను పరీక్షించవలసినదిగా నాగమాత సురసను పంపారు. వెంటనే సురస రాక్షస రూపంలో హానుమంతుని ముందు నిలిచి “అయ్యా! నీవు నా నోటిలో ప్రవేశించాలి. ఇది నాకు దేవతలు ఇచ్చిన వరం” అని సురస పెద్దగా నోరు తెరచింది. మహా తేజస్సాలి హానుమంతుడు అంతకంటే మించి తన శరీరాన్ని పెంచాడు. సురస తన నోటిని మరింత విస్మయం చేసింది. మహాబలవంతుడు మారుతి అంతకంటే అధికంగా శరీరాన్ని పెంచాడు. పోటాపోటీగా ఈ విధంగా కొంతసేపు గడిచింది. ఉన్నట్లుండి యుక్తిశాలి కేసరీనందనుడు తన శరీరాన్ని అంగుష్ఠమాత్రప్రమాణం చేసి సురస నోటిలోకి ప్రవేశించి, వెంటనే బయటకు వచ్చాడు. అప్పుడు హానుమ చేతులు జోడించి “అమ్మా! నీ యిష్ట ప్రకారము నీ నోటిలో ప్రవేశించాను. నీ కోర్కె నెరవేరింది. నేను నా పనికోసం పోయేందుకు అనుమతి ప్రసాదించు” అని కోరాడు. వాయునందనుని చాతుర్యము, సమయస్వార్థి, వినయము చూచి సురస సంతోషించి ‘నీకు జయమగుగాక’ అంటూ ఆశిర్వదించింది.

పింపించ వర్ధ

వీర్యవంతుడు హానుమంతుడు మరింత వేగంతో విజ్ఞంభిస్తున్నాడు. ఆ ప్రాంతములో నముద్రములో సింహిక అనే రాహువు తల్లి రాక్షసి వుంది.

అది భాయూగ్రాహి. జంతువుల నీడవట్టి లాగి తించూ వచ్చింది. అది హనుమంతుని చూడటంతోనే ఆయన నీడను బట్టి లాగసాగింది. హనుమంతుడు హత్తుగా సూక్ష్మరూపం థరించి దాని వికృతాకార ముఖంలో ప్రవేశించి ప్రేవులతోసహి బయటవడవేళాడు. సింహాక కూలిపోయింది. గుంధర్వులు, యత్నులు, రాక్షస పీడ తొలగినందుకు సంతోషించి హనుమంతుని కొనియాడారు.

మహాతేజోవంతుడు హనుమంతుడు. బలము, నిగ్రహము, చాతుర్యము, శార్యము, కర్త్రవ్యము మొదలగు గుణాలను ప్రకటిస్తూ నూరు యోజనాలు దూరంగాల లవణ సముద్రాన్ని అవలీలగా దాచేళాడు.

లంకాభీ దేవత లంకిణి పురాభ్యవము

ఆ మహామేధావి హనుమంతుడు పెంచిన స్ఫూర్తికాయంతో లంకలో ప్రవేశిస్తే రామకార్యం చెడుతుందని సూక్ష్మరూపంలో లంకలో రహస్యముగా ప్రవేశిస్తున్న మహాబలవంతుడు హనుమంతుని లంకాధి దేవత లంకిణి చూచింది. నన్ను జయించక లంకాపురిలో అడుగుపెట్టడం నీతరం కాదంది. బెదిరించింది. హనుమంతుడు లంకా వట్టణం చూడాలనియున్నది. చూచి వచ్చి నా దారిన పోతాను అన్నాడు. భయంకరమైన రాక్షసి అరుస్తూ అరచేతితో బలంగా హనుమంతుని కొట్టింది. దానితో అతడు క్రోధావేశంతో ఆమెను బలంకొఢి ఒక గుద్ద గుద్దాడు. అవయవాలు వట్టు తప్పి క్రిందపడింది లంకిణి. తనను చంపవద్దని ప్రాధేయపడింది. లంకాధి దేవత ఒక్క వానరుడు నన్ను పరాక్రమంలో జయిస్తే రాక్షసులకు కీడు సంభవిస్తుందని మున్ను బ్రహ్మ నాతో చెప్పాడు. ఆ సమయం ఇప్పుడాసన్నమైంది. లంకా వట్టణంలోకి స్వేచ్ఛగా వెళ్లి నీవేం చేయదలవావో చేయ అని లంకిణి హనుమంతునితో చెప్పింది.

ఇకపిత్రేష్టుడు లంకలో ప్రవేశించుట

ఆ రాక్షసి మాటలు హనుమంతునకు ఆనందం కలిగించాయి. అత్యుత్సాహంతో శత్రు స్థానానికి ముఖద్వారం గుండా ప్రవేశింపగూడదని కోట ప్రాకారం దూకి లోపలికి వెళ్లాడు. శత్రుగుహం ప్రవేశించేటప్పుడు ఎడమ పాదంతో ముందు అడుగువేసి మనోహరమైన లంకలో ప్రవేశించాడు బుద్ధిమంతుడు హనుమంతుడు.

మహావేగు హనుమంతుడు మనోహరమైన లంక ప్రవేశించి సీతమృహారి జాడ అన్యేషిస్తూ ఆ.రాత్రి విచిత్రములైన రంగుల పూలదండలతో ఆలంకరించిన రాక్షసుల భవనాలన్నీటిని కోధించాడు. రావణుని రాజమహాలును, అందులోని ఉపగ్రహాలను, రాక్షస నాయకుల సౌధాలను చూచాడు. ఎటుచూచిన స్వర్ణ మయంగా, కోభాయమానంగా ఉన్న ఆ సౌధాలను తిలకించి హనుమంతు డాళ్ళుర్యభరితుడయ్యాడు. ప్రపంచంలోని వజ్రమైదూరాయాలు, బంగారము ఆక్రూడే నికిప్రమయినవి అన్నట్లున్న ఆ పట్టణం కన్నులు మిరుమిట్లు గొలుపుతూ అత్యంత అద్భుతముగా యున్నది. మహామహిమాన్వితమైన ఎన్న అంతస్తులు కలిగి ఎంత మందికైనను చోటు కల్పించగల అద్భుతమైన పుష్పక విమానాన్ని మారుతి చూచినాడు. ఆతి మనోహరమై వసంత బుతువుకన్న రమణీయంగా వున్న ఆ విమాన కోభ కచ్చెరువు పొందుతూ ముందుకు సాగి రావణుని శయన మందిరం ప్రవేశించాడు హనుమంతుడు.

రావణుని రతి గృహములో చిత్రకంబళి మీద రంగురంగుల చీరెలతో రంగు రంగుల పూలదండలతో, నానావిధాలంకారాలతో, నానావిధ వేషాలతో ఉత్సమాంగనలు పదుకోని నిద్రపోతున్నారు. వారందరు మధ్యపానము చేసినారు. క్రిడించినారు. సొమ్మనీల్లి నిద్రపోతున్నారు. వారు మధ్యపానము చేసి మదన క్రిడలో ఉన్నప్పుడు వారు పెట్టుకొన్న పూలదండలు, ఆభరణాలూ స్థానాలు తప్పిపోయినవి. వారు అర్ధనగ్ర శరీరములతో మైమరచి నిద్రపోతున్నారు. కొందరు పెట్టుకొన్న ముత్తాల హోలు, చంద్రకిరణాలవలె తేజరిల్లుతూ వారి స్థానాల మధ్య హంపలు పదుకొన్నట్లుగా కనిపించినవి. కొందరు పెట్టుకొన్న వైదూర్య హోలు వారి స్థానాల మధ్య కొదంబ పక్కలవలె కనిపించినవి. వారు విధుస్తున్న ఊపెరులకు వారి ప్రమిటి చెరగులు మాటిమాటికి వారి ముఖాల మీద కొట్టుకొంటూ మనోహరమైన కాంతులతో గాలికి ఎగిరే జండాలవలె కనిపించినవి.

ఆ స్త్రీల అందరి మధ్యన పదుకొనియున్న ఆ కాంతివంతుడు రావణానురుదు నక్కతాల మధ్య చంద్రుడువలె తేజరిల్లుతున్నాడు. ఆ బుద్ధిమంతుడు హనుమంతుడు ఆ అంతఃపురములో ఏ ఒక్క ప్రదేశము వదలి పెట్టుకుండా అంతా చూచినాడు. కానీ సీతామాత మాత్రం కనిపించలేదు.

ఆ రత్న క్రీడా మందిరములో మదన వ్యాయామములో ఆలసిపోయి ముకుళించు కొన్న వద్దులవలె నిద్రాపరవశులు అయిన ఆవరాంగనలను చూచి ధృత మనస్సుడు హానుమంతుడు అట్లా అంతమంది పరశ్రీలను చూడటం వల్ల ధర్మైల్లంఘనం చెయ్యలేదు కదా అనే సందేహంలో పడ్డాడు. నేడు నా వల్ల మహాపరాథం జరిగింది అనుకుంటూ విచారంలో మునిగిపోయాడు. ఉత్తర క్షణంలో అతని మనస్సులో మరో భావం ఉదయించింది. ఆ సమయంలో భగవత్ స్వరణవల్ల అతని హృదయం పరిపుఢుమయింది. సీతామాతను చూడవలెను అనే ఒక నిశ్చయంతో అట్లా తిరిగి చూచినాడు. పరపురుషులు ఎవ్వరు రాలేరు అనే నమ్మకంతో ఆ సుందరాంగనలు విచ్చులవిడిగా నిద్రపోతున్నారు. తుభా ఖభ స్థితులలో ఇంద్రియాల ప్రవర్తనకు మనస్సే కారణం. మనస్సును బట్టే దేహంద్రియాలు ప్రవర్తిస్తావుంటాయి. వారిని అట్లా చూచినప్పుడు ఏ కంచం మనోవికారము కలుగలేదు. నా మనస్సు వ్యవస్థ తప్పలేదు. స్త్రీలు లేనిచోటు నేను సీతాదేవిని వెతికినా ప్రయోజనం వుండదు. అందువల్ల స్త్రీలు వుండేచోటు నేను జాగ్రత్తగా వెతికాను. నాలో దోషంలేదు అనుకొన్నాడు అచంచల మనస్సుడు ఆ హానుమంతుడు. ఎంత వెతికినా సీతమ్మ వారి జాడ కనపడక పోవటంతో హానుమంతుని మనస్సు బాధపడింది. తన ప్రభువు శ్రీరామ చంద్రునకు, సీతామాతకు నమస్కరించాడు. అప్పుడు అల్లంత దూరంలో అతనికి అశోకవనం కనిపించింది. సంతోషముతో ముందుకు సాగినాడు.

సీతా పందిర్షపం

ఆ యుక్తిపరుడు హానుమంతుడు సూక్ష్మరూపంలో అశోకవనంలో ప్రవేశించాడు. చంద్రుని కాంతులతో తేజరిల్లుతూవున్న ఆ సుందరవనమంతా సీతామాత జాడ కొరకు కలియజ్ఞాచాడు. ఆ సమయంలో హానుమకు చంద్రుని వెన్నెల మనోహరంగా తోడు అయింది. ఆ వనంలో పలు ప్రాంతాలు పరిశీలించి వనం మధ్యలోనున్న శింశుపా వ్యక్తం అభిరోపించాడు. ఆ కేనరినందునకు ఆ వెన్నెల కాంతిలో దగ్గరలోనున్న పెద్ద ప్రాసాదం ప్రక్కన చెట్టు క్రింద మలిన వస్త్రాలు ధరించి ఉపవాసాల మూలంగా కృశించిన శరీరంతో కుల్కపక్షం ప్రారంభం నాటి చంద్రేభవలెవున్న ఒక స్త్రీ కనిపించింది. శ్రీరామచంద్రుడు జానకిని వర్ణించి చెప్పటం జ్ఞాపకం వచ్చింది మారుతికి. ఆ స్త్రీమార్తిని మరలా పరికించి చూశాడు.

అయనకు ఈ స్త్రీ మూర్తి నిస్సందేహంగా సీతామాతయని నిశ్చయం కలిగింది. ఆమె చుట్టూ రాక్షసి సమూహముంది. సీత యొక్క ఆ దురవశ్శను చూచి హనుమంతుడు అతి వ్యక్తులితుడైనాడు. అంతలో రావణానురుడు దాసీ పరివారంతో సీత వద్దకు వస్తున్నట్టు కనపడింది. రావణుని రాక గమనించిన హనుమంతుడు చెట్టుపై ఆకులచాటున కనపడకుండా కూర్చుని జరిగేదంతా పరిశీలిస్తున్నాడు.

రావణుడు సీతామాతకు అనేక ప్రలోభములు చూపించాడు. భయపెట్టాడు. రెండు నెలల గడువు పెట్టి వెళ్లిపోయాడు. రావణుడు వెళ్లిన తరువాత రాక్షసీ జనం అటు ఇటు కొంతసేపు పోరాడి గాథనిద్ర పోయారు.

హనుమంతుషిషందేశం

హనుమంతుడు అదను చూచుకొని సీతామాత కూర్చున్న చెట్టుపైకి ఎక్కి కొమ్ముల గుబురులో కూర్చుని కోసల దేశభాషలో ఆది నుండి దశరథుని విషయం మొదలుకొని రామలక్ష్మణుల వృత్తాంతం యిప్పటి వరకు మధుర వాణితో వినిపించసాగాడు. సీతాపహరణం తరువాత సీతను వెదకుతూ రామ లక్ష్మణులు నుగ్గివునితో సఖ్యత నెరపటం, సీత యొక్క సగలను చూడటం, వానర పీరులు సీతను వెదకుటకు నలువైపులా వెళ్లటం సాంగో, పాంగంగా సారాంశ కథను వినిపించాడు. తన ఆగమన విషయమును తెలియజేశాడు.

ఈ మాటలు విన్న జానకి ఆశ్చర్యానందాలను పొందింది. సీతామాత పైకి చూచింది. హనుమంతుడు తెల్లుని వప్పులు ధరించి వున్నాడు. హనుమంతుడు చూశాడు. క్రిందకి దిగాడు. ఆమె పాదాలకు సాష్టాంగ నమస్కారం చేశాడు. ఆమె హనుమంతుని అనేకం ప్రశ్నించింది. వాటికన్సిటికి ఆయన తృప్తిగా సమధానం చెప్పాడు. హనుమంతుని రామదూతగా నమ్మింది. ఆ సమయంలో వాయు నందనుడు రామ ముద్రికను ఆమెకు భక్తితో సమర్పించాడు. దాన్ని చూస్తూనే ఆమె పరమానందం చెందింది. ఆయనను ఘనంగా ప్రశంసించింది.

ఆ వానర శ్రేష్ఠుడు సీతా మాతను బిదార్చి, రాముడు ఆమె వియోగం వల్ల వర్ణించనలవిగానంతగా దుఃఖిస్తూన్నాడని, అతి త్వరలో రాక్షసులందరినీ యుద్ధంలో సంహరించి విజయుడై ఆమెను తీసుకు వెళ్లుతాడని చెప్పాడు.

మహా తేజోవంతుడు హనుమంతుడు సీతతో “అమ్మా యిప్పుడే నిన్ను నా విష్పై కూర్చేబెట్టుకొని సునాయిసంగా నేను సముద్రం దాటుతాను. తల్లి సంశయించకు. రావణునితో కలిపి లంకనంతా మోసే శక్తి నాకుంది” అన్నాడు. హనుమంతునితో సీతమ్మ ఇలా పలికింది. “హనుమా! ఇంత చిన్న శరీరంతో నన్ను మోసుకొని రామునిదగ్గరకు పోవటమా! అది సముద్రము మీద ఆకాశంలో” అన్నది. అప్పుడు హనుమంతుడు తన బలమేమిటో తెలియక సీతమ్మ అలా భావిస్తూ, ఏదో ఏదో మాట్లాడేస్తుంది. తన శక్తిని అమెకు చూపటం మంచిదని భావించాడు.

విష్ణురూపం

మహాతేజోవంతుడు హనుమంతుడు తన మహాదాకారము చూపించటానికి ఆ చెట్టు అవతలకు ఎగిరి తన దేహాన్ని పెంచటం మొదలుపెట్టాడు. మేరు పర్వతమంత పెరిగాడు. మందర పర్వతమంత అయ్యాడు. అతని ముఖం బాగా ఎర్రబడి ఉంది. ప్రజ్వలించు అగ్ని ముద్దలా గోచరించాడు. వక్రాయుధం లాంటి కోరలతోను, పెద్ద పులి గోళ్లాంటి గోళ్లతోను అతిభయంకరమైన ఆకారముతో నిలిచి చేతులు జోడించి సీతాదేవితో “ఓ దేవి! చూడు నా స్వరూపాన్ని. పర్వతాలు, వనాలు, కోటబురుజులు, ప్రాకారాలు, మేడలు, రాజైన రావణాసురునితో సహ లంకా పట్టుజాస్తి మోసుకొని పోగలను. ఇక సంశయించక నాతోపాటే వచ్చి శ్రీరాముని దర్శించు” అన్నాడు.

“ఓ కవిశ్రేష్ఠా! నీ బలమెలాంటిదో! నీ ధైర్యమేమిటో నాకు తెలిసింది. వాయుదేవుని వంటి వేగము, అగ్ని వంటి తేజస్సుగల నిన్ను ఎవ్వరూ అధ్యగించలేదు. “వానరపీరా! సీతాడ్వానై నేను రావటం యెన్నో కారణాలను బట్టి యోగ్యం కాదు. రాముడే స్వయంగా వచ్చి రాక్షస సంహరం చేసి నన్ను విడిపించుకొని తీసుకువెళ్లటమే యోగ్యము. ఇలా రహస్యంగా వెళ్లిపోవటం నాకు గాని, రామునికిగాని గారవప్రదంకాదు గదా! అందుచేత నువ్వు శిఘ్రమే రామలక్ష్మణులు ఇక్కడకు వచ్చే ఏర్పాటు చెయ్య” అని అన్నది.

“ఓ దేవి! వానర భల్లాక సేనలకు ప్రభువు అయిన సుగ్రీవుడు ఈ కార్యాన్ని సాధించటానికి కృతనిశ్చయుడు అయిపున్నాడు. ఆ సుగ్రీవుని సన్నిధిలో నాతో సరిసమానమైనవారు నాకన్న అధికులు ఎంతోమంది వున్నారు. నా కన్న

తక్కువ అయినవారు ఒక్కరు లేదు. నేనే సముద్రాలన్ని దాటి వచ్చాను. అత్యంత సమర్థులను రాజు ఎప్పుడూ మొట్టమొదట చూచి రావటానికి పంపించడు. నాబోటి సామాన్యులనే పంపిస్తారు. మహాబలపరాక్రమవంతులైన వానర ఏరులతో మహాతేజోవంతులు రాములక్కుషులు వచ్చి రావణానురుణ్ణి సబాంధవంగా నంహరం చేసి నిన్న అయోధ్యకు తీసుకువెళ్తారు” అని జానకీ దేవికి దైర్యం చెప్పాడు.

ఆ బుద్ధిమంతుడు వాయుపుత్రుడు సీతామాతతో తనతో సమానులు. తనకన్న గ్రహించారేకాని, తన కంటే తక్కువవారు నుగ్గీనుని నన్నిధిలో లేరని చెప్పటం ఎంత ఆశ్చర్యకరం. సమయస్నానితో కూడిన వాక్యాత్మర్యము, సముతతో. గూడిన వినయము హనుమంతునిలో ఈ సందర్భమున దివ్యంగా ప్రకాశించినవి.

అప్పుడు బుద్ధిమంతుడు హనుమంతుడు ఆనవాలుకు ఏదైన ఇవ్వ మన్నాడు. సీతామాత తన వప్పంలో ముడివేసుకొన్న ఒక చూడామణిని గుర్తుగా రామునకిచ్చే కోసం అంజనేయునకిచ్చింది. ఆమె ఒక గుర్తు వార్తను ఆయన గుర్తు కోసం చెప్పింది. అప్పుడు రామదూత హనుమంతుడు ఆమెకు ముమ్మారు ప్రదక్షిణం చేసి వినయంగా నమస్కరించాడు.

అణోకపుస్త్రంపం

అపార బుద్ధిమంతుడు హనుమంతుడు సీతామాతను దర్శించిన తర్వాత యింకొన్ని విషయాలు ఆయనకు తోచాయి. లంకలో నలుమూలల చూడటము. రాక్షసబలాన్ని అంచనా వేయటం, తన శక్తిని వారికి కొంచెం చూపటం, రాక్షసుల మనస్సులో భయోత్పం కలిగించటం. ఈ రాక్షసులు వద్ద సామదానభేదోపాయాలు పనికిరావు. ఒక్క దండోపాయమే ప్రయోగించాలి అనుకొని రమణీయంగా ఉండే అశోకవనాన్ని దావాగ్నిలో దగ్గమైన అరణ్యంవలె ధ్వంసం చేసాడు.

హనుమంతుడు కింవేల మంచి కింకరులను ప్రథించుట

రావణునికి ఈ విషయం తెలిసి అగ్నిమండాడు. ఎనుబడివేల మంది భయంకరులైన కింకరులను హనుమంతుని బంధించమని పంపాడు. ఆ రాక్షసపీరులు శూలాలు, పరిఘులు, ఖ్రూలు మొదలైన ఆయుధాలు ధరించి

హనుమంతుని చుట్టుముట్టారు. అంతట భయంకర పరాక్రముడు మారుతా తృజుదు వృద్ధుడు అయిపోయి వాయువేవునివలె చెలరేగి, రాక్షస సైన్యం మీద విరుచుకుపడ్డాడు. చెట్లను, రాళ్ళను పెకలించి రాక్షసుల మీద విసిరాడు. ఇనుపగదతో వారినందరిని వధించాడు.

జంబుమాలి వర్ణ

ఇది విన్న రావణుడు ఆశ్చర్యపడ్డాడు. గొప్ప బలశాలి, ధీమంతుడైన ప్రహస్తుని కుమారుడైన జంబుమాలిని పంపాడు. జంబుమాలి గొప్ప ధనుస్సును తీసుకొని హనుమంతునిపై బాణవర్షం వర్షించాడు. మహాచీర్యవంతుడు పరిఘాయుధాన్ని బలంగా జంబుమాలి రథంపై విసరి కొట్టాడు. ఆ దెబ్బుకు రథము, గుర్తములు జంబుమాలితోసహి తుత్తునియులై పోయారు.

మంత్రుల పుత్రులు ఏడుగురు హతమగుటు

మహాబలవంతులు కింకరులు చచ్చిపోవటమే కాకుండా జంబుమాలి నంహారమున్న రావణాసురుడు విన్నాడు. కోపంతో ఎల్రటి కన్నులు తిప్పుతూ అమిత బలవంతులు, మహాపరాక్రమవంతులు అయిన అమాత్య పుత్రులను హనుమంతుని మీదకి పొమ్మని ఆజ్ఞాపించాడు. ఆ మంత్రుల పుత్రులు ఏడుగురు హనుమంతునిపై సైన్యంతో విరుచుకు పడ్డారు. మహా బలపరాక్రమవంతుడు, మహాభయంకరముగా కేకలు వేస్తూ రాక్షసుల మీదకు అమిత వేగంతో దూకి కొందరిని అరచేతులతో చరిచాడు. కొందరిని విడికిట్టతో పొడిచాడు. కొందరిని గోళతో చీల్చివేసాడు. సైన్యంతోసహి ఆ మంత్రుల పుత్రులను వధించాడు.

సేనా నాయకులను వట్టించుట

హనుమంతుడు మంత్రిపుత్రులను చంపివేసిన వార్తావిని రావణుడు కృంగిపోయాడు. వీరులు, వాయువేగ సమానులు, సేనా నాయకులు అయిన విరూపాక్ష, యూపాక్షులను, దుర్గనుడు, ప్రఫునుడూ, భాస్కరరూడు అనే అయిదుగురుని హనుమంతుడని బంధించుడని పంపించాడు. ఆ మహా బలవంతులగు సేనానాయకులు మహాసైన్యంతో హనుమంతునిపై భీకరంగా పోరుపర్చినాడు. ఆ మహాచీరుడు, మహాబలవంతుడు, ప్రచండ పరాక్రమ

వంతుడు హనుమంతుడు రాక్షస సేనా నాయకులనూ, వారి పైన్యాలను, వాహనాలను నాశనము చేసివేసి ప్రథయకాలంలో ఉగ్రుడు అయ్యే యముడు వలె ఆళోకబహిర్భూరము దగ్గర మళ్ళీ వచ్చే రాక్షసుల కోసము ఎదురు చూస్తూ నిలుచున్నాడు.

అక్షయ కుమారుని వథ

ఈ దుర్వార్త విని రావణుడు త్రుధ్యడయ్యాడు. మండే దీపం నుండి మంటతో కూడిన నూనె చుక్కలు క్రింద రాలినట్లు కృధ్యడైన రావణుని నేత్రాల నుండి కస్పిటి చుక్కలు రాలాయి. మహాబల పరాక్రమవంతుడు, ఇంద్రతేజమును భోలినవాడు అయిన తన కుమారుడు అక్షయ కుమారుని హనుమంతుని పైకి యుద్ధానికి పంపాడు. ప్రథయ కాలాగ్నిలాగ వెలిగిపోతున్న హనుమంతుని తేజానికి ఆశ్చర్యపడ్డాడు. వారి యుద్ధానికి భూమి దధరిల్లింది. పర్వతాలు చలించాయి. వారి అసమాన పరాక్రమమునకు దేవతలు కూడా విస్మయం చెందారు. పోరు భీకరంగా చాలాసేపు జరిగింది. అప్పుడు మహాతేజోవంతుడు అక్షయ కుమారుణ్ణి రెండు పాదాలు గట్టిగా పట్టుకొని గరుత్వంతుడు మహాసర్పాన్ని త్రిపీపట్లు గిరిగిర త్రిపీపి అమితవేగంతో నేలమీద వినిరికొట్టాడు. అక్షయ కుమారుడు చేతులూ, మెడ, తోడలు, నదుము విరిగి దేహం నుండి నెత్తురు క్రక్కుతూ నేలమీద పడి మరణించాడు.

ఇంద్రజిత్తుతో యుద్ధము

అక్షయ కుమారుని వథించిన హనుమంతుడు అలసట తెలియనివాడై, తరువాత ఎవరాస్తారో నిరీక్షిస్తున్నాడు. కుమారుని మరణవార్తని రావణాసురుడు ఉడికిపోతున్నాడు. రావణుడు రోషాగ్నితో మండిపడి తానే స్వయంగా హనుమంతుని బంధించుటకు బయలుదేరెను. మహాబల పరాక్రమవంతుడు రావణ కుమారుడు ఇంద్రజిత్తు తండ్రినాపి, “తండ్రి! నేనా వానరుని పాగరణచి వచ్చేదనని ఆ కాంతివంతుడు, మహాబలవంతుడు ఇంద్రజిత్తు పర్వకాలములో మహాసముద్రమువలె హనుమంతుని మీదకు యుద్ధానికి బయలుదేరాడు. రథము మీద అతివేగంతో వస్తున్న ఇంద్రజిత్తును ఆ వీర్యవంతుడు హనుమంతుడు చూచి సింహానాదం చేసాడు. ఉథయులు అమిత యుద్ధవిశారదులు సహస్రకోటి

ఆశ్వర్యవదేటట్లు పోరాడారు. ఇందజిత్తు హనుమంతునిపై జడివానలాగా శరవర్షం కురిపించాడు. చేతిలోని పరిఘూన్ని చక్రంలా త్రిప్యుతూ ఆంజనేయుడు వాని శరవర్షాన్ని చిన్నాఖిన్సం చేసాడు. తన శస్త్రాలు వ్యధమైన తరువాత ఇందజిత్తు హనుమంతునిపై బ్రహ్మస్తాన్ని ప్రయోగించాడు. ఆ అప్రం హనుమంతుని బంధించింది.

హనుమంతుడు నిశ్చేష్పుడయిన తరువాత రాక్షసులు ఆయన్ను తాళ్ళతో కట్టిపోశారు. ఇతర బంధాలుంటే బ్రహ్మస్తాన్ నిలవదు. జారిపోయింది. రావణాసురున్ని కలవటానికి హనుమంతుడు బ్రహ్మస్తానికి కట్టుబడినట్లు నటించాడు. బచ్చికంగా పట్టుబడిన హనుమంతుణ్ణి మంత్రి గణసమేతంగా కొలువుతీరి ఉన్న రావణాసురుని ముందు నిలిపాడు ఇందజిత్తు.

రావణ దర్శారులో హనుమంతుడు

రావణుడు, హనుమంతుడు గంభీరంగా ఒకరినాకరు సూక్ష్మనిరీక్షణ చేసుకొన్నారు. పరస్పరం బలపోరుపాలను, శక్తిసామర్థ్యాలను అంచనా వేసుకొన్నారు. అవ్యోన్యం ప్రభావితులైనారు. అప్పుడు హనుమంతుడు ‘ఓ రాక్షస రాజా! నిన్ను కలుసుకోవాలని అభిప్రాయంతోనే అశోకవనాన్ని భగ్యం చేసాను. నేను మహా తేజోవంతుడైన శ్రీరామదూతని. సుగ్రీవుడు నన్ను నీ వద్దకు పంపాడు. మహామతీ! నీవు ధర్మతత్వాన్ని తెలిసినవాడివి. గొప్పగా తపస్సి చేశావు. పరాప్రాన్ని నీ యించిలో పెట్టుకొనుట తగదు. జానకిని శ్రీరామునకు అప్పగించు. అధర్మాచరణంతో నీవు జశ్వర్యాన్ని, జీవితాన్ని పాడుచేసుకొనవద్దు. నీతను నీవు ఇవ్వకపోతే స్వయంగా ఆమె తేజస్సుతోను, శ్రీరాముని క్రోధాగ్నిలోను నీ నగరం మొత్తం భస్యం కావటం తథ్యం అని గంభీరంగా హనుమంతుడు పలికాడు. హనుమంతుని సంభాషణం ధీర గంభీరంగాను, నిర్మయంగాను, సత్యయుక్తంగాను వుంది. కానీ అహంకారి రావణునకు రుచించరేదు. ఈ వానరుణ్ణి వధించండంటూ భటులను ఆజ్ఞాపీంచాడు.

ఆ సభలోనున్న రావణాసురుని తమ్ముడు విభీషణుడు లేచి, దూతను చంపుట రాజదర్శముకాదని, దూతను అంగభంగం చేసి శక్త విధించాలిగాని వధించటం తగదు అంటూ శాస్త్రం ఆదేశిస్తుంది అని అన్నాడు. విభీషణుని మాటలాలకించి రావణాసురుడు హనుమంతుని తోకు నిప్పు అంటించి

కాల్పుండని భట్టులకు అజ్ఞాపేంచాడు. రాక్షసులు అతని తోకకు గుర్తులు మళ్ళీ, నూనె పోసి నిప్పు అంటించారు.

లంకా దహనం

మహాధైర్యవంతుడు హనుమంతుని ఆగ్రహం, ఆవేశం కట్టులు తెగింది. తన తోకతో రాక్షసులను మర్మించాడు. రాక్షసుల గృహాలను లంకా నగరాన్ని జ్యోలిస్తూ వుండే తన వాలంతో భస్యం చేసాడు. లంకా నగరం మొత్తం పెడబోభులతో నిండిపోయింది.

సీతామాత సందర్భానంతోను, లంకా దహనంతోను ఉప్పాంగిపోయిన మహాపరాక్రమవంతుడు అమితవేగంతో మరల సముద్రము దాటి అంగద, జాంబవంతులకు ఆ సంతోషవార్త చెప్పి, వానరులతోసహ శ్రీరాముని సన్మిథికి చేరాడు.

శ్రీరాముడు హనుమంతుని ఆలంగనం చేసుకొనుట

మహా మేధావంతుడు హనుమంతుడు దూరం నుంచే “దృష్టి సీతా” అనుకుంటూ వచ్చాడు. హనుమంతుని మాటలు రామలక్ష్ములను సంతోష సముద్రములో ముంచేత్తాయి. జరిగిన సంఘటనలన్నింటినీ హనుమంతుడు సవివరంగా కళ్ళకు కట్టినట్లు రామలక్ష్ములకు వర్ణించి చెప్పాడు. చూడామణి నిచ్చి నమస్కరించాడు. అప్పుడు శ్రీరాముడు అనందముతో ఆనంద బాష్పాలు రాలుస్తూ కృతజ్ఞతాపూర్వకంగా హనుమంతుని ప్రేమతో ఆలింగనం చేసుకొన్నాడు.

వానర ప్రభువు సుగ్రీవుని వానర భల్లాక, మహాసైన్యంలో ఆ మహా తేజస్వి హనుమంతుడు ఒక్కడే భగవత్ స్వరూపుడు. శ్రీరామ ప్రభువు వారి కార్యాన్ని సాధించి ఆలింగన భాగ్యం పొందాడు.

సూర్యపంచపంచాతుడు శ్రీరాముడు, చంద్రపంచంలో ద్వాపర యుగంలో కృష్ణవిద్మాజవిషించుటకు పంకత్వించుకొనుట

ఆ నత్య సంపన్నుడు హనుమంతుడు శ్రీరామచంద్రునితో లంకలో సీతాన్యేషణ నమయంలో చంద్రుడు మహాతేజస్వుతో ప్రకాశించి తనకు ఎంతో

తోడ్గడినాడని చెప్పాడు. చంద్రుడు హానుమంతునకు చేసిన సహాయమునకు కృతజ్ఞతగా ద్వాపరయుగంలో చంద్రవంశంలో కృష్ణుడుగా జన్మించవలెనని సంకల్పించినాడు ఆ సత్యసంధుడు శ్రీరామచంద్రుడు.

ఆ మహాతేజీపీంతుడు హానుమంతుడు లంకలో భీయంకర రాక్షసులతో భీకర పోరాటము

ఆ కపి శార్ఘాలము, శ్రీరామ దూత లంకాధి దేవత లంకిణిని ముష్టి యుద్ధాలతో పరాభవించాడు. సుందరమైన అశోకవనములోని మహావృక్షాలను వేళ్ళతో సహా పెళ్ళిగించి ధ్వంసం చేసాడు. మహాబలవంతులు అయిన ఎనుబది వేలమంది కింకరులను కొట్టి వధించాడు. అమిత బలవంతుడు, మహాకాయుడు అయిన జంబుమాలిని హతమార్చాడు. వీర్యవంతులు, మహాపరాక్రమవంతులు అయిన అమాత్య పుత్రులు ఏదుగురిని సైన్యంతో సహా సంహరించాడు. వీరులు వాయువేగసునులైన అయిదుగురు సేనా నాయకులను సైన్యంగా అతి దారుణంగా వధించాడు. యుద్ధేన్నయ్యత్తుడు అమిత పరాక్రమవంతుడయిన రావణాసురుని కుమారుడు అక్షయ కుమారుని పాదములు పట్టి గిరిగిరా త్రిప్పి నేలకేసి కొట్టి సంహరించాడు. అమిత బలవంతుడు. దేవతలవంటి పరాక్రమ వంతుడు, మాయా యుద్ధవిశారదుడు అయిన రావణాసురుని కుమారుడు ఇంద్రజిత్తుతో భీకర పోరాటం జిరిపాడు. తన వాలంతో లంకనంతా కాల్యాదు. తన ప్రభువు రామునికంటే మిన్నగా కేవలము ఇనుప గడియతో, గోళతోను, వృక్షాలతోను హానుమంతుడు ఒక్కడే రాక్షస సంహారం చేసాడు. రామునికన్న రామనామం గొప్పది. రామనామంకన్న భక్తుడు గొప్పవాడని బుఱువు చేసాడు హానుమంతుడు. సుందరకాండ మణిహారంలో కలికపూన వంటివాడు.

హానుమంతుడు నముద్రముదాటి సీతను చేరు విధానము భవ సాగరమును దాటి జీవుడు పరమాత్మను చేరుటగాను ఉపాయము ఉపదిష్ట మగుచున్నది.

సుందరకాండకు చమత్కార వివరణ

అంచిత చతుర్థజాతుడు
వంచమ మార్ఘమున నేగి ప్రథమ తమాజన్

గాంచి తృతీయం ఒప్పుగ
నుంచి ద్వితీయంబు దాటి యొగిన్నపు గాంచెన

పంచభూతములు:

1. భూమి 2. నీరు 3. అగ్ని 4. గాలి 5. ఆకాశము

మూలభావము : పంచభూతములను వరుస క్రమములో లెక్కించినచో అందులో చతుర్థజాతుడు అనగా నాల్గవాడైన వాయుదేవుని కుమారుడైన ఆంజనేయుడు సీతాన్యేషణమునకు పంచమ మార్గంబున నేగి, అనగా పంచభూతములలో పదవదియైన “ఆకాశ” మార్గంబు గుండా వెళ్ళి లంకలో ప్రవేశించి ప్రథమ తనూజన్వగాంచి అనగా పంచభూతములలో ప్రథముడైన “భూమాత” యొక్క కుమారైయైన సీతమృసు జాచి తృతీయం ఒప్పుగ నుంచి అనగా పంచభూతములలో మూడవదియైన “అగ్ని”చే ఆ లంకాపురిని దహింపజేసి, ద్వితీయంబు దాటి అనగా పంచభూతములలో రెండవదియైన “నీరు” అనగా సముద్రము దాటి వచ్చి మహాదానందముతో అతి వినయ విధేయతలతో తన ప్రభువగు శ్రీరామ చంద్రమూర్తిని సందర్శించెను.

భావము : రామాయణ మహాకావ్యములో అతి ముఖ్యమైనటువంటిన్ని, మహా రసవత్తరమైనటువంటిన్ని, అతి సుందరమైనటువంటిదిన్ని, అయిన సుందర కాండను నిత్యపారాయణగా చేయుదురు. అంత విజప్త మహిమా విశేషము, దీనియందు ఉండటంచేతనే యిది రామాయణమునకు మకుటాయమాన మైనది. ఈ ఘుట్టమునకు శ్రీ ఆంజనేయస్వామి ప్రధానపాత్రధారియైయున్నాడు. ఆంజనేయుడు సీతాన్యేషణమునకు బయలుదేరి వెళ్ళినది లగాయతు తిరిగివచ్చి రామచంద్రమూర్తిని సందర్శించినంతవరకు గల కథలో అనేకమైన రసవత్తరమైన ఘుట్టములు మనకు గోచరించును. ఆ ముఖ్యమైన ఘుట్టములను సూత్రప్రాయంగా పంచభూతములను ఆధారము చేసుకొని యొక మహానుభావుడు చిన్న పద్యములో ఆ భావము పొందుపరిచాడు.

**శితమ్మవాలికి రాము, లక్ష్మణుల అంగ సాముల్రిక
లక్ష్మణములు వివరించిన బిష్టులీలలు**

“కీదృశంతన్య నంస్తానం రూపం రామస్యకీదృశమ్
కథమూరూకథం బాహులక్ష్మణ్యదశం నమే”

ఆ కామరూపుదు హనుమంతుడు రామదూతయో లేక రావణుని మరియుక వేషమో నిశ్చయింపదలచి సీతామాత ఆ వానరశ్రేష్టుని రామ, లక్ష్మణుల అవయవ లక్ష్మణములు వర్ణింపుమని అడిగెను.

ఆ మహాపండితుడు హనుమంతుడు సాముద్రికశాస్త్ర ప్రవీణుడు గాన బాహ్య అవయవములనునరించి రహస్య అవయవములు పొందిక వుండును. గనుక సీతామాతకు తృప్తికరంగా రామలక్ష్మణుల బాహ్య రహస్య అవయవములు, సాముద్రిక లక్ష్మణములు వర్ణించి చెప్పాడు.

సాముద్రిక లక్ష్మణముల వర్ణవ

విపులాం సోమహభాషః కమ్ముగ్రీవః శుభాననః

గూఢజత్తుః సుతాప్రాక్షే రామోదేవిజనైః త్రుతః”

శ్రీరాముడు వెదలైన మూపులు గలవాడు. ఆజానుబాహువు. శంఖము వంటి కంరము గలవాడు. అందమైన ముఖము గలవాడు. ఎముకలుపైకి కనపడని సంధులు గలవారు. ఎళ్ళమైన కన్ములు గలవాడు.

“చతుర్ధశ సమద్యష్ట్యశ్చ తుర్థంప్ర్యశ్చ తుర్థతిః
మహాష్ట హనునాసశ్చపణ్ణిగ్నీగ్నీష్ట వంశవాన్”

పదునాలుగు జంటలు సమావముగా గలవ్.

కనుభాములు, ముక్కుపుటములు, చెపులు, పెదవులు, చనుమొనలు, మోచేతులు, మతీకట్టులు, మోకాళ్ళు, వృషణములు, కటి ప్రదేశములు, కాళ్ళు, పిరుదులు.

నాలుగు దంతములు కలవాడు. సింహము, ఏనుగు, పెద్ద పులి, అంబోతు అను నాలుగింటివంటి నడకవంటి నడకగలవాడు. మూడు పెద్దవిగా గలవాడు. (పెదవులు, చెక్కిళ్ళు, ముక్కు) అయిదునున్నమై మెఱయుచుండునవి కలవాడు. కన్ములు, వంద్లు, చర్మము, పాదములు, వెంత్లుకలు ఎనిమిదింటి నిదుదలైన వాడు. పీపు, దేహము, వేళ్ళు, చేతులు, ముక్కు, వేళ్ళు, చెపులు, గుహ్యవయవము.

“దశవద్యైదశ బృహత్తి భిర్యై పాది తక్కవన్
షటున్నతేనవ తన్నిభిర్యైబ్రీతి రాఘవః”

పది ఆవయవములు పద్మకారముగా గలవాడు :

ముఖము, కన్నలు, నోరు, పెదవులు, దవడలు, ప్రసములు, గోళ్ళు,
అరచేతులు, పాదములు, నాలుక.

పది ఎత్తైన ఆవయవములు గలవాడు :

శరము, నుదురు, రొమ్ముకు కంరము, బాహువులు, మూపులు, బొట్టు,
పిరుదులు, కడుపు, కాళ్ళు.

మూడింటిని పొంది యుండువాడు : తేజస్సు, యశస్సు, శోభ.

రెండు తెల్లమైనవి గలవాడు : కణ్ణు, దంతములు

ఆరు ఉన్నతమైనవి గలవాడు :

కక్కము, వక్కము, కుక్కి, ముక్కు, మూపు, లలాటము.

తొమ్మిది సూక్కమైనవి గలవాడు :

వేళ్ళ కణుపులు, కాళ్ళు, చేతులు, తల, మాసము శరీరమునగల
వెంట్లుకలు, చర్మము, గుహ్యావయవము, బుద్ధి, చూపు.

మూడింట వ్యాపించి యుండువాడు :

త్రికాలమందు ధర్మార్థకామములచే శ్రీరాముడు శ్యామవర్ణు, లక్ష్మణుడు
బంగారు మేనిఛాయగలవాడు.

రామేరావీణ యుద్ధములో వీరాంజనేయుడై ప్రీతిల్చించినే బలపీరాక్రీమేములు

రామ రావణ మహాసంగ్రామములో ప్రథమ సంకుల సమరంలో వానర పీరులు విజ్యంభించి రాక్షస మూకలను చీల్చి చెండాడారు. హాహకారాలు చేస్తూ రాక్షసులు నేలకూలుతున్నారు.

మహాపీరుడు అంగదుడు, ఇంద్రుళ్లై బిడించిన ఇంద్రజిత్తుతో భయంకరంగా పోరాడి హింసించాడు. అంగదునితో యుద్ధములో పరాభవము పొందిన ఇంద్రజిత్తు ఆకాశంలోకి ఎగిరి తాను కనపడకుండా చాటున మాబేసి ధర్మవిరుద్ధంగా రాములక్కుణులను బాణాలతో గాయపరచి, వారిని నాగాప్రాలతో బంధించాడు. రాములక్కుణులు కదలలేకపోయారు. రామ, లక్కుణులు నాగాప్ర బందీలై పడిపొగానే వారు మరణించారని సంతోషంతో ఇంద్రజిత్తు లంకలోకి వెళ్లి రావణునికి చెప్పాడు. రావణాది రాక్షసులు ఆనందంతో ఓలలాడారు.

రాములక్కుణుల స్థితికి వానరులు విచారిస్తున్నారు. ఆ సమయంలో గరుడుడు వచ్చి రామ లక్కుణులను నాగాప్రముల నుండి విడిపించాడు. వారిని యుద్ధానికి పురిగాల్సాడు. అప్పుడు వానరులు ఆనందంతో సింహాశం చేసి, రణభేరి మైగించారు. రామ లక్కుణులు భయంకరమైన నాగాప్ర బంధనం నుండి విముక్తులైనట్లు రావణానురుడు విని భయపడ్డాడు.

ధూమ్రాక్షుడు హానుమంతునిచే హతుడగుటు

రావణానురుడు అమిత బలవంతుడైన ధూమ్రాక్షుని యుద్ధానికి పంపాడు. ధూమ్రాక్షుడు వానరులపై శరవర్రం కురిపించాడు. వానరులు భయకంపితులై పరుగులెత్తారు. అది చూచి మహావరాక్షమవంతుడు హనుమంతుడు పెద్ద బండ నెత్తుకుని ధూమ్రాక్షునిపైకి ఉరికాడు. ధూమ్రాక్షుడు పెద్ద గదను హనుమంతునిపైకి విసిరాడు. యుక్తివరుడు హనుమంతుడు దాన్ని తప్పించుకొని వెంటనే పర్వతము వంటి పెద్ద బండనెత్తి ధూమ్రాక్షునిపై పడేశాడు. ఆ దెబ్బకు ధూమ్రాక్షుడు పెద్ద కొండలాగా నేలపై కులిపోయాడు. హనుమంతుడు ఆనందంతో సింహాశం చేశాడు. వానరులు సంతోషముతో

హనుమంతునకు ప్రదక్షిణ నమస్కారములు చేశారు. ఇది హనుమంతుని ప్రథమ విజయము. ధూమ్రాక్షుని మరణవార్త విన్న రావణాసురుడు పాములాగా బుస్కోట్టాడు. వెంటనే శురుడైన వజ్రదంప్ర్యుని వానరులపైకి యుద్ధానికి పంపాడు.

వజ్రదంప్ర్యుడు అంగదుపిచే హతమగుట

వజ్రదంప్ర్యుడు రాక్షస పైన్యంతో వానరులపై విరుచుకు పడ్డాడు. అంగదుడు భీకరంగా పోరాడి వజ్రదంప్ర్యుని వధించాడు.

ఆశంపనుని హనుమంతుడు వథించుట

వజ్రదంప్ర్యుడు హతుడగుట విని రావణాసురుడు కలత చెందాడు. అమిత శార్వవంతుడు, సర్వశ్రుతప్రములు తెలిసినవాడునైన అకంపనుడు యుద్ధానికి పంపాడు. యుద్ధమందు దేవతలైనను గదలింపలేరు కావున అకంపనుడని ప్రసిద్ధి చెందాడు.

అకంపనుడు విజృంభించి వానర వీరుల్ని చాలామందిని హతమార్చాడు. వానరులు తట్టుకోలేకపోయారు. అది చూచిన హనుమంతుడు అంగదుని ఢీ కొన్నాడు. హనుమంతునిపై అకంపనుడు శరవృష్టిని కురిపించాడు. బాణ వర్షము లక్ష్మయు చేయక హనుమంతుడు ఒక పర్వత శిఖరాన్ని అకంపనుని పైకి విసిరాడు. అంగదుడు హనుమంతుడు విసిరిన పర్వత శిఖరాన్ని బాణంతో ఛేదించాడు. హనుమంతుడు క్రుద్యుమి మద్ది చెట్టు నోకదానిని పెకలించి, బలంగా అకంపనుడు తల బ్రుద్ధలగునట్లు కొట్టగా ఆ రాక్షసుడు నేలపైబడి మరణించాడు. రాములక్కుడి, సుగ్రీవ, విభీషణాదులు హనుమంతుని శాఖ్మించారు.

ప్రహాస్మాని వీలుడు వథించుట

అకంపనుడు హతుడగునట్లు విని రావణుడు దిగులుపడ్డాడు. తన సేనాని ప్రహాస్మనుని యుద్ధానికి పంపాడు. రావణుని సేనానాయకుడు ప్రహాస్మాడు. గాపుసేనతో వానరులపై పడ్డాడు. వానర సేనానాయకుడు సీలుడు ప్రహాస్మానితో భయంకరంగా పోరి ప్రహాస్మాని హతమార్చాడు.

రాము, రావణుల తొలి యుద్ధము

ప్రహస్తుని మరణవార్త విని రావణుడు అమితంగా దుఃఖించాడు. దైర్యము కుదగ్గుకొని తానే స్వయంగా సేనా నాయకులతోను యుద్ధానికి బయలుదేరాడు. సింహానాదాలు చేస్తూ, విజయఫోషలు పలుకుతూ రావణుని శైన్యం వానరులపై విరుచుకు వడింది. రావణుడు వానరులపై శరవర్షం కురిపించాడు. సుగ్రీవుడు పెద్ద పర్యతాన్ని చేతపట్టుకొని రావణునిపై విసిరాడు. రావణుడు ఆ పర్యత శిఖరాన్ని చేదించి సుగ్రీవునిపై సర్వబాణాన్ని సంధించాడు. ఆ శరఫూతానికి సుగ్రీవుడు మూర్ఖుల్లాడు.

హనుమప్రావణుల ముట్టి యుద్ధం

అమితబల పరాక్రమవంతుడు హనుమంతుడు రావణునితేరుపై దుమికి వేగముగా కుడిచేయినెత్తి “ఓరీ! ఇదిగే నా కుడిచేయి చూడుము. ఐదు వేళలో గూడినది పంచభూతాలతో తయారైన నీ దేహం నుండి నిన్ను వేరు చేసేందుకే” అన్నాడు హనుమంతుడు.

అప్పుడు రావణుడు వానరా! నీ బలమెంతమాత్రమో చూచెద. కొట్టుము. రావణుడంతటి వారిని హనుమంతుడు కొట్టెనని కీర్తి సంపాదింపుము. నీవు కొట్టిన వెనుక నీ శార్యమే మాత్రమో చూచి నిన్న చంపెదను అని పలికాడు. అంత హనుమంతుడు రావణా నా శార్యమెట్టిదో నాచేత జచ్చిన నీ కొడుకులను దలచుకొని యూహింపుమన్నాడు. హనుమంతుని మాటలు రావణునిలో పోరుపాన్ని రెచ్చగిట్టాయి. అరచేతితో హనుమంతుని కొట్టాడు. ఆ దెబ్బకు హనుమంతుడు మిగుల బాధచెంది తూలిపోయాడు. వెంటనే తేరుకొని రావణుని బలంగా అరచేతితో కొట్టాడు. ఆ దెబ్బకు రావణుడు భూకంపం వచ్చినప్పుడు పర్యతము అదిరినట్లు కంపించి స్పూహకోల్పోయాడు. స్పూహాగానే రావణుడు “వానరా! నీ శక్తికి మెచ్చాను. నీ పరాక్రమానికి శత్రువు అయినా మనసారా మెచ్చు కుంటున్నాన్నాడు. రావణుని మాటలు విని హనుమంతుడు ఇలా పలికాడు. “రావణా! ఏల నన్ను మెచ్చెదవు. యిది యేమి పాటు. నా దెబ్బ తిని నీవు బ్రతికేయున్నావు. నీ భుజబలంతో మరలా నన్ను గ్రుద్యము. ఆవలన నా భుజబలముతో నిన్న గ్రుద్ధి చంపెదనన్నాడు.

అప్పుడు రావణుడు కోపముతో గన్నులెళ్ళచేసి మండిపడుచు తన శక్తికొలది హనుమంతుని రోముయను కుడిచేతి పిడికిటపెట్టి కొట్టాడు. ఆ దెబ్బకు హనుమంతుడు తబ్బిచ్చిలాడుచుండగా దెప్పరిల్లిన తన్న జంపునని భయపడి వేగంగా రావణానురుడు నీలుని మీదకు పోయెను.

హనుమంతుడు స్పృతిగలవాడై నీలునితో పోరాడుతున్న రావణునిజాచి ఆ సమయము తప్పేను గదా! పగవాడు మరియుకనితో యుద్ధము చేయు చుండగా నేను బోపుట మర్యాదకాదని తలచి యూరకుండెను.

ఇచ్చట ధర్మపూర్క్షం ఉన్నది

ఇంద్రజిత్తు అద్యశ్వముగా వుండి ధర్మత్వాలైన రామలక్ష్ములను నాగపాశంతో బంధించాడు. మహాజ్ఞాని హనుమంతుడు నీలునితో యుద్ధము చేస్తున్న దురాత్మకైన రావణానురుని కొట్టటం అధర్మమని తనను తాను నిగ్రహించుకొన్నాడు.

రావణానురుడు నీలునితో భయంకరంగా పోరాటి నీలుని జయించి, లక్ష్ములని ధీ కొన్నాడు. రామ, లక్ష్ములు ఒకరికి ఒకరు తీసిపోకుండా భీకరంగా పౌరుసల్చారు. చివరకు రావణుడు శక్తి బాణంతో లక్ష్ములని మూర్ఖిల్ల చేసాడు.

హనుమంతుడు రావణాసురువి బాధించుట

అప్పుడు హనుమంతుడు పరుగిత్తుతూ వచ్చి తీవ్రమైన కోపంతో పిడికిలి చిగించి రావణుని గుండెపై బలంగా గుద్దాడు. ఆ దెబ్బకు రావణుని నేత్రాల నుండి, చెవుల నుండి రక్తం ప్రవించింది. కదలలేక తన రథంలో కూలబడ్డాడు రావణుడు. మూర్ఖపోయిపడిన దశకంఠుని జూచి వానరులు, బుమలు, దేవతలు సంతోషించి హనుమంతుని శాఖ్మించారు.

రాము, రావణ ప్రధము పంచాముము

రావణునికి స్పృహ వచ్చింది. ధనస్పు చేతపట్టుకొని యుద్ధానికి సంసీట్టు డయాడు. అది చూచి హనుమంతుడు రామునితో “రామా! విష్ణుమార్తి గరుడునిపై ఎక్కి దేవతలను జయించినట్లు, నీవు నీ వీపు మీద ఎక్కి రావణుని

వథించుమన్నాడు. రాముడు సంతోషముతో హనుమంతుని వీపుపై ఎక్కాడు. హనుమంతుడు ఆనందంతో పరవశించిపోయాడు.

రామ, రావణులు భీకరంగా పోరు సల్పుతున్నారు. రావణాసురుడు రాముని వాహనమైన హనుమంతుని ప్రశయ కాలాగ్నితో సమానమైన బాణము లచే గొట్టి బాధింపగా నతని స్వభావ తేజమంతకంతకు పోచ్చెను. రావణుని బాణములచే గాయపడిన హనుమంతుని జూచి రామచంద్రమూర్తి కోపించిన వాడై రావణాసురునిపై భయంకర శరవర్ధం కురిపించాడు. వజ్రాయుధంతో సమానమైన బాణాన్ని రావణుని వక్షప్తలంపై నాటాడు. రావణాసురుడు రామ బాణముల వలన బాధచే మిక్కిలి విలపించి విల్లును నేలపై జారవిధిచాడు. ఆ దయామయుడు రాముడు రావణునితో “రావణ! యుద్ధంలో బాగా అలసి పోయావు లంకలోకి వెళ్ళి సేద తీర్చుకొని మరల యుద్ధానికి రమ్మని వదలి పెట్టాడు రావణుని.

కుంభకర్ణుడు కూతిపోపుటు

రావణుని ఆహంకారం ఆణగారింది. లంకలో ప్రవేశించాడు. మహాబల పరాక్రమ వంతుడు, పర్వతాకారుడగు తన సోదరుడు కుంభ కర్ణుని నిద్ర లేపి యుద్ధానికి పంపాడు. ఆ కుంభకర్ణుడు శూలము ధరించి ప్రశయ కాల యముని వలె విజృంభించి పెక్కుమంది వానరవీరులను హతమార్చాడు, భక్తించాడు. అప్పుడు మహా బల నంపవన్నుడు శ్రీరాముడు క్రోధముతో ఇంద్రాప్రముతో కుంభకర్ణుని హతమార్చాడు.

రణరంగములో రావణాసురువి పుత్రులు

కుంభకర్ణుని మరణవార్త విని రావణాసురుడు ఎంతో కృంగిపోయాడు. విపరీతంగా బాధపడ్డాడు. ఆ సమయంలో రావణుని కుమారుడు అమిత పరాక్రమవంతుడు త్రిశిరుడు, దేవాంతకుడు, నరాంతకుడు, అతికాయుడు వానరులపై యుద్ధానికి ఉత్సాహంగా బయలుదేరారు. అప్పుడు రావణాసురుడు తన పుత్రులకు తోడుగా తన సోదరులు మహాదర, మహాసార్యలను యుద్ధానికి పంపాడు. వానర రాక్షసు సంగ్రామములో అంగదుడు నరాంతకుని, హనుమంతుడు

దేవాంతకుని, త్రిశిరులను నీలుడు, మహాదరుని బుషభుడు మహాపార్వుని, లక్ష్మణుడు అతికాయుని హతమార్చారు.

ఇంద్రజిత్తు వాపరసైష్టంపై బ్రహ్మప్రయోగము

రావణుడు తన పుత్రులు, సోదరులు మరణించిన వార్త విని అమితంగా దుఃఖించాడు. అప్యాదు ఇంద్రజిత్తు క్రోధంతో రాక్షస సేనతో వానరులపై యుద్ధానికి వెళ్ళాడు. రాక్షస వానరుల మధ్య భీకరంగా పోరుసాగుతుంది. ఇంద్రజిత్తు అద్యశ్యంగా యుండి వానరులపై భయంకరమైన బ్రహ్మప్రస్తం ప్రయోగించాడు.

బ్రహ్మప్రస్త ప్రభావము వలన వానరసైన్యం అంతా స్నేహతప్పారు. పెక్కమంది వానరులు హతులయ్యారు. రామలక్ష్మణులు మూర్ఖులారు. అది జాచి ఇంద్రజిత్తు ఆనందంతో, విజయోత్సహంతో లంకా నగరంలోకి వెళ్ళాడు.

బ్రహ్మప్రస్తము నుండి మొదట విముక్తులైన హనుమంతుడు, విభీషణుడు, వయోవ్యధ్యాంతైన జాంబవంతుని అస్వేషించారు. విభీషణుడు జాంబవంతుని కనుగొని కుశలమిగాడు. బాణాల దెబ్బలతో దేహమంతా శథిలమైన జాంబవంతుడు మెల్లగా “వాయనా! విభీషణ! హనుమంతుడు బ్రతికియున్నాడా?” అని అడిగాడు.

మహాత్మ! జాంబవంతా! రామలక్ష్మణులను, రాజైన సుగ్రీవుడు, యువరాజైన అంగదుడు, క్రైమముగా ఉన్నారాయని యదుగుక హనుమంతుడు బాగున్నాడాయననేల వాస్తవముగ సీకు హనుమంతుని మీదనున్న ప్రేమ రాజకుమారులయందుగాని బాలుడగు అంగదుని యందుగాని ప్రభువైన సుగ్రీవుని మీద లేదు. ఏమి కారణము? అని విభీషణుడు అడిగాడు.

మిత్రమా విభీషణ! హనుమంతుడు గమనమున వాయుదేవునితో నమానము. హనుమంతుడు ఒక్కడే బ్రతికియుంచే మన మందరం బ్రతికినట్టే. మన వీరులందరు చంపబడినా బ్రతికియున్నట్టే అని జాంబవంతుడు చెప్పాడు.

ప్రక్కనేఉండి జాంబవంతుని మాటలు వింటున్న హనుమంతుడా పుణ్యత్వాని పాదములపై ప్రాలి, తండ్రి నేనే హనుమనన్నారు. హనుమంతుని మాటలు వినగానే పునఃజన్మ లభించినట్లుగా జాంబవంతుడు భావించి

హనుమంతుని దగ్గరకు తీసుకొని ఇలా పలికాడు. “ఆంజనేయా! నీతో సమానుడగు బలవంతుడులేదు. నీవు లోకాన్నత శార్యుళాలివి. నీయథిక పరాక్రమం జూపవలిని సమయం వచ్చింది. వానరులను, భల్యాకములను, రాములక్ష్ములను ఆప్షుదవై నీవే వారిని ఆదుకొని రక్కించాలి.

“నాయనా హనుమా! సముద్రము దాటి హిమాలయానికి వెళ్లాలి. అక్కడ నువ్వుమయమైన బుషభ పర్వతాన్ని ఎక్కితే నీకు కైలాస శిఖరం కనబడుతుంది. ఆ రెండు కొండల నడుమ దేదీప్యమానంగా వెలిగిపొతూ బైషధాలతో నిండిన మూలికల కొండగలదు. ఆ పర్వతముపైన నధికమైన కాంతులచే దిక్కులు వెలిగించు నాలుగు మూలికలు గలవు. వాని కాంతులచే నీవు వాటిని గుర్తించగలవు. అందు “మృతనంజవిని” (చచ్చినవారిని బ్రతికించునది) “విశల్యకరణి” దేహమున నాటిన బాణముల ములుకులు, పద్మములు నూడడేయునది. “సావర్ణ్యకరణి” గ్రామములతో వన్నె మాత్రినచేట మరల వన్నె వచ్చినట్లు చేయునది. “నంధానకరణి” విరిగిన ఎముకలను, అవయవములను మరల గఱుచుకొనునట్లు చేయునది. ఇవి నాలుగు మూలికలు. ఆ నాలుగు మూలికలను నీవు తొందరగా తీసుకురావాలి. వానరులకు ప్రాణ దాతవు కావాలి” అని ప్రోత్సహించాడు.

పంజీవి ప్రస్తము తెచ్చివ అధ్యాత్మలి

ఆ మహాబల నంపన్నదు హనుమంతుడు జాంబవంతుని మాటలు వినగానే ఉత్సాహంతో రిప్పున ఆకాశంలోకి ఎగిరాడు. ఆకాశ మార్గాన సంజీవిని చేరాడు. ఆ కొండమీదనున్న బైషధాలు కనిపించకుండా పోయినవి. హనుమ కోపంతో సంజీవ పర్వతాన్ని పెకలించి చేతబూని వాయువేగంలో లంక చేరాడు. గిరిజిథరంచేతిలో పెట్టుకొని దిగుతున్న హనుమ వజ్రహస్తదైన దేవేంద్రునిలా, చుక్కం ధరించిన విష్ణుమూర్తిలా కనిపించాడు. ఆ మూలికల వాసన చూచి రామ లక్ష్ములు లేచి తెప్పరిల్చారు. వానరులందరు గుంపులుగా లేచారు. వానరులంతా బ్రతికారు. రాక్షసులు ఒక్కరూ బ్రతకలేదు. యుద్ధం ప్రారంభమయినది మొదలు వానరులచే చచ్చిన రాక్షసులనునప్పుడుప్పుడే రావణుడు చచ్చినను శత్రువులకు జిక్కుటయగౌరవమని సముద్రములో పడవేయించాడు. అందు

వలన వారు బ్రతుకుటకు ఏలులేకుండా పోయింది. వానరోనలో అందరు మూర్ఖ నుండి తేరుకొనగానే ఆ సంజీవ పర్వతాన్ని యథాస్థానంలో వుంచాడు. వానరవీరుడు ఉత్సాహంతో సింహాశాలు చేశారు.

సమరోత్సాహంలో ఉన్న వానరవీరులు బండలను, పర్వత శిఖరాలను, వృక్షాలను చేత పుచ్ఛుకొని రాక్షసులను తీవ్రంగా హింసించారు.

రావణుని క్రోధం పెరిగిపోయింది. కుంభకర్ణుని కుమారులు కుంభ, వికుంభాదులను యుద్ధానికి పంపాడు. వారికి సహాయంగా కంపనుడు, శోణితాక్షుడు, మూపాక్షుడు, ప్రజంఘుడు మొదలగు రాక్షసవీరులను పంపాడు. రాక్షసులు గొప్ప, గొప్ప ఆయుధాలు చేతబట్టి వానరులతో యుద్ధానికి కలియబడ్డారు.

ఆ భయంకర సంకుల సమరంలో అంగదుడు కంపనుని, ప్రజింఘుని హతమార్చాడు. అంగదుని మేనమామ అయిన ద్వివిదుడు, శోణితాక్షుని, మైందుడు యుపాక్షుని వధించారు.

కుంభుడు - నికుంభుడు - ముకరాక్షుడు

సుగ్రీవుని ముష్మిఘూతాలకు కుంభుడు మరణించాడు.

నికుంభుని హనుమంతుడు పిడికిలితో కొట్టి క్రింద పడవేసి మీదవడి మెడత్తిప్పి శిరస్సును త్రుంచేసాడు. శ్రీరాముడు ఆగ్నేయాప్రంతో ఖరుని కుమారుడు మకరాక్షుని వధించాడు.

ఇంద్రజిత్తు మరణం

ఇంద్రాది దేవతలను ఓడించిన అతి బలపరాక్రమవంతుడు ఇంద్రజిత్తు వానర సైన్యాలపై విరుచుకుపడ్డాడు.

శ్రీరాముడు లక్ష్మణుణ్ణి ఆశీర్వదించి ఇంద్రజిత్తుపై యుద్ధానికి పంపాడు. లక్ష్మణ, ఇంద్రజిత్తులు భయంకరంగా పోరాడారు. చివరకు లక్ష్మణుడు ఇంద్రాప్రంతో ఇంద్రజిత్తును సంహరించాడు. ఇంద్రజిత్తు మరణంతో రాక్షసులు భీతి చెందారు. వానరులు సంతోషంతో సింహాశాలు చేశారు.

ఆ మహాశూరుడు, తన ప్రాణతుల్యదు కుమారుడు ఇంద్రజిత్తు మరణవార్త విని రావణుడు బాధతో మూర్ఖిల్లాడు. కానేపటికి తేరుకుని క్రోధంతో రాత్రివేళ నిదించుచున్న రామలక్ష్ములను హతమార్చాలని వెళ్లాడు. ఆ సమయంలో రామభక్త హనుమంతుడు రామలక్ష్ముల చుట్టూ తన వాలంతో ప్రాకారాన్ని నిర్మించి, ఆ ప్రాకారానికి ద్వారమాత్రంగా అవకాశమంచి ఆక్రూడే హనుమంతుడు ద్వారపాలకునిగా నిలబడ్డాడు. ఆ పరిస్థితిలో హనుమంతుని జయించి రామలక్ష్ములను వధించుట కష్టమని గ్రహించాడు.

మాయావి మైరావణుడు

రావణుడు తనమిత్రుడు లంకాధీశ్వరుడైన మైరావణుని రామ లక్ష్ములను బంధించుమని పురిగొల్పాడు. అప్పుడు మాయావి మైరావణుడు విభీషణుని రూపము దాల్చి హనుమంతుని మోసగించి, ప్రాకారము దాటి లోనికి వెళ్లి రామలక్ష్ములను మాయామోహితులను చేసి పాతాళలోకమునకు గొనిపోయి బంధించాడు. విభీషణుని వలన ఈ రహస్యము తెలుసుకుని మారుతి సూక్ష్మరూపము దాల్చి పాతాళలోకములో ప్రవేశించాడు.

ప్రిహ్యచాలి హనుమంతునకు పుత్రుడు జివ్ించివ రహస్యము

సీతను ఆపహరించిన రావణుని సంహారించుటకు శ్రీరాముడు వానరుల సహాయముతో సముద్రముపై సేతువు నిర్మిస్తున్నాడు. అప్పుడు ఆ మహావీర్యవంతుడు హనుమంతుడు కూడా పెద్ద పెద్ద పర్వతాలను కూడ తీసుకు వచ్చి సముద్రంలో పడువేస్తున్నాడు. ఆ సమయంలో మారుతి చెమట బిందువులు సముద్రంలో వడ్డాయి. ఆ సముద్ర ప్రదేశములో మతంగ మహాముని శాపము వలన మత్స్యకన్యగా మారిన గంధర్వకన్య ఆ చెమట బిందువులను మ్రింగింది. అందువలన గర్భం దాల్చింది. ఒక శుభముహర్షాను దీర్ఘాయై అనే ఆ మత్స్యాంగన హనుమంతునితో సమాన బలపరాక్రమములు గలిగిన మత్స్యవల్లభుడు అనే పేరుగల కుమారుని గన్వది.

సూక్ష్మరూపధారియై మైరావణుని నగరంలో ప్రవేశించుచున్న పవన కుమారుని మత్స్యవల్లభుడాయివేసి తాను మహాబలపరాక్రమశాలియగు హనుమంతుని పుత్రుడనని తనని జయించి లోనికేగమని గృహించాడు. అది

విని మారుతి ఆళ్ళర్యచకిత్తడి వివరములడిగి తెలుసుకొని తానే హనుమంతుడనని చెప్పాడు. అయినా సేవాధర్మముననుసరించి లోనికేగుటకు వీలులేదని తండ్రితో భీకరంగా పొరుసల్చాడు. చివరకు ఆంజనేయుడు మత్స్యవల్లబుని తన వాలంతో బంధించి వాని వలన రామలక్ష్ముల వృత్తాంతము తెలిసికున్నాడు.

మైరావణుడు బంధించిన రామలక్ష్ములను అలంకరింపజేసి పాతాళంలోని దేవి ఆలయంలో దేవికి బలియచ్చుటకు సన్నాహాలు చేస్తున్నాడు. బందిలైయున్న ఆ సాదరులు సంజీవ పర్యతము తెచ్చి లక్ష్ముని బ్రతికించిన ఆంజనేయుని స్నానిస్నన్నారు.

ఇంతలో నా పాతాళ లంకాపురం దద్దరిల్లనట్లు ఆ మహావీరుడు వాయు నందనుడు గర్జించి రామలక్ష్ములను భుజములపై నిడుకుని రాక్షసులను తన వాలంతో బంధించి వధించాడు. అప్పాడు మైరావణుడు కోపించి హనుమంతుని ఎదుర్కొన్నాడు. రుద్రావతారుడైన హనుమంతుడు విజృంభించి మైరావణుని హతమార్చాడు.

శ్రీరాముని ఆజ్ఞతో హనుమంతుడు తన పుత్రుడు మత్స్యవల్లబుని పాతాళరాజుగా పట్టాభిషిక్తుని చేసి రామలక్ష్ములను తన భుజములపై నిడుకుని విజయోత్సాహముతో లంక చేరాడు. విచారమగ్నమైన వానర సైన్యము రామ, లక్ష్ములను జూచి ఉత్సాహంతో సింహాదాలు చేశారు. ఆ జయధ్వనులు విన్న రావణుడు కృంగిపోయాడు.

రావణ సంహితం

రావణుని తోకం క్రోధంగా మారింది. రథంమీద గ్రీష్మభానునిలా ప్రకాశిస్తూ రణరంగంలో ప్రవేశించాడు. ఆ మహాబల పరాక్రమవంతులు రామ, లక్ష్ములు ఇద్దరు భీకరంగా యుద్ధం చేస్తున్నారు. ఆ భయంకర పోరాటమునకు భూమి కంపించినది. రామరావణ యుద్ధం ఏడు రోజులు ఫోరంగా సాగింది. చివరకు శ్రీరాముడు బ్రహ్మస్తాన్ని ప్రయోగించాడు. ఆ బాణము రావణుని ప్రాణాలు హరించింది. వానరులందరూ విజయోత్సాహంతో గంతులు వేసారు. రావణ సంహితంలో ఆంజనేయుడొనర్చిన వీర పొరుష సాహస కృత్యములు ఎంతో గణనీయమైనవి.

మంగళవారము హనుము సీతా పందర్భనము

ఆంజనేయ, ఇప్పుడు లంకలో ప్రవేశించి సీతాదేవికి రావణవథ వార్తను వినుపింపుమని శ్రీరాముడుజ్ఞాపించాడు. హనుమంతుడా వార్తను మహాదానందంతో జానకీదేవికరుకపరిచాడు. ఆ సీతామాత ఆంజనేయుని నోటివెంట ఆ సంతోషవార్తను విని ఎంతో ఆనందించి పీరాధిపీరా, హనుమ! సమస్తసధ్యాములు నీయందు నివాసమొనర్యుగాక. సౌమిత్రిసహాతుడై కోసలాధిపతి నీయందెల్లప్పుడూ ప్రేమతో నుండుగాక అని ఆశీర్వదించింది. ఆనాడు మంగళవారమగుటచే తానానాడు విజయ సందేశమును వినియుండుటచే ఆ వారమును జయవారమని పేరుంచి, ఆ సందేశమును తనకు వినిపించిన ఆంజనేయుని ఆ వారము పూజించి, సింధూర తిలకం ధరించి, తీర్థప్రసాదములు స్వీకరించిన వారికి సర్వకార్యాలు సిద్ధించునని సీతామాత వరమొనంగినది.

తన హశిరయంలో సీతారాములసు చూపిన తీల

శ్రీరామ వట్టాభిషేక సమయంలో శ్రీరామచంద్ర ప్రభువులవారు స్వయంగా సుగ్రీవాంగద, నీలగవయ, విభీషణాదులకు బహుమతులిచ్చి ఘనంగా సత్కరించాడు. అప్పుడోక దివ్యమైన, అతివిలువైన మణిహాన్ని సీతాదేవికిచ్చి నీకిష్టమైనవారికి బహుకరించుకోమన్నాడు.

ఆ సభలోని ప్రతి ఒక్కరు ఆ దివ్యహారాన్ని సీతామాత ఎవ్వరికిస్తుందో యని ఆదుర్మాగా చూస్తున్నారు. హనుమ మాత్రం హారం విషయాన్ని పట్టించుకోకుండా రామనామజపం చేసుకుంటున్నాడు. ఆ హారాన్ని సీతామాత మారుతిమెడలో అలంకరించింది. అమ్మ ఎన్నికకు అందరు అభినందించారు.

ఆ రామభక్త హనుమంతుడు ఆ హారంలోని మణులను ఒక్కొక్కటి బ్రద్దులుకొట్టి పరిశీలిస్తున్నాడు. అది చూచి విభీషణుడు ఆశ్చర్యంతో హనుమ! నీ జాతి లక్ష్మణం పోనిచ్చుకున్నావు కాదు గదా! మణి విలువ నీకేమి తెలుస్తుందని ఎత్తిపొడిచాడు. అవును. సురాపాన మత్తులకు రాళ్ళకూడా విలువైనవిగానే కనిపిస్తాయి అన్నాడు హనుమ. నిజమే నేను రాక్షసుడను. నీవు సురాపానం చెయ్యకుండానే మత్తెక్కి విలువైన మణులను బ్రద్దులుగొట్టుతున్నావని మందలించాడు.

ఆపును నేను రామనామామృతపానంతో మత్తెక్కి ఉన్నాను. అమ్మ దివ్యమైన కంఠహరం నాకిచ్చింది. ఈ ఆపురూప మణులలో రామ ప్రభువు కోసం బ్రద్దలు కొట్టి చూస్తున్నానన్నాడు. అయితే నీ దేహంలో శ్రీరాముని రూపం చూపించగలవా యని నవాలు చేశాడు విభీషణుడు.

ఆ రామభక్త హనుమంతుడు విభీషణుని పలుకులు విని నా హృదయంలో రామ ప్రభువు కనిపించకపోతే దేహస్నీ చాలిస్తానని హనుమ తన గోళ్ళతో గుండె చీల్చాడు. హనుమ హృదయంలో సీతారాముల రూపాలు కనిపించాయి. అతని రోమముల నుండి రామనామం వినిపించింది. విభీషణాదులు ఎంతో ఆశ్చర్య పడ్డాడు. శ్రీరామచంద్రుడు హనుమ నాదరంతో కాగిలించుకున్నాడు.

చిరంజీవిగా సుండుటకు శ్రీరాముని సుండి వరం హంచిన వాయుసుతుడు

ఆ శ్రీమన్నారాయణుడు శ్రీరాముడుగా అవతరించిన రాక్షస సంహరాది కార్యాలు నెరవేరాయి. బ్రహ్మది దేవతలందరూ ఆ వైకుంఠహనుని తిరిగి ఔకుంతానికి విచ్చేయమని ప్రార్థించారు. శ్రీరామ ప్రభువు హనుమంతుని చేరబిలిచి హనుమంతా! సీతా విరహంతో అరణ్యంలో తిరిగేటప్పుడు ధైర్యం చెప్పి సుగ్రీవునితో స్నేహం కలిగించావు. సీతజాడ తెలిపి నన్ను ఎంతో ఆనందింప చేశావు. యుద్ధరంగంలో నా విజయానికి ఎంతో తోడ్పడ్డావు. లక్ష్మణునకు ప్రాణదానం చేశావు. అవి నా హృదయంలో మెరుస్తున్నాయి.

“హనుమ! నేనవతారం చాలిస్తున్నాను. ఈ లోకంలో నా కథ పున్నంత వరకు నీ జీవితం, నీ కీర్తి స్తోరంగా ఉంటాయి. నా కథాగానం, నా నామ సంకీర్తనం జరిగేచోట నీవు సిద్ధంగానుండి నా సన్మిధిలోనున్నట్టి త్వాప్తిపొందు. భక్తి రక్షణ నీ కర్తవ్యం. యుగయుగాలలో నేనవతరించినప్పుడు నీకు దర్శనమిస్తూ వుంటాను. నీవు తలుచుచున్నప్పుడు నేను సాక్షాత్కారిస్తాను. నీవు ఈ లోకంలో చిరంజీవిగా ఘండు’ అని వరమిస్తాడు.

చిరంజీవి హనుమంతువి వివాహపచ్చు

శ్రీరామ ప్రభువు హనుమంతుని స్తోరనివాసమునకు మేరుపర్యతమునకు శైరుతివాలుగానున్న గంధమాదన పర్యతముపై హనుమత్పురమె యిచ్చాడు.

ఆ పర్వత రాజముపై సువర్ధలకు తాతగారైన విశ్వకర్మ హనుమ నివాసం కోసం విశాలమైన సువర్ధశాలలను నిర్మించాడు. ఆ పర్వత రాజం నానాజాతి ఫల వ్యక్తాలతోను, వివిధ పుష్పరాసులతోను, నారికేళ, కదళి, పనస, ఖర్మరాది వ్యక్తాలతోను, వివిధరకాల పక్కల కలకలారావాలతోను, మునుల పర్ధశాలలు, గంధర్వ త్రీడా గృహలతోను చూడముచ్ఛటగా కనులపండుగగా వుంటుంది. ఆ పర్వత శ్రేష్ఠం మీద సువర్ధలానమేతలైన ఆంజనేయస్వామివారు నివిశిస్తూ అందలి కదళి వనాలయందు విహారిస్తూ, క్రీడిస్తూ భక్తిరక్షణ చేస్తుంటాడు.

భూవిష్ణుభూష్ణు

ఆ భక్తుశేష్ముడు హనుమంతుడు రామదర్శనానికి వచ్చి, ప్రదక్షిణ సమస్కారములొనర్చి వినయంగా నిలబడ్డాడు. శ్రీరామ ప్రభువు వినముడైవన్న హనుమంతునితో ‘హనుమ’ నా వేలికి భూషణమైన బంగారు ముద్రికను బ్రహ్మకోర్కెపై సత్యలోకానికి పంచించాను. ఇప్పుడు జానకి ఆ ఉంగరాస్మి చూడగేరు చున్నది. కనుక నీవు బ్రహ్మసన్నిధిలోనున్న యాముద్రికను శిష్టముగా వెళ్లి తీసుకునిరా అన్నాడు. ఆ ఆదేశం అందుకొని హనుమంతుడు వాయువేగ మనోవేగాలతో బ్రహ్మలోకానికి వెళ్లాడు. బ్రహ్మదేవుని స్వాగత సత్కారాలందు కొన్నాడు. శ్రీరామాజ్ఞగా రాజముద్రికను యివ్యమని బ్రహ్మను వినయంగా అడిగాడు.

ఆ ముద్రికనీయననిన బ్రహ్మపై కోపించి మందుచున్న యగ్నిహంతోత కాంతిగలిగి వెలుగుచు మేరు మందర పర్వతములతో నమానమైన గొప్ప యాకారముగలవాడై ఎత్రని ముఖము, వజ్రాయుధముల వంటి గోత్మ, కోరలుగలిగి భయంకరుడుగానున్న ఆ విశ్వరూపాస్ని ప్రదర్శించిన హనుమంతుడు శిగ్గరగా సింహాదం చేశాడు. ఆ భయంకర విశ్వరూపాస్ని జూచి బ్రహ్మ లోకవాసు లందరు భయకంపితులవగా బ్రహ్మ ముద్రికను ఇచ్చాడు. ఆ ముద్రికను సీతారాములకర్పించి వారిని మిక్కిలి సంతోషపరిచి తనకు సత్యలోకం ఎంతో ఆనందం కథ్యించినట్లు చెప్పాడు.

అంత శ్రీరామ ప్రభువు అనుగ్రహముతో ‘హనుమ! నీవు బ్రహ్మలోకాన్ని చూచి ఎంతో ఆనందించావు. కనుక నీవు బ్రహ్మలోకాధిపత్యము పొందుదువు

గాక! భవిష్యద్రుష్టవ్యాపై నీవానాడు చరాచర సృష్టి గావిస్తూ నా ఆజ్ఞను పాలిస్తూ సమస్తలోకాలను పాలిస్తూ భక్తులను రక్షిస్తూ కీర్తిగదించు' అని వరం ప్రసాదించాడు.

మేఘమహిమావ్యాతమైవ హానుమేంతుని వాలము

పరమేశ్వరుడు భయంకర రాక్షసుడైన త్రిపురాసురుని సంహరించుటకు దేవతలందరు ఆ దేవునకు సహకరించారు. శ్రీ మహావిష్ణువు బాణరూపం ధరించి జివుని ధనస్సు పినాక నుండి బయలుదేరి త్రిపురాసురుని సంహరించాడు. ఆ నమయంలో తనకు విశేషంగా సహకరించిన శ్రీమన్నారాయణుడు రాక్షస సంహరము కోసము శ్రీరామచంద్రునిగా అవతరించాడని ఆ పరమశివుడు శ్రీరామ సహయాద్రము అంజనేయుడుగా అవతరించ సంసిద్ధుడుకాగా పార్వతమ్మ కూడా వాలము రూపంలో హనుమంతుని ఆనుసరించింది. శ్రీరామ సహయాద్రము అదిశేషుడు లక్ష్మణునిగా, శంఖ, చక్రములు భరత, శత్రుఘ్నులుగా అవతరించినట్లు పార్వతి హనుమంతుని వాలం రూపం ధరించినది.

ఆ మహాబల సంపన్నుడు మారుతి వాలము శక్తిస్వరూపంగాన ఎంతో మహిమావ్యాతమైనది. హనుమంతుని తోక అంటే అది యేదో మామూలు కోతుల తోక వంటిదిగాక, విశేషమైన వస్తువుగా ఏకనాథస్వామి తమ భావాద్ధరామాయణంలో చెప్పాడు. అంజనేయుడు తన తోకకు ఆజ్ఞలు, ఆదేశాలు యిస్తాడని, దానితో సంప్రదింపులు చేస్తాడని, ఆయనకు అది గుప్త సాధనంగా ఉండని చెప్పాడు.

సమద్ర రామదాసుగారు అంజనేయుని తోకను గురించి విలక్షణ రీతిలో వర్ణించాడు. హనుమంతుడు తన తోకను ఎంత కావాలంటే అంత పెంచ గలుగుతాడు. ఎక్కుడికి పంపాలంటే అక్కడకు పంపగలుగుతాడు.

దేశే ఆపులే సర్వహీ గుప్తకాలే ।
ప్రసంగితయే పుషుతే బాధావాలే ॥

దేశే ఆపులే సర్వహీ గుప్తకాలే ।
ప్రసంగితయే పుషుతే బాధాపిలే ॥

హనుమంతుడు లంకనంతా తన తోకను త్రిప్పాడు. అనేక రాక్షసుల ఇంట్లలో ప్రవేశింపజేసి పెద్ద అలజడి కలిగించాడు. రాత్రిత్యు నిద్రిస్తున్న రాక్షసుల వద్దకు తన తోకను చేర్చి తాను గుప్తంగా ఉండి భయం కలిగించాడు. వారు

అదిరిపడి పాము, పామని దీవం తెచ్చి చూసేనరికి అక్కడ ఏమీ ఉండదు. గుఱ్ఱిం మీద, ఏనుగుల మీద వెటుతూ ఉంటే, వాటి పాదాల వద్ద తోకను అల్లులాడించాడు. వారు అదిరిపడి చూచేనరికి అక్కడ ఏమీ ఉండదు. ప్రీలు నీళ్ళ కదవలు భుజాన పెట్టుకొని వస్తుండగా, ఆంజనేయుని తోక వారి కాళ్ళ క్రింద మెదులుతుంది. వారు కంగారు పడతారు. భుజమీద కదవలు క్రింద పడిపోతాయి. ఇది లంకా వాసులకు పెద్ద అవశకునంగా అయింది.

రావణ దర్శారులో రావణుడు ఉన్నతాననం మీద కూర్చుని ఉండగా, ఆంజనేయుడు, తన వాలంతో ఎక్కున ఆసనము నేర్చురచుకొని రామ, పరాక్రమము వర్షించాడు. యుద్ధరంగంలో శక్తివంతమగు తన వాలంతో అతి బలపరాక్రమ వంతులైన రాక్షస నాయకులను, సైన్యాన్ని బంధించి హతమార్చాడు.

లంకాదహసం

రావణుడు హనుమంతుని మీద కోపంతో “వానరులకు తోక ప్రీతికరమైన చిహ్నం”. ఆ తోకను కాల్పించేయిండి అని రాక్షసులను ఆజ్ఞాపీంచాడు. ఆ రాక్షసాధములు ఆంజనేయుని తోకకు గుద్దలు చుట్టబెట్టి వారంభించారు. హనుమ తోకను పెంచసాగాడు. పెంచినకొలది రాక్షసులు నూనెగుడ్లలు చుట్టు చున్నారు. చుట్టీనకొలది తోక పెరుగుతోంది. ఆ కవిశార్యాల మొకింతసేపు క్రీడలు సల్పుటచే లంకానగరమునందున్న వప్తుములు, నూనె, నేయి లోపించినవి. ఒక రాక్షసుడు ఆ తోకకు నిప్పంటించాడు. అగ్నిజ్యాలలు ప్రజ్వరిల్లగా రాక్షసులాడుచూ, పాడుచూ సంతోషించారు. రుద్రాంశసంభాతుడగు ఆంజనేయుడా ఆ మంటలతోనున్న తోకను త్రిపూచు దానితో రాక్షసులను తీవ్రముగా కొట్టునారంభించాడు. వజ్రాఘాతములవంటీ ఆ దెబ్బలకు ఆచ్చట నున్న వారందరు భయపడి పారిపోయిరి. కాని వారెచ్చటకు వెళ్లినను కాలసర్పం వంటి ఆ తోక దెబ్బలు వచ్చి తగులుటచే హతులయ్యారు. ఆ కవి శ్రేష్ఠుడు ఆ శ్రీరామచంద్రునకు జయమగుగాకయని నినాదం చేస్తూ ఒక ఇంటిమీద నుంచి, మరియుక భవనముపైకి దూకుచు, ఎగురుచు, జాతి స్వభావ చేప్పలు చేయుచు ఆ యింద్రుకు నిప్పంటించాడు. యింట్లు, భవనములు, ప్రాకారములు మొదలగునవన్నియు ఒకదాని నుండి ఇంకోక దానికి మంటలు అంటుకొని లంకా పట్టణమంతా దగ్గమై పోయింది. అందలి రథ, గజ, తురగములు, మృగ, పతు, పక్కి, వృక్ష సహితంగా రాక్షసులు ఎందరందరో మడిసిరి.

సహస్ర కంఠ రావణ వథ

సహస్ర కంఠ రావణు సష్ట సముద్రాలకావలనున్న దీవిలో ఉన్నాడు. వానికి వేయి తలలు, రెండువేల బాహువులున్నవి. అతడా ద్వీపం దాటి వచ్చి మిగిలిన ద్వీపాలలో నుండేవారిని బాధించేవాడు. వానిని వధించటం ఎవ్వరికీ సాధ్యంకాలేదు. ఆ రాక్షసుని సంహరించడానికి శ్రీరాముడు అంజనేయుని నియోగించాడు. ఆ మహాబల పరాక్రమవంతుడు వాయునందనుడు విశ్వరూపాన్ని ప్రదర్శించాడు. బ్రహ్మది దేవతలు, నక్షత్ర గ్రహ తారాదులు, బుషులు వాని దేహంపైనను, సమస్త చరాచర జంతు, వస్తు సంతతులు వాని రోమకూ పాదుల యందును ప్రకటితమైనవి. అట్లా ఆ మహాబల సంపన్నుడు అనేక శిరస్మృలతోను, బాహువులతోను విలసిల్లుతూ దిక్కులన్నిటియందును వ్యాపించి, ఆ రూపంలో రామచంద్రా! నా తోకను సష్ట సముద్రాలు దాటు వరకు సహస్ర కంఠానురుని నివాసం వరకు పెంచుతాను. నా తోక మిాదుగా మిారు సముద్రాలను దాటి వెళ్లి ఆ దుష్టుని మీరే వధించి రండు. ఆ కీర్తి మీకే దక్కాలి అని చెప్పి తోకను పెంచాడు. సష్ట సముద్రములకు వారథివలెనున్న హనుమంతుని వాలమందు నక్షత్రములు, గ్రహములు దర్శకసలపై మంచు బిందువులవలె ప్రకాశించినది. అంజనేయుడు చెప్పిన ప్రకారము ఆ వాల వారథిని వెళ్లి ఆ సహస్ర కంఠానురుని వధించాడు శ్రీరామచంద్రుడు.

ఇంత అర్ధుత దివ్యశక్తి స్వరూపంగాన ఆ మహా మహిమాన్వితమైన ఆంజనేయ వాలమును పూజిస్తారు. ఆ దివ్యశక్తిగల వాలాన్ని పూజిస్తే సాక్షాత్తు అదిశక్తిని పూజించినట్టే.

దిశ్మరూపము

శ్లో॥ చరాచర మిదం విశ్యంి సర్వం హనుమదాత్మకం।
ఏవం విభావయవ్రియేతేతరం తివ సంశయః (పరాశర సంపాత)

ఈ చరాచర జగత్తుంతా హనుమదాత్మకమైనది. అట్లు తెలిసినవారు నిస్సంశయంగా తరిస్తారని పరాశర సంపాతలో చెప్పబడింది. ఉదయాద్రి మీద ఒక పాదాన్ని, అస్త్రాద్రి మీద ఒక పాదాన్ని ఉంచి సూర్యుని వద్ద వేదవేదాంగములు

నేర్చినది హనుమ యొక్క మధ్యమగు రూపము. శతకంర రావణి సంహరంలో థరించినది కూడా మధ్యమగు రూపమే.

భీమునకు చూపించినది 10 యోజనాలు విస్తీర్ణం, 30 యోజనాల వైశాల్యం కల రూపము. ఈ రూపంతోనే హనుమ సముద్ర లంఘనం చేసాడు. నీతమ్ము వారికి చూపించినది మండుచున్న యగ్నిహోత్ర కాంతి కలిగి, వెలుగుచూచేరుమందర పర్వతములంత యాకారము గలిగి, యెళ్లని ముఖము, వజ్రాయుధము వంటి గోళ్లు, కోఱలు గల విశ్వరూపము.

సహాప్త కంర రావణ సంహర కాలంలో హనుమ థరించిన విశ్వరూపము. హనుమ తన తోకను పెంచగ అది సప్తసముద్రాన్ని దాటింది. శ్రీరాముడు ఆ తోక మీద నుండి దాటి వెళ్లాడు. ఆ తోక మీద సక్కత్రములు, గ్రహాలు మొదలైనవి దర్శకానల మీద మంచు బిందువుల వలె కన్చించాయి. హనుమ వేయి శిరస్సులతో, వేయి బాహువులతో తన విశ్వరూపాన్ని చూపించాడు.

పంచముభు హాషముద్రూపము

ఆ మహాతేజోవంతుడు శ్రీరామచంద్రుడు రావణ వధానంతరము సీతా సమేతంగా అయోధ్యకేగు సన్మార్పములో నిమగ్నాలైయున్నారు.

ఇంతలో వినువీధి నుండి “రామా! దశకంతాసురుని వధించుట గొప్ప కాదు. శతకంతాసురుని వధిస్తే సీకు సంపూర్ణ విజయం లభిస్తుంది” అని చినిపించింది. అది విని శ్రీరామచంద్రుడు దశకంతాసురుని వధించుటకే ఇంత శ్రమ పడవలసివచ్చేను గదా! శతకంతాసురుని వధించుటకు ఎంత శ్రమ పడవలయునోయని మనస్సులో దలపోసెను.

అప్పుడు ఆ మహా బలపరాక్రమవంతుడు హనుమంతుడు శ్రీరామ చంద్రుని మనస్సు గ్రహించి ప్రభూ మీరనుమతిస్తే శతకంతాసురుని నేను వధిస్తూనని చెప్పి రామాజ్ఞగైకోని సీతామాతతో సహ శతకంతాసురునిపై యుద్ధానికి బయలుదేరాడు.

ఆ కపి శార్యాలము మారుతి సముద్రముపై శతయోజనముల దూరము తన వాలము పెంచి, సైన్యమును సృష్టించి, సముద్రము దాటి శతకంతాసురునిపై యుద్ధానికి తలపడ్డాడు. ఆ భీకర పోరాటములో హనుమ విజృంభించి

శతకంతాసురుని శిరస్సులు ఎన్ని పర్యాయములు ఖండించినను అవి మరల వెంటనే ఉద్ధవించుచుండెను.

అప్పుడు ఆ మహాజ్ఞాని హానుమ ఆ మాయావి మరణ రహస్యం గ్రహించి తదనుగుణంగా 1. వానర 2. నారసింహ 3. గరుడ 4. వరాహ, 5. అశ్వరూపములు ధరించి పోరు సల్పుచూ రాక్షసుని శిరస్సులు ఖండించగా అతని రక్త బిందువులు భూమి మీద పడగానే వేలాదిమంది రాక్షసులు ఉద్ధవించుచున్నారు. అప్పుడు ఆంజనేయుడు సీతామాతను ప్రార్థించగా ఆమె కాళికారూపం ధరించి నాలుక భూమిపై చాచి రాక్షసుని రక్తము నేలపై పడకుండా పీల్పుసాగిను. అప్పుడు వాయువందనుడు తన వాలంతో రాక్షసుని బంధించి వధించాడు.

శతకంతాసురుని వధించుటకు శ్రీ ఆంజనేయ స్వామి ధరించిన రూపము. అందువలన స్వామి వారు పంచముభాంజనేయస్వామిగా ప్రసిద్ధి చెందారు. పంచముభాంజనేయులుగా స్వామిని కొల్పి భక్తులు తరిస్తున్నారు.

హామమ్మన్నవాపుతారాలు

శ్లో॥ పరిత్రాణయ సాధూనాం - వినాశాయచ దుష్పుతాం ।

ధర్మ సంస్కార నార్థాయ - సంభవామి యుగే యుగే ॥

ఏ దైవమైనా ముఖ్యంగా రెండు ప్రయోజనాల కోసం అవతారాలెత్తడం జరుగుతుంది. (భగవద్గీత).

అలాగే శ్రీ ఆంజనేయుడు కూడా దుష్పచిక్షలు, శిష్టరక్తణ అనే రెండు ముఖ్య ప్రయోజనాల కోసం తొమ్మిది అవతారాలెత్తాడు.

1. శ్రీ ప్రసన్నాంజనేయ స్వామి
2. శ్రీ వీరాంజనేయ స్వామి
3. శ్రీ వింశతి భుజాంజనేయ స్వామి
4. శ్రీ పంచముభాంజనేయ స్వామి
5. శ్రీ అష్టాదశ భుజాంజనేయ స్వామి
6. శ్రీ సువర్ధులాంజనేయ స్వామి

7. శ్రీ చతుర్భుజాంజనేయ స్వామి
8. శ్రీ ద్వాత్రింశద్భుజాంజనేయ స్వామి
9. శ్రీ వానరాకారాంజనేయ స్వామి

(పరాశరసంహిత)

హనుము పాముకోళ్ళ ధారణ మర్గము

మంచి రూపవంతులు, నవయోవ్యన యువతులు రంగు, రంగుల పుష్టిలంకారములతో, సర్వాభరణములతో, సెంటు గుబాళింపులతో శోభాయ మానంగా అలంకృతులైనప్పుడు చూసిన పురుషులకు చూపు, స్పృశ్య, ఆనుభూతులతో మనస్సు కామంతో చలించి వికారం చెందవచ్చు. ఆ సమయంలో స్థలన దోషం జరగవచ్చు.

భీమ్యదు కాళిరాజు కుమారైల స్వయంవరంనాడు సమస్త రాజులను ఓధించి రూపవంతులైన రాజుపుత్రికలను తన సోదరులకు వివాహము చేయుటకు రథము మీద తన ప్రకృత కూర్చొపెట్టుకు తీసుకుని వస్తుండగా ఆయన మనస్సు కొంచెము చలించినట్లు ద్రోవదితో చెప్పాడు. అంతటి మహానుభావునకే ఇంద్రియ నిగ్రహాలోపం జరిగింది.

ఈ దోషనివారణకు మన ప్రాచీన మహార్యులు శాస్త్రియంగా శరీరమును శోధించి కాళ్ళబోటన వేలు, రెండవ వేలు మధ్య కామనాడులు ఎక్కువ ఉద్రేకముగా మనుష్టు కనుగొన్నారు. అచ్చట వత్తించి కలిగిన కామాద్రేకము తగ్గుతుంది. స్మృతిన దోషం జరగదు. పాముకోళ్ళ ఆ రెండువేళ్ళ మధ్య భాగమును వత్తించి గలిగించును. కామాద్రేకము తగ్గుతుంది. అందువలననే బ్రహ్మచారులకు ఎల్లప్పుడునూ, పెండ్లి కుమారునకు వివాహకాలంలోను పాముకోళ్ళధారణ ఏర్పాటు చేశారు. ఆ మహాజ్ఞాని బ్రహ్మచారి హనుమంతుడు పాముకోళ్ళధారణ మర్గము ఇదియే. ఇది మన మహార్యుల మేధాశక్తికి గీటురాయి.

సింధూరం ప్రోత్సహము

ఈశ్వరునకు భన్యంవలె, జగన్మాతకు కుంకుమవలె శ్రీ ఆంజనేయ స్వామి వారికి సింధూరమెంతో ప్రీతికరమైనది. సింధూరంతో వారిని పూజించినా,

విగ్రహానికి పూసినా త్వరలో ప్రసన్నుచోతారు. భక్తుల కోరికలు నెరవేరుతాయి. దిగ్విజయం కలుగుతుంది. సమస్త బాధలు తోలగుతాయి. స్నేహివారికి సింధూరం ప్రీతికరం కావటానికి కారణము కొన్ని పురాణ గాథలు ఉన్నవి.

శ్రీరామ పట్టాభిషేకమహ్యదు సీతారాములు హనుమంతునకు బ్రహ్మ విద్యనుపదేశించారు. అందుకు ముందుగా పవిత్రతకై సీతామాత ఆంజనేయుని మీద సింధూరం చల్లింది.

అదీకాక శ్రీరాములువారు సుగ్రీవాంగదాది వానరులకు, బహుమతులొసగి ఆంజనేయునకు అతి విలువైన ముత్యాలహారమిచ్చారు. ఆ ముత్యాలలో రామస్వరూపంగాని, రామ నామముగాని లేవని ఆ హరం తనకు వద్దని హనుమ నిరాకరిస్తాడు.

అప్యదు సీతామాత తన పాపిటలోని సింధూరాన్ని తీసి మారుతికి బహుకరించి, హనుమ! ఇది నాకు ముఖ్యమైన సౌభాగ్య చిహ్నం. నేను దీనివల్లనే సర్వసౌభాగ్యాలు, ఆనందాలు అనుభవిస్తున్నాను. ఈ ముత్యాలు, రత్నాలు, సువర్దా భరణాలు కంటే ఈ సింధూరాన్నే నేను ఎక్కువగా ప్రేమిస్తాను అని కూడా చెప్పింది. ఆ మాతృముహర్త వ్యాఖ్యలు విశ్వసించి భక్తితో స్నేకరించాడు సింధూరాన్ని మారుతి.

ఒకనాడు అయోధ్యలో ఆంజనేయస్నేహి రామసేవ చేస్తూ రాత్రి పాధ్యపోయేవరకు శ్రీరామ ప్రభువారి శయనాగారంలో ఉన్నాడు. సీతామాత పచ్చి రాత్రి శయనాగారంలో ఎవ్వరూ వుండకూడదని హనుమను వెళ్లమన్నది. అయితే మీరెందుకు వుంటున్నారు? అని మారుతి ప్రశ్నిస్తే ఆమె పాపిట నుండి సింధూరం తీసి దానివల్లనే శ్రీరాముని నన్నిధిని వుండటానికి అధికారం కలిగివున్నది అంది.

అది విని హనుమ మరునాడు ఉదయం గంగ సింధూరాన్ని నూనెలో కలిపి శరీరం అంతా లేపనం చేసుకొని రాజదర్శారుకు వచ్చాడు. సభాసేను లందరు విచిత్రంగా చూచారు. ఇదేమిటని రామచంద్రుడడిగితే పాపిటలోని కొంచెం సింధూరం వుండటంచేతనే మీ దగ్గర ఎల్లప్పుడూ వుండటానికి అధికారం ఆమ్మకు కలిగింది. ఎల్లప్పుడూ మీ సాన్నిధ్యంలో వుండటానికి సింధూరం ఇట్లా శరీరమంతా రాసుకున్నన్నాడు.

ఆ మాటకు శ్రీరామచంద్ర ప్రభువులవారు ఎంతో ఆనందించి 'హనుమా! ఈ రోజు మంగళవారమగుటచే నిన్ను ఏ భక్తులు మంగళవారము సింధూరంతో పూజిస్తారో, వారి కోరికలు నెరవేరును. వారికి భోగభాగ్యములు కలుగుతాయి అని దీవించాడు. ఆపాటి నుండి అంజనా నందనుని మంగళవారము నాడు సింధూరంతో పూజించే ఆచారం వచ్చిందని నానుడి.

అర్థముని గర్వభంగము

ఆంజనేయార్థములు కల్పుకొనుట తట్టఫషపడినది. నా కృష్ణుడు గొప్పవాడని, నా రాముడు గొప్పవాడని పరస్పర వాదేపవాదాలు చెలరేగినవి. రాములవారు గొప్పవాడైతే సముద్రముపై శరోతువు నెందుకు నిర్మించలేక పోయాడన్నాడర్థమునుడు. దానికాంజనేయులు పార్థా! శరోతువు విశేషభారాన్ని భరించలేదు. నేను కాలుమోపితేనే భగ్నమైపోతుంది. అనంతమైన సైన్యం దాటాలి కదా! అందుకే రాములవారు శరోతువు నిర్మించలేదని చెప్పాడు రాముని శక్తిని సమర్థిస్తాడు.

వానర భారాన్ని భరించగలిగేటంటటి శరోతువును నిర్మించలేనివాడన్న మాట రాముడు అని అర్థముడు పరిహసంగా మాటలాడి, అంతటితో పోనివ్వక నువ్వు కాలు మోపితేనే శరోతువు భగ్నమైపోతుందన్నాను. నేను శరోతువు నిర్మిస్తాను. నీ వెళ్లి భగ్నం చేయి చూస్తాను అని ప్రగల్భాలు పల్గొచ్చడర్థముడు. ఆంజనేయుడు భగ్నపరుస్తాను నిర్మించమన్నాడు.

కృష్ణుని స్వరీంచి వెంటనే శరోతువును నిర్మించాడర్థముడు. అది భగ్నం కాకుండా కృష్ణుడు కూర్చువతారం (తాబేలు) ధరించి ఆ శరోతువు క్రింద ఆనువుగా వున్నాడు. ఆంజనేయుస్వామి ఉగ్రరూపంతో పాదాంగుష్ఠంతో దాన్ని నొక్కాడు కాని విరుగలేదు. కదలలేదు. శక్తినంతా ఉపయోగించి చూసాడు. లాభం లేకపోయింది.

సితారాములను స్వరీంచాడు. కారణమధ్యమైంది. క్రింద చూడగా తాబేలు రక్తం క్రత్కుతోంది. ఆ రక్తంలో శ్రీరామచంద్రులవారి దర్శనమైంది. భక్తితో వెంటనే సేతువు దిగి ఆ రక్తమంతా తన శరీరం నిండా పూసుకొన్నాడు. అందుకే ఆంజనేయ స్వామి ఆ రక్తం రంగు కళ్లిన గంగ సింధూరమంచే ట్రీతి. దానితో పూజించినా, దానిని విగ్రహమునకు పూసిన ఆనందించి ప్రసన్నుడోతాడు.

గంగ సింధూరము వైజ్ఞానిక

గంగ సింధూరము త్రైలముతో కలిపి లేపన చేసిన చర్య రోగములు హరించును. నేతితో కలిపి లేపనము చేసిన గాయాలు మానును.

కొబృరి నూనెతో తేనె, మైనం కరిగించి అందు గంగసింధూరము జేర్చి చల్లారిన పిదప ప్రాసిన కురుపులు, గజ్జి, కుష్టి, ప్రతములు మొదలగు రక్త దోష జనిత రోగములు హరించును.

భీము గర్వభంగము

పాండవులు కపట దూర్యాతంలో ఓడిపోయి అరణ్యవాసము చేస్తున్నారు. ఒకరోజు భీముడు పాంచాలితో కూడి ప్రకృతి శోభ తిలకిస్తూ ఆనందంతో విహారిస్తున్నాడు. అప్పుడు సువద్దచాయిగల్గిన సహాప్త ప్రతకమలము యొకటి గాలికి నెగినివచ్చి వారి ముందుపడింది. దాని పరిమళం మంచి వాసనతో గుబాళించింది. అప్పుడు ద్రోహది ఆ కమలమును చేబూని నాథా! ఈ కమలం నా ప్యాదయూన్ని ఆకర్షించింది. ఇట్టి పుష్పాలింకా కొన్ని తెచ్చి నాకానందం చేకూర్చమని కోరింది. అతడామే కోర్కె తీర్చడానికి పుష్పం ఎగిరి వచ్చిన దారివెంట ఉత్సాహంగా బయలుదేరాడు. గంధమాదన పర్వతం వద్దకు చేరాడు. అడ్డం వచ్చిన వన్య మృగాలను సంహరిస్తూ గట్టిగా తన శంఖాన్ని పూరించాడు.

ఆ గంధమాదన పర్వతముపై స్థిరినివాసుడైయున్న అంజనేయుడు ఆ శంఖారావాన్ని విన్నాడు. శంఖారావం చేసినవాడు తన తమ్ముడు భీముడని గ్రహించాడు. తన సాదరుని బలపరాక్రమములు పరీక్షించాలని అతని పయనించు దారికట్టముగా తన వాలమును పరిచి శిలాఫలకముపై పవళించాడు. దారి కట్టముగానున్న వాలాన్ని, నిద్రిస్తున్న మారుతిని చూసి భీముడు కోపంతో సింహానం చేశాడు. ఆ ధ్వనికి హనుమ నెమ్ముదిగా కండ్లు తెరచి భీముని చూచి “వాయనా! నీవెవరము. నాకెందుకు నిద్రాభంగము చేశావన్నాడు. అప్పుడు భీమసేనుడు ఇలా దారికి అడ్డంగా నీ వాలాన్ని వేశావేం? తోలగించుమని గడ్డించాడు. అప్పుడు మారుతి వినయంగా “నేను వృద్ధుడను. లేవలేను. నా తోకను ప్రకృతు నెట్టి వెళ్లమని చెప్పాడు. మారుతి పలుకులు విని భీముడు నిర్లక్ష్యంగా వాలాన్ని ప్రకృతు నెట్టుటకు ప్రయత్నించాడు. వాలం కదలలేదు.

తన యావత్తు శక్తిని వినియోగించి ప్రయత్నించాడు. అయినా వాలం కొంచెం కూడా కదలలేదు. అప్పటికి భీముడు ఈ కపి సామాన్యాదు కాదని గ్రహించి, చేతులు జోడించి నమస్కరించి, అయ్యా! మింగా సామర్థ్యం తెలియక నిర్ణయంగా మాటలాడినాను. తమ పరిచయ భాగ్యం కలిగించమని వినయంగా వేదుకున్నాడు. అప్పుడు పవనసుతుడు చిరునవ్వు నవ్వి “భీమసేనా నేను హనుమంతుడను. నీ సాదరుడను” అని వాత్సల్యంగా చెప్పాడు. అప్పుడు భీముడు అమీతానందముతో హనుమంతుని నిజరూపం చూపించమని కోరాడు. వెంటనే ఆ మహాతేజశ్వలి హనుమంతుడు తన విశ్వరూపాన్ని ప్రదర్శించాడు. భూమ్యకాళాలు ఆవరించి యున్న ఆ భయంకర రూపాన్ని చూడలేక ఉపసంహరించమని ప్రార్థించాడు. కురు, పాండవ సంగ్రామములో తమకు విజయం కలిగేటట్లు వరచియమని వేడాడు. అప్పుడు వాయునందనుడు ప్రేమతో భీమసేనా, నీవు నన్ను తలచుకొని యుద్ధం చెయ్య. అర్బునుని రథపతాకంపై నుండి మికు విజయం చేకూర్చుతానని అభయమిస్తాడు.

బోట్టు ప్రొపట్టుము

శ్రీ పురుషులకు సాభాగ్యచిహ్నం. శుభకార్యానికి బోట్టు పెట్టి పిలవడం మన సత్యాంప్రదాయం. శ్రీ యొక్క నుదుటబోట్టు తాను ఐదవతనం కల్గిన్నందని గుర్తించడానికి ఒక మధురమైన చిహ్నం. మన సాంప్రదాయాలలో బోట్టు పెట్టి అతిధులను సాగనంపే గొప్ప సంస్కృతి మనది.

లలాటమునకు అధిదేవత బ్రహ్మ, మన హృదయకోశంలోని జీవుడు సాకారుడగు బ్రహ్మ ఇరువురు జోయితి స్వరూపులే. జోయితి ఎరువుగాన ఎరుపు రంగు బోట్టు పెట్టుట ఆచారము. ఎవ్వరి మతసాంప్రదాయం ప్రకారం వారు తిలకధారణ చేస్తారు. బోట్టు ధారణలో ఆధ్యాత్మిక - వైజ్ఞానిక విలువలున్నవి.

ఆధ్యాత్మికము :

జీవుడు జ్ఞాగ్రదవష్టులో భూమధ్యమందు ఆగ్నేయ వక్కంలోను, స్వప్నావష్టయందు కంఠ స్థానంలోని విశద్ధంలోను సుమహిలో హృదయంలోని అనాహతంలోను సంచరిస్తూంటాడని సాంఖ్యం చెప్పాలోంది.

భ్రమధ్యమందు జీవుని చిహ్నంగా బొట్టు ధరించాలి. ఈ కారణంగానే పసెపిల్లలు నిదిస్తున్నప్పుడు జీవుడు లలాటమునందు ఉండడు. గనుక బొట్టు పెట్టరు. భర్తుహీనుల జాగ్రదవస్తులో ఉన్నవారి ఇంద్రియములకది జాగ్రదవస్తు కాదు. అందువలన వారికి బొట్టు నిషేధించారు. అట్టివారు ఆరోగ్యపదమైన ఆధ్యాత్మిక విలువయున్న భస్మము (విభూతి) ధరించాలి.

భస్మము అనగా భగవంతుడు అన్ని నశింపగా మిగులునది భస్మము. అంతా నశింపగా మిగులువాడు భగవంతుడే గదా. అదే భస్మధారణ ఉద్దేశము. ఆధ్యాత్మిక రహస్యము తెలియకపోయినా ఆచారంగా పెట్టుచున్నారు.

వైజ్ఞానికము

మనము తిలకధారణకు వాడే వస్తువులు ఆయుర్వేద చౌషధద్రవ్యాలే.

పదకొండు ధమనుల ద్వారా శరీరమంతటను మంచి రక్తము వ్యాపించును. అందులో రెండు ధమనులు ముఖముమీదుగా తలలోనికి పోయినవి. అవి అతిసూక్ష్మనరముల ద్వారా మెడ అంతయు వ్యాపించును. దానిని చల్లపరచవలయును. వానిలోని శీతలము నశించి సమశితోష్ణస్థితికి రావలెను. వైష్ణవులు ధరించు నాము (తిరుమణి) నాటిమండలమును చల్లపరచును. పసుపుతో చేసిన తిరుచూర్చలము లేక కుంకుమ నెమ్ము లాగివేయును.

నుదురు మన శరీరంలో ఆయువుపట్టు. మనకు విపరీతంగా జ్వరము వచ్చినప్పుడు వైద్యులు నుదుటిపై తడిగుఢ్చ వేస్తారు. జ్వరము తగ్గును.

అలాగే మనము ధరించే తిలకము, తిరుచూర్చలము, సింఘార కుంకుమ, విభూతి, నుదుటి పట్టి వేసిన చౌషధ ద్రవ్యాలుగా ఆరోగ్యపదార్థాలు. చందనం మన మేధస్సును వేడినుండి రక్కిస్తుంది. పసుపు, కుంకుమ కలుపుతాము. పసుపు ఉత్సాహాన్ని కలుగజేస్తుంది. క్రిమి, రోగ సంహర పదార్థము.

కొంతమంది స్త్రీలకు కనుబొమ్మల మధ్య వెంటుకలు ఉంటాయి. అది అపుభసూచకంగా భావిస్తారు. ఆ రోగాలను పసుపు హరిస్తుంది.

తిలక ధారణలో లలాటము నొక్కి బొట్టు పెట్టుటలో నాటి మండలము నకు వత్తించి గలిగి చురుకుగా వనిచేయును. ఎదుటవారు మన ముఖములోనికి చూచినప్పుడు భ్రమధ్యమందున్న బొట్టు కోభాయమానంగా ప్రకాశించి వారి

దృష్టి దాని మీదపడి మనకు దృష్టి దోషం నివారించును. బొటనపేలు, మధ్య వేలు, ఉంగరపువేలుతో బొట్టు పెట్టుకోవాలి.

కొబ్బరికాయ విహిష్టత

ఆధ్యాత్మికము :

కొబ్బరికాయకు, మన శరీరమునకు దగ్గర పోలిక యున్నది.

పీచుతీసిన తెంకాయను పరీక్షిస్తే, మూడుభాగాలుగా ఉంటుంది. అందులో ఒకటి పెద్దభాగము, రెండు చిన్న భాగములు, మూడు భాగములమైన కళ్ళుఉండుట గమనిస్తాము. పెద్దభాగముపైనున్న పొర పలుచగా ఉంటే తేలికగా బెజ్జము పడును. చిన్నభాగాలమైన నున్న కన్నులు గట్టిపొరతో ఉండుటచే రంధ్రము తేలికగా పడదు. మూడు కన్నులుండుటచే తెంకాయను ముక్కంటి అన్నారు.

పెద్దభాగము బ్రహ్మనాడి. ఈ నాడి కంటి కుడి ప్రక్క భాగము సూర్యనాడి. ఎడమ ప్రక్కభాగము చంద్రనాడి. ఈ నాడులమైనన్న కన్నులు ఆయా నాడీ కేంద్రములు. మూడు కళ్ళను (నాడికేంద్రములను) కలుపుతూ కొబ్బరికాయపై పీచు ఉంచాలి. దీనిని జ్ఞానశిఖ అంటారు. అనగా జ్ఞానమునకు చివర అని అర్థము.

మన శరీరమధ్యలో బ్రహ్మాడి యున్నది. ఈ నాడికి కుడిప్రక్కన సూర్య నాడి, ఎడమ ప్రక్క చంద్రనాడి యున్నవి. ఈ నాడుల కేంద్రములు తలమైనన్న బ్రహ్మరంధ్రము మాడు ఉండువోటు. చిన్నవిల్లల తలమై మాడు స్పృష్టముగ కనిపించును. సర్వశాస్త్రము తెలిసినవారు, శాస్త్రరూపంలో బహిర్గతమగు నాడులను తెలుసుకోగలరు. యోగము ద్వారా ఈ మూడు నాడులను ఐక్యముచేసిన మానవుడు మహాత్ముడు అవుతాడు.

మన దేహములోని భగవదంశము బ్రహ్మరంధ్రము నుండియే, ప్రాణ వాయువు రూపంలో ప్రవేశించును. మరణించునపుడు ప్రాణము ఈ మార్గము ద్వారానే బహిర్గతమైనవారు భగవంతునిలో ఐక్యమన్వతారు. వారికి ఇక జన్మలు లేవు. ఇతర మార్గాలనుండి బహిర్గతమైనవారికి జనన మరణములుండును.

శ్రీత్రియులు, బ్రహ్మనిష్ఠగరిష్టులగు యోగులు, మనులు, బ్రాహ్మణులు తలంపులు రహితమైనవి. తలమై జాట్టు తీసివేసి మూడునాడులు ఐక్యము

చేసినామని బాహ్యద్రముగ శిఖరూపములో తలపై జాట్టు ఉంచుతారు. శివుడు జటాజాటము ముఢివేయుటలో రహస్యమిదియే.

పరమాత్మ స్వరూపమైన దెంకాయను కొట్టి, పరిపూర్ణ జ్ఞానంతో ఉన్నామనే భావంతో జ్ఞానశిఖను తొలగించి నిండు మనస్సుతో చిప్పులను భగవంతునికి సమర్పించాలి.

అందులో శిఖయున్న చిప్ప పరమాత్మ స్వరూపం. శిఖలేనిది జీవాత్మ స్వరూపం. ఆగ్నిమండి ఆగ్నికణములు వేరైనట్లు మనము పరమాత్మనుండి వేరైనామనే భావనతో సమర్పించాలి. అందులో కొబ్బరి శుద్ధముగా, తెల్లగా ఉన్నట్లు మన మనస్సులు కూడా తలంపులు లేక శుద్ధముగా ఉన్నాయనే భావనతో ఉండాలి.

వైజ్ఞానికము :

కొబ్బరి, పాలవలె సంపూర్ణాహారము; చాలా బలవర్ధకమైనది. శరీరమునకు పుష్టి నిచ్చును.

కొబ్బరినీళ్ళు :

ఏనిలో పాటాఛియం లవణములు ఉండుటచే సేవించిన శరీరమునకు టానిక లాగా శక్తిని ఇచ్చును.

కదళీవార్ధన - ప్రాప్తము

ఆతి ఉన్నతమైన మన పైందవ సంస్కృతిలో భగవదారాధనకు, వివాహాది సమస్త శుభకార్యములకు తాంబూలము, అరటిపత్ను, వినియోగించుట మన నత్సాంప్రదాయము, శుభప్రదము.

కదళీవార్ధన :

ఆ మహాతేజస్సీ హనుమంతుడు ఆటవీప్రాంతంవాడు. శాకాహారి. హనుమ కోతి కాడు. కోడులనే ద్రావిడజాతికి చెందినవాడని చరిత్రకారులు కొందరు నిర్దారణ చేసారు. ఆటవికవాసులు ఆహారం కొరకు అరటి తోటలు పెంచేవారు. అందువలననే స్వామి వారికి కదళీవార్ధన, ఆకుహూజ ఏర్పడినది. వదవపు, అప్పులు మొదలైనవి ఉప్పాధికార్యాన్ని తగ్గిస్తాయి. బ్రహ్మాచారికి ఇవన్నీ అవసరం గనుక ఇవే స్వామి వారికి నైవేద్యాలయ్యాయి.

క్షీ॥ కదళివన మధ్యస్థం, శ్రాజయేద్యః కపీశ్వరం
తస్యపుణ్యఫలం ప్రాక్తం గుహితం కోటి సంఖ్యయా॥

హనుమత్స్యాజ అరటి తోటలో చేసినవో అది కోటి రెట్ల ఘలితమునిచ్చును.
అరటి పండ్ల నివేదన చేయుట కూడా స్వామికి ప్రీతి పాతము.

అరటి విశిష్టత

అరటి చెట్లు నీడ : గాలిని చల్లపరచి శుభ్రపరుచును. ఈ చెట్లు నీడ తాపము,
దప్పిక తగ్గించును. కండ్లకు చలువచేయును. నిక్కాక తగ్గించును. బలము
పుష్టినిచ్చును. వేసవిలో ఈచెట్లు క్రిందపరుండిన మంచి నిద్రపట్లును.

సర్యరోగనివారికి అరటిపండు : భగవదర్శణకు మంచిది. దేవతా ప్రియమైనది.
అన్ని బుతువులలోను, అన్ని ప్రాంతములలోను దౌరికే ఆతి విలువైన
పోష్టికాహరముగలవి అరటిపండ్లు. ధరకూడా అందరకు అందుబాటులో
ఉంటుంది. చిన్నపిల్లల దగ్గర నుండి పట్టుడిన ముసలివారి వరకు ఎంతో
ప్రియమైనవి. అరటిపండ్లు బాగా ముదిరి వాటంతట అవి పండినవి తియ్యగా
ఉంటాయి. ఆరోగ్యప్రదము. వీటినే కేళిపండ్లు అంటారు. శక్తి నిచ్చే విటమిన్లు;
మినరల్సు, ప్రోటీన్లు, టిమ్యూలను పెంపాందించే శక్తులు అరటిపండులో
లభ్యమవుతున్నాయి. పాలవలె అరటి పండు కూడ అన్ని పోషకవిలువలను
అందిస్తుంది. మేహాన్ని, పైతాన్ని తగ్గించి చలువచేస్తుంది. రక్తదోషాలు
నివారించును. మంచి వీర్యపుష్టిగలుగజేయును. పొట్టను, ప్రేగులను గొంతును
శుభ్రపరుచును. మూత్రపెండములకు సత్తువ గలుగజేసి మలవిస్తర్షస్తు దోహదము
చేయును. స్త్రీల రక్తదోషాలు నివారించును. పాడిదగ్గులకు అరటి పండు చాలా
ప్రశస్తము. జిగట, రక్తవిరోచనాలకు అరటి పండు, చింతపండు, ఉప్పు కలిపి
వాడిన నివారణమగును. అరటిపండ్ల సిరప్ (పాసకము) గొంతు జబ్బులకు
మంచిది.

అరటిపుప్పు కూర : కడుపులోని క్రిములు నశించును. జిగటవిరోచనాలు తగ్గును.

అరటివేట్ల రసం : సెగరోగాన్ని నివారించును. కడుపులోని క్రిములను పోగట్టును.

అరటి డ్యోచ రసం : రక్తస్నావాన్ని నివారించును.

దుంప - దూట : చలువ చేయును. క్రిములను చంపును కుష్ణరోగము హరించును.

అరటి ఆకు : అరటియకులో భోజనము వలన వాతము తగ్గి ఆకలి వ్యాధి యగును. శరీరమునకు కాంతి నిచ్చును. వీర్యం చిక్కబడును.

బొల్లికి : ఎండు అరటి ఆకులు కాల్చిన బూడిదలో నుండి తీసిన క్షారము పనుపు చూర్చమను కలిపి సేవించినను పైకి రాసినను బొల్లి పెపును.

వాగపెల్లి దక్కర్చన

హనుమదారాధనకు తమలపాకు పూజ ఎంతో ప్రశస్తము, శుభప్రదము.

తమలపాకులు కారము, చేదు, తీపిగలిగి రుచిగ నుండును. ఉష్ణవీర్య షైనవి. వేడిచేయు స్వభావము కలవి. వాత కఫములను హరించును. కంఠ స్వరము బాగు చేయును. విరేచనకారి. జరుగ్గివ్యాధి నొందించును. నేటి దుర్వాసన పోగొట్టును. దంత వ్యాధులను హరించును. దగ్గులు రహితమగును.

పిల్లల ఉబ్బసమునకు : తమలపాకులకు నూనెరాసి నిప్పులపైన వెచ్చచేసి గుండెలపైనను పొత్తికడుపు పైనను వేసి కాచుచుండిన శ్లేష్మము కరిగి శ్యాసన వాళములు శుద్ధమై దగ్గు ఆయాసము తగ్గును. విరేచన మగును. ఈ పద్ధతి విదేశములలో కూడ వాడుచున్నారు.

కండ్ల జబ్బులకు : తమలపాకుల తోడిమెల రసమును ఒకటి రెండు చుక్కలు ఉదయము కంటిలో వేసిన నివారించును.

స్వరభంగమునకు : తమలపాకు వేరు, మిరియములు కలిపి ముద్దగా కొట్టి అది బుగ్గమంచుకొని రసమును ప్రింగుచున్న స్వరభంగము గొంతునొప్పులు హరించును.

మూలవ్యాధులకు : తమలపాకుల తమిషైపిలకలకు రాసిన బాధ తక్కణమే శమించి పిలకలు రాలిపోవును.

సంతాన నిరోధమునకు : తమలపాకులు, మిరియములున్న ముద్దగానూరి కుంకుడు కాయంత మాత్ర చొప్పున తామ్చిదిపూటలు సేవించిన సంతాన నిరోధమగును. గర్జుకోశమును బలహీన పరుచును.

పార్వతీశూలలు : తమలపాకులకు నూనె రాసి వెళ్లు చేసి కణతలపై వేసిన పార్వతీశూల కట్టును.

తొంబూలము : వాతము శమింపజేయును. కడుపులో క్రిములను పోగొట్టును. కఫము హరించును. శ్రీ సంభాషణ భూషణము. మలశుద్ధి యగును. నేత్ర రోగములు మానును. నికల క్రిమి రోగములు రహితమగును.

దేవస్థానములో మనము చేయు పంస్త్రములలో వైజ్ఞానిక విలువలు

1. పాలపొంగట్టు : పాలు, బియ్యం, చెల్లము, పుర్ణ కలిపి పాయసం వండుతారు. ఇది బలవర్ధకమైన పోషికాహారము.

పాలు : నంపూర్ణాహారము. మిక్కిలి పోషిక విలువలు గలది. సప్తధాతువులను పోషించును. వాత, పిత్త, శ్లోష్ము దోషములు పోగొట్టును. వీర్యవృద్ధి చేయును. ముసలితనము త్వరగా రానీయదు. ఆయుర్వేదము ప్రకారము అష్టి, నరములు, మాంసపుకండలు వృద్ధి పొందించును. పాలు, నేఱు, తేనె జేర్చి సేవించిన నిష్టత్తువ పోవును. అందుకే పాలను అమృతముతో సమానమన్నారు.

2. అభిపేకము : పంచామృత అభిపేకము వేదోక్తమంతములతో చేయించిన ఘలసిద్ధియగును. మంత్ర శబ్ద ధ్వని నుండి శబ్దతరంగాలు చెవి నరముల ద్వారా మెదడుకు జేరి అచ్ఛట నుండి సూక్ష్మశరీరములోని శక్తి కేంద్రములను వికసింప జేయును.

పంచామృతము : 1. అవుపాలు, పెరుగు, నేఱు కలిపి ఒకటి. 2. చక్కర. 3. తేనె. 4. అరటిపండు. 5. తెంకాయనీళ్లు. ఈ పద్మములు ఆమూల్యమైన బోధగుణములు గల పోషికాహార పద్మములు. వీచిని సేవించిన శరీరపుష్టి గలుగును. అరటిపండు, కొబ్బరినీటి యందు పాటాపేయం లవణములుండుటచే అవి శరీరమునకు శక్తినిచ్చు టానిక్ లాంటిది.

3. ఊయల : చంటిబిట్టలకు సాధారణముగా పుట్టిన 21వరోజున ఊయల వేయుదురు. ఊయలలూగుటలో కంటి దోషము పోవును. గుండెకు బలము

నిచ్చును. ఊయలలోపల, పైన వివిధరకములైన బొమ్ములతో అలంకరించు. వాటిని చూచుటలో బిడ్డలకు ఆనందము, ఏకాగ్రత కలుగును.

4. అన్నప్రాశన : మగబిడ్డకు ఆరవమాసంలోను, ఆడబిడ్డకు అయిదవ మాసంలోను అన్నప్రాశన చేయవలెను. ఆవుపాలతో వండిన పాయసమును బంగారు ఉంగరముతో పెద్దలు బిడ్డ నాలుకపై ప్రాయుదురు. పాయసము పుష్టినిచ్చు బలవర్ధకమైనది. బంగారముతో తాకించుట వలన దాని స్వర్ఘజే పాకదోషము పోయి మూత్రత్విసర్దనము సులభముగా జరుగును. రక్తదోషములు నివారణ మగును. థర్మామీటరు నాలుక క్రింద పెట్టగానే శరీర ఉష్ణమును లాగుకొనుట లేదా అలాగే బంగారపు స్వర్ఘ మంచి గుణము నిచ్చును. తల్లి కదుపులోనున్నప్పుడు త్రాగిన మలిన పదార్థముల వలన కలిగిన దోషము రహితమగును.

అన్నము ముట్టించిన పిదప పెన్ను, పుష్టకము, నగలు, రూపాయలు, లట్టులు బిడ్డల ముందు పెట్టుదురు. వాటిలో బిడ్డలు పట్టుకున్న వస్తువు ననుసరించి బిడ్డవృత్తి, ప్రవృత్తి నిర్ణయిస్తారు.

చూడాకర్మ, పుట్టువెంట్టుకలు తీయుటి :

బిడ్డలకు పుట్టుకో వచ్చు కేశములు అపవిత్రములు, అపరిశుద్ధములు. అవి తీయించనిచో అధిక ఉష్ణము గలిగి వారికి కురుపులు మొదలగు శరీర రోగములు వచ్చును. తల్లి గర్భమునుండి వచ్చిన వెంట్టుకలు చాలా మృదువుగా నుండును. పుట్టు వెంట్టుకలు తీయించిన వచ్చు జాట్టు పుష్టిగా, దృఢముగా నుండును. వీటివలన బాగా రక్తప్రపంచ జరిగి తేజస్సు, ఉత్సాహము కలిగి ఆయుర్వ్యాధి కలుగును. అందువలన విధిగా పదకొండవ మాసమునగాని, మూడవ సంవత్సరమునగాని జాట్టు తీయించవలెను. పదకొండుమాసముల లోపు తీయించిన మృదువైన బిడ్డ మాడు కత్తి యొక్క స్వర్ఘసహింపజాలదు.

కర్మవేధ - చెవులు కుట్టించుట :

పూర్వము మగబిడ్డలకు, ఆడబిడ్డలకు చెవులు కుట్టించేవారు. రాను రాను మగబిడ్డలకు కుట్టించుట మానేశారు.

శాస్త్రప్రకారము మగబిడ్డలకు కూడా కుట్టించాలి. శరీరమునకు 'చెవి' ప్రాధాన్యతనిస్తుంది. బంగారముతో చెవులు, ముక్కు కుట్టించుట వలన చాలా ఉపయోగములున్నవి. ఉబ్బనము, చెవుడు, మూర్ఖ, రక్తపోటు నివారించును. కంటిచూపుకు మంచిది. స్నేహము చేయునప్పుడు బంగారముపై పడిన నీరు శరీరముపై పదుటుచే చర్చరోగములు పోవును. మగబిడ్డలకు వరిశీజము, హార్షియా రాకుండా కాపాడును. బంగారము శరీర ఊషమును నమపాళ్ళలో ఉంచి ఆరోగ్యము కాపాడును.

చెవులు, ముక్కు కుట్టించుకొనటము 'ఆక్యపంక్షరు' వైద్య విధానములో భాగమని డాక్టరు ప్రభాబోర్యాంక 30-12-1987లో బొంబాయిలో అంతర్జాతీయ గోప్యిలో చెప్పారు.

నామకరణ :

అన్ని శుభకార్యములకు జన్మనక్తతమును బట్టి శుభలగ్నము నిర్ణయిస్తారు. అందువలన జన్మనక్తతము, నామనక్తతము ఒకటిగా నుండునట్లు వ్యవహార నామమును నిర్ణయించవలయును.

నామకరణ యోగ్యకాలము (కాలామృతమున)

శ్లో॥ జాతానంతరమేవ నామకరణం త్యోకాదశాస్త్రాన్మంతం
పుత్రోఽివ సమాక్షరంతు యువతేः కార్యంతతోవ్యత్పుమే
శుద్ధిర్భాత కవచవామ్యి సకలైన్సు ద్వాదశేషోడశే
ద్వానింశేవ్య ధవింశకీహ్నీ విహారంజాతి వ్యవస్థానంలినా

భావము : జాతి వ్యవస్థ లేకుండా అందరకు 11, 12, 16, 20, 22రోజులలో నామకరణము చేయవలయును. పురుషులకు సమాసాక్షరములు, స్త్రీలకు బేసి సంఖ్యలో అక్షరములుండునట్లు పెట్టవలెను.

బృహస్పతి :

శ్లో॥ పూర్వాష్టుశ్రేష్ఠ ఇత్యుక్తే మధ్యహ్నీ మధ్య మన్మహితం
అవరాష్టం వరాత్రించ వర్ధయే న్నామకరించి॥

భావము : అనుప్రమాణముచే శ్రూర్యష్టమున చేయుట శ్రేష్ఠము. మధ్యహనము చేయుట మధ్యమము, సాయాహ్నమున చేయుటగాని, రాత్రియందు చేయుట గాని శ్రేయస్కరము కాదు.

సాధారణముగా పెద్దలు తమ బిడ్డలకు మంత్రయుక్తముగా పెట్టిన నామముతో పిలువక పెద్దబాబు, చిన్నబాబు, బుల్లోడు, బుజ్జిబాబు, టీంకు, పింకు, బుజ్జి, చంటి, బుల్లెమ్మె, పెద్దపాప, చిన్నపాప మొదలగు పెర్లతో ముద్దుగా పిలుస్తారు. మంత్రయుక్తముగా పెట్టిన పేరుతో పెద్దలు పిలిచిన వారి వాక్బలము మంత్రానుష్టానముగా పనిచేసి వారికి పుష్టిని, శక్తిని ఇస్తుంది.

అన్ని శుభకార్యములకు అనగా అన్నప్రాశన, అక్షరాభ్యాసము, గృహశంఖుస్థాపన, వివాహము మొదలగు సమస్త శుభకార్యములకు జన్మనక్తతమును ఒట్టి శుభలగ్నము నిర్దయిస్తారు. జన్మనక్తతమునే నామనక్తతంగా పెట్టాలి. అంత వరకు ముద్దుపేర్లతో పిలిచి, ఒక లగ్గ సమయమున మాత్రం నామనక్తతంతో లగ్గము నిర్దయించిన నామమునకు పెద్దలు పిలుచుటచే వచ్చు వాక్బలము లేనందున విఘ్నములు జరిగే అవకాశమున్నది.

అందువలన నిర్దయించిన శుభలగ్నములు శుభప్రదము కావాలంటే పెద్దలు, చిన్నలు విధిగా బిడ్డలకు పెట్టిన పేరుతో పిలవాలి. అవే వారికి శ్రేయస్సు, సత్యము, నిత్యము.

హానుమజ్ఞయంతి

హానుమజ్ఞయంతి ఉత్సవం ప్రతి ఏటా వైశాఖ బహుళ దశమినాడు అమితోత్సాహంతో, విశేషమైన భక్తి శ్రద్ధలతో జరుపుకుంటాము. భారతావనిలో హానుమంతుని ఆలయము లేని గ్రామము ఉండదనటంలో సందేహం లేదు. మన దేశంలో రామాలయాలు కంటే ఆంజనేయ విగ్రహాలే ఎక్కువగా కనిపిస్తున్నవని చెప్పటం ఆతిశయోక్తి కాదు.

ఒక్కొక్క ప్రాంతంలో ఒక్కొక్క దేవతకు ప్రాధాన్యత కనబడుతుంది. కాని హానుమంతుని ప్రాధాన్యత భారతదేశమంతా వుంది. రామ కార్యసిద్ధి కొరకు శశ్వతే హానుమంతుడుగా అవతరించాడని పురాణములు ఫోషిస్తున్నాయి. హానుమంతుడు సకల శాప్తకోవిదుడు, సర్వజక్తి సంపన్ముడు, ఉత్తమ భృత్యుడు,

ప్రభు భక్తి పరాయణు, పరాక్రమానికి, కౌర్యానికి, దైర్యానికి, ఉన్నతమైన అదర్శానికి ఆయన ప్రతికగా వున్నాడు. భక్తులకు ఆరాధ్య దైవమై వెలసిన మహా మూర్తి శ్రీ హనుమంతుడు.

రామ భక్తుగేసరుడైన హనుమంతుని ఉపాసన ఎంతో శ్రేయోదాయకము. పరమ భక్తుగేసరుడు ఆయన ఆంజనేయ స్వామి భక్తులమై పూజించటం భారతీయులమైన మనమందరం అదృష్టవంతులము. శ్రేయోదాయకమైన ఆంజనేయ ఉపాసన భక్తులోకంలో ఎంతో ప్రసిద్ధమైంది.

హనుమట్టిక్క

శ్రీహనుమంతుని జనన మాసమైన వైశాఖ మాసము ముఖ్యమగు హనుమట్టిక్క మానము అవకాశాన్ని బట్టి ఇతర సమయములందయినను స్వీకరింప వచ్చును. హనుమత్యామి జయంతి నాటికి దీక్క పరిసమాప్తియగునట్లు ఏర్పాటు చేసుకోవాలి. ఇందుకు అనుకూలముగా 40రోజుల ముందు మండల దీక్క ప్రారంభించాలి. 20 రోజుల ముందు ఆర్ధమండల దీక్క ప్రారంభించాలి. దీక్కాస్వీకారము పవిత్రమైన హనుమ దేవాలయములోగాని, గురు గృహమున సైనను చేయవచ్చును. దీక్కావిరమణ మాత్రము హనుమచ్ఛక్తి పూర్వములగు హనుమక్షేత్రములందు చెయ్యాలి. దీక్కానియమములు చాలా ముఖ్యము.

“హనుమట్టిక్క విధానము అను గ్రంథము డా॥ అన్వదానం చిదంబర శాస్త్రిగారు, అరేపల్లి ఆగ్రహిరము, గుంటూరు జిల్లా. ఎంతో వివరణ పూర్వకముగా ప్రాశారు. హనుమట్టిక్క చేసేవారికి సదరు గ్రంథము ఎంతో ఉపయోగము.

హనుమదారాధకులకు శసి బాధ యుండడు

ఒకప్పుడు శని హనుమంతుని పట్టనెంచాడు. ఆంజనేయస్వామి సేతువు వద్ద ధ్యాననిమగ్నుడై యున్నాడు. కండ్లు మూసికాని రామరూపాన్ని మనస్సులో చిత్రించుకున్నాడు. బాహ్య ప్రపంచాన్ని మరచి ధ్యానంలో లీనమయ్యాడు.

ఆదేసమయంలో సూర్యపుత్రుడైన శనిగ్రహం ఆంజనేయస్వామివారి చేతిని పట్టుకుని యుద్ధానికి రమ్యన్ని కవ్యించాడు. ఆ మహాతేజోవంతుడు హనుమంతుడు శనిని తోకతో చుట్టి వెనుక ప్రేలాడుచుండగా ఈడ్చుకొనుచు సేతుప్రదక్షిణ చేయటంతో శని యొడలు హనుమమై, దేహమంతయు పుండ్లు

పేడగా హనుమంతుని శరణుబోచ్చాడు. అంత హనుమంతుడు ప్రసన్నుడై తన భక్తుల రాజిలయందు ప్రవేశించినపుడు వారిని బాధింపవలదని శాసించి వదలెను. ఆ దేహబాధ భరింపజాలక శని దేహమంతా కైలము పూనుకున్నాడు. అందువలననే శనికి తైలాభిషేకము ప్రీతియైనది. హనుమంతుని సేవించువారికి శని పీడ యుండు.

మంగళవార ప్రాపణము

ఆ మహాతేజోవంతుడు శ్రీరామ ప్రభువు రావణుని హతమార్చి, ఆ సంతోషవార్తను సీతాదేవికి వినుపింపుమని హనుమను ఆజ్ఞాపించినాడు, ఆ రామభక్తుడు హనుమంతుడు ఆవార్తను మహానందంతో జానకిదేవికి ఎరుకపరచినాడు.

ఆ సీతామాత అంజనేయుని నోటినుండి ఆ సంతోషవార్త విని ఎంతో ఆనందించి వీరాధివీరా! హనుమ! సమస్త సధ్యాములు సీయందు నివాస మొనర్చును గాక! మిత్ర సహాతుడైన కోనలాధిపతి సీయందెల్లపుడు ప్రీతితో నుండుగాక! అని అశీర్వదించింది. అనాడు మంగళవారమగుటచే తానానాడు విజయ సందేశము విని యుండుటచే ఆ వారమునకు జయవారమని పేరుంచి, ఆ సందేశము తనకు వినిపించిన అంజనేయుని మంగళవారము పూజించి సింధూరాతిలకం ధరించి, తీర్థ ప్రసాదములు స్వీకరించిన వారికి సర్వకార్యములు సిద్ధించునని సీతామాత వర మొనంగినది.

శస్త్రవారము విహిష్టత

శనివారము ఆంజనేయస్వామి వారి పుట్టినరోజు. ప్రతి శనివారము హనుమను విశేషంగా పూజించి, అనాడు ఏకభుక్తంచేసి రాత్రికి ఫలహారం చెయ్యాలి. అట్లు పూజించుట వలన హనుమ ప్రసన్నుడై వారి సర్వకోరికలను తీరుస్తాడని పరాశరమహర్షులవారు చెప్పారు.

విదేశాలలో హనుమదారాధవ

ప్రాచీనకాలం నుండి జండోనేపియా, ఘాయ్లాండ్, లాటిన్, కంబోడియా, మారిప్స్, బర్మా జపాను, జర్మనీ మొదలగు అనేక దేశములలో హనుమదారాధన

విదో ఒకరూపంలో జరుగుచున్నది. అమెరికా, ఇంగ్లాండు, రష్యా వంటి దేశాలలో కూడా ప్రవాసభారతీయుల వలన హనుమద్యగ్రహములు ప్రతిష్టించి పూజించు చున్నారు. మనదేశములో ఆన్ని రాఘ్రములలోను ముఖ్యముగా మహారాఘ్రములో హనుమదారాధన ఘనంగా జరుగుచున్నది.

మహారాఘ్రములో శివాజీ ప్రభువు తన గురువు సమర్థరామదాసు ప్రాత్మాహముతో రాఘ్రమంతా ఏది, వీధిన శ్రీ పీరాంజనేయస్వామివారి విగ్రహములు ప్రతిష్టించి పూజించారు. నేటికిని మహారాఘ్రములో హనుమదారాధన వైభవాపేతంగా జరుపుచున్నారు.

108 సంబ్రాత్రోహప్స్తమ్య

జపమాలలో 108 పూసలు. మంత్రానుష్ఠానములో 108సారులు జపము చేయు రహస్యము.

మన శరీరములో క్రిందనున్న మూలాధారములో మన ప్రాణములు (శ్వాసలు) 108 అంగుళముల కుండలినీశక్తి నాగరూపంలోనున్నది.

1. అధేదం శరీరం షణ్మహత్యం గుణాత్మకం భవతి :

మన శరీరము 96అంగుళముల పొడవు ఉంటుంది. ఎవ్వరికి వారికి అంగుళము బొటనవేలు యొక్క అడ్డుకొలత.

2. శరీరత్రాత్మ ద్వాదశాంగుళాధికోభవతి :

శరీరము కంటే ప్రాణములు (శ్వాసలు) 12 అంగుళములు ఎక్కువ. $96 + 12 = 108$ అయినది.

3. మనము పగలు 108 వందలును, రాత్రి 108 వందలును శ్వాసించుచున్నాము. మొత్తము 21600 అయినది.

4.	కలియుగము	108×4000	=	432000
	ద్వాదశయుగము	108×8000	=	864000
	త్రైతాయుగము	108×12000	=	1296000
	కృతయుగము	108×16000	=	1728000

$$\text{అనగా} \quad 108 \times 40000 = 4320000$$

అంతయును 108 మీదనే ఆధారపడియున్నది.

5. శుభా, ఆశుభము మొదలగు నమస్త కార్యములకు వారముకంటే తిథి ముఖ్యము. తిథికంటే నక్షత్రము ముఖ్యము.

మొత్తము నక్షత్రములు 27. ప్రతి నక్షత్రమునకు పాదములు 4.

$27 \times 4 = 108$ అయినది.

$1 + 0 + 8 = 9$ హృద్యసంఖ్య (అవృష్టసంఖ్య)

హాముషుద్రుతము

హనుమంతునకు ముఖ్యమగు పర్యదినాలలో ఇది ఒకటి. మార్గశిర శుద్ధ త్రయోదశి, హనుమద్రుతం. ఆ దినముననే మారుతి సీతామాతను అశోక వనంలో చూచాడు. అరోజు హనుమంతుని పూజించినవారి కోరికలీడేరునని సీతాదేవి వరమొనంగినది.

‘మాసానాం మార్గశిర్బో హం’ అని భగవద్గీతలో శ్రీకృష్ణపరమాత్మ తానే మార్గశిరమాసమని చెప్పారంటే ఆ మాసం యొక్క విశిష్టత ఎట్టిదో అర్థమౌతుంది. విశేషించి హనుమంతుని విషయంలో ఈ మాసం ముఖ్యమైనది.

పంచపంచు

హనుమంతునికి పంచసంఖ్య ఇష్టం కాబట్టి నిత్యం చేసే ప్రదక్షిణాలు, నమస్కారాలు ఐదు చేయాలి. అరటివండ్లు వంటివి ఐదునంఖ్యలో సమర్పించుట స్వామికి ప్రీతికరము.

ఉప్పువాహనము

హనుమంతుని వాహనము ఉప్పుము అనగా ఒంటే. స్వామి ధృజ చిహ్నము కూడా ఒంటే.

శ్రీ హనుమాన్ చాలీసా

దీపః

శ్రీ గురువరణ సరోజరజ, నిజమనముకుర సుభార్ ।

బరణో రఘువర బిమల యుష, జో దాయక ఫలచార ॥

శ్రీ గురుదేవుల పాదపద్మాల పవిత్ర ధూళితో నా మనస్సు అనే అద్భున్ని
చక్కగా కడిగి ధరాద్రుకొమమోక్కాలనే నాల్య ఫలాలను ఇవ్వగల శ్రీరామచంద్రుని
నిర్మల యశస్సును వర్ణించటానికి ప్రయత్నించుతాను.

బుద్ధిహీన తను జానికే, సుమితోం పవన కుమార్ ।

బలబుద్ధి విద్యో దేహు మోహిం, హరహు కలేశ వికార ॥

నా బుద్ధిహీనతను గుర్తించి అంజనేయుని స్వర్చించుతున్నాను. ఓ
పవనపుత్రా, నాకు శక్తిని, బుద్ధిని, విద్యను ప్రసాదించు; నా దోషాలను, వికారాలను
తీలగించు.

జయ హనుమాన జ్ఞానసుణసాగర ।

జయ కపీశ తిపులోక ఉజాగర ॥

జ్ఞాన సద్గుణ సాగరమైనటువంటి ఓ హనుమన్మార్పి! ముల్లోకాలకు
జ్ఞానకాంతినిచ్చే కపేశ్వరా! జయం! జయం!

రామదూత ఆతులిత బిలధామా ।

అంజనిపుత్ర పవన సుతనామా ॥

శ్రీరామునికి దూత ఐనవాడా! సాటిలేని బలానికి నిలయమైనవాడా!
అంజనాదేవి కుమారా! వాయుదేవుని పుత్రా!

మహావీర విక్రమ బజరంగీ !
కుమతి నివార సుమతి కే సంగీ !!

మహావీరా! పరాక్రమధీరా! వజ్రంలాంటి సుర్యథ దేహంగలవాడా!
దుర్మాధిని నశింపచేస్తూ, సద్మాధిని పెంపాందించేవాడా!

కంచన వరణ విరాజసువేశా !
కానన కుండల కుంచితకేశా !!

బంగారు కాంతుల మేనిచ్చ్యాయవాడా! అతిసుందరమైన వేషధారణం
గలవాడా! చెవులకు కుండలాలు ధరించినవాడా! అందంగా ముడిచిన కేళాలు
గలవాడా!

హథ వజ్ర బె ధ్వజో విరాజై !
కాంధే మూంజ జనేషా సాజై !!

చేత వప్రం, ధ్వజం కలిగి విరాజిల్లతున్నవాడా! భుజస్కంధాల్లో మౌంజి,
జందెములతో ప్రకాశిస్తున్నవాడా!

శంకర సువన కేశరీ నందనా
తేజ ప్రతాప మహాజగవందన !!

రుద్ర వీర్యధృవ రుద్రమూర్తి కేసరీతనయుదైన హనుమంతా! గిప్ప
తేజోప్రతాపాలున్నవాడా! లోకంచేత పూజింపబడేవాడా!

విద్యావాన గుణీ అతి చాతురా
రామకాజ కరివేకో ఆతుర !!

‘విద్యావంతుడా, సద్గుణవంతుడా! బహుచాతుర్యం గలవాడా! రామకార్య
నిర్వహణలో నతతం ఆతురత చూపేవాడా!

ప్రభుచరిత్ర సునివేకో రసియా!
రామలభణ సీతమన బసియా !!

శ్రీరామచంద్ర ప్రభువు చరిత్రాన్ని వినటంలో రసికత్వం గలవాడా!
శ్రీ సీతారామ లక్ష్ములను హృదయసీమలో ప్రతిష్టించుకొన్నవాడా.

సూక్తురూప ధరి సియో ది భావా
వికట రూప ధరి లంక జరావా॥

సూక్తురూపంతో సీతామాతకు కనిపించావు. వికటరూపం దాల్చి లంకను
దహించావు.

భీమరూపధరి అనుర సంహారే।
రామచంద్రకే కొజ సంవారే॥

శీకరాకారం దాల్చి రాక్షసులను సంహరించావు. రామకార్యాన్ని
నిర్వహించావు.

లాయ సజీవన లభిన జియాయే ।
శ్రీ రఘువీర హరణి వురలాయే ॥

సంజీవని తీసుకువచ్చి లక్ష్మణణ్ణి రక్తించినావు. అందుకు శ్రీరాముడు
సంతసించి తన హృదయానికి హత్యకొన్నాడు.

రఘుపతి కీస్తి బహుత బడాయా।
తుమ మమ ప్రియ భరత హి నమభాయా॥

శ్రీరాముడు ఎంతో ప్రశంసించి “సువ్య నాకు ప్రియమైన భరతుడితో
సమానమైనవాడివి” అన్నాడు.

సహన వదన తుమ్మి రో యశగామై।
ఆన కహి శ్రీపతి కంర లగామై॥

గానంచేసి శ్రీరాముడు నిన్ను ఆలింగనం చేసుకొంటూ, ‘ఆదిశేషువు
కూడా నీ కీర్తిని వేనోళ్ళ గానం చేస్తున్నాడు’ అన్నాడు.

సనకాదిక బ్రహ్మాది మునీశా।
వారద శారద సహిత అహీశా ॥

సనక సనందనులు, బ్రహ్మ మొదలైనవారు, మునీశ్వరులు, వారదుడు,
సరస్వతి, ఆదిశేషుడు...

యుమ కుబేర దిగపాల జహతే ।

కవి కేవిద కపి సక్కె కహతే ॥

యుమ, కుబేర అదిగాగల దిక్కాలకులు, కవులు, పండితులు
మొదలైనవారు నీ కీర్తిని గానం ఎలా చెయ్యగలరు?

తుమ ఉపకార సుగ్రీవహిం కీన్నా ।

రామ మిలాయ రాజవద దీన్నా ॥

నువ్వు సుగ్రీవుడికి ఉపకారం చేశావు. శ్రీరామునితో స్నేహం కల్పించి
సుగ్రీవుడికి రాజవదవిని యిప్పించావు.

తుమ్మ రే మంత విభీషణ మానా ।

లంకేశ్వర భయే సబ జగజానా ॥

విభీషణుడు నీ సలహాను పాటించడం వలన లంకాధిపతి అయ్యాడనే
విషయం జగత్త్రసిద్ధమే గదా!

యుగ సహస్ర యోజన పర భానూ

లీల్యై తాపి మధుర ఘల జానూ॥

రెండువేల యోజనాల దూరంలోపున్న సూర్యణ్ణి మధురమైన పండుగా
తలచి లీలగా స్పృశించావు.

ప్రభు ముద్రికా మేలి ముఖ మహీం

జలధి లాంఘిగయే అవరజ నాహీ॥

శ్రీరామచంద్రుని ముద్రికను నోట వుంచుకొని సముద్రాన్ని లంఘించి
నావంచే ఆశ్చర్యం ఏముంది?

దుర్గమ కాజ జగతకే జేతే

సుగమ అనుగ్రహ తుమ్మ రే తేతే॥

లోకంలో దుర్గమమైన ఏ కార్యమైనా నీ అనుగ్రహంతో సుగమం
అవుతుంది.

రామ దుఱె తుమ రభువారే।
హోతన ఆజ్ఞా బిను పైసారే॥

నువ్వు శ్రీరాముని వాకిలి కాచేవాడవి. నీ అనుమతి లేకుండా లోనికెళ్ళటం విలువదదు.

సబ సుఖ లాచై తుమ్మారీ సరనా।
తుమ రక్కక కాపూ కో డరనా॥

నిన్న శరణు వేడితే సర్వసాధ్యాలు చేకూరుతవి. నీ రక్కణలో ఎవరూ భయవడవలసిన అవసరంలేదు.

ఆపన తేజ సమ్మారో ఆచై!
తీనోం లోకహంకతే కాంచై॥

నీ తేజస్సును నువ్వే నిభాయించుకోగలవు. నీకు ముల్లోకాలు గడగడ లాడతాయి.

భూత పిశాచ నికట నహి ఆచై!
మహావీర జబ నామ సునాచై॥

మహావీరా! నీ పేరు వింటేనే భూతప్రేత పిశాచ గణాలు సమీపించలేవు.

నాకై రోగ హరై సబ పీరా!
జపత నిరంతర హనుమత పీరా॥

వీరహనుమంతుణ్ణి సదా జపిస్తై సర్వరోగాలు నయమవుతాయి, పీడలు తొలగిపోతాయి.

సంకట సే హనుమాన ఛుడాచై!
మన క్రమ బచన ధ్యాన జో లాచై॥

మనోవాక్యాయాలతో ఎవరు హనుమంతుణ్ణి ధ్యానిస్తారో వారిని ఆతడు అన్ని కష్టాలనుంచి కాపాడతాడు.

సబ పర రామ తపస్సీ రాజా!
తినకే కాజ సకల తుమ సాజా॥

రాజులందరికి శ్రీరాముడు కిరీటం వంటివాడు. తపస్సంపన్నులకు ప్రభువు వంటివాడు. నువ్వు రామకార్యాలన్నింటిని సక్రమంగా నెరవేరుస్తుంటావు.

బెర మనోరథ జోక్ ఇలాపై।
నేయి అమిత జీవన ఘల ఫాపై॥

(హానుమంతుని భక్తులు) మనోరథాలన్నీ పాందటమేగాక, శాశ్వతానంద
దాయకమైన మోక్షఘలాన్ని కూడా పాందుతారు.

చారో యుగ పరాతాప తుమ్మ రా।
పైప పరసిధ్య జగత ఉజియారా ॥

నీ ప్రతాపం నాల్సుయుగాల్సోను ప్రసిద్ధం. నీ కీర్తి ప్రపంచమంతా
ఉజ్యలంగా ప్రకాశిస్తోంది.

సాధు సంత కే తుమ రభవారే।
అసుర నికందన రామ దులారే॥

సాధువులనూ, సజ్జనులనూ రక్షిస్తుంటావు. రాక్షసులను సంహరించి
శ్రీరామునికి ప్రేమస్పర్ధుడైనావు.

అష్టసిధ్మి నవ నిధి కే దాతా।
అస వర దీన జానకీమాతా॥

అణిమాద్యష్టసిద్ధులను, నవనిధులను సంప్రాప్తింపచేసేవాడివి. అదే
వరాన్ని సీతాదేవి నీకు ఒనగివుంది.

రామ రసాయన తుమ్మ రే పాసా।
సదా రహో రఘువతి కే దాసా॥

నీ వద్ద రామరసాయనం వుంది. నువ్వు శ్రీరామునికి నమిస్తున బంటువు.

తుమ్మ రే భజన రామకో పాపై।
జన్మ జన్మకే దుఃఖ బిసరపై॥

నిన్ను (మేము) సేవించటం, శ్రీరామునికి సంతోషం కలిగిస్తుంది.
జన్మజన్మన్యాంతరాల దుఃఖాన్ని ఉపశమింపచేస్తుంది.

అంతకాల రఘువతి పురజాయా!
 జహో జన్మ హరిభ్రక కహాయా॥
 నీ భక్తుడు చనిపోయి రామలోకాన్ని పొంది, హరి భక్తుడుగా జన్మిస్తాడు.

జీర దేవతా చిత్త న ధరయా!
 హనుమత సేయి సర్వసుఖరయా॥

ఇతర దేవతలను మనస్సులో తలచుకోక, హనుమంతుణ్ణే సేవిస్తే,
 సర్వశుభాలను ప్రసాదిస్తాడు.

సంకట హరై మిత్రై సబవీరా!
 జో సుమిత్రై హనుమత బలవీరా॥

బలవంతుడూ, వీరుడూ ఐన హనుమంతుణ్ణి ఆరాధిస్తే, కష్టాలన్నీ, పీడలన్నీ
 తోలగిపోతాయి, పటాపంచలైపోతాయి.

జైజైజై హనుమాన గోసాయా!
 కృపాకరో గురుదేవకీ నాయా॥

ఓ అంజనేయా! నీకు జయమగుగాక; ఓ గురుదేవా, మమ్మల్ని అనుగ్రహించు.

జోహ శత ఖార పార కర జోయా!
 భూటహి బంది మహాసుఖ హోయా॥

ఈ ‘హనుమాన్ చాలీసా’ ను నూరుమార్లు ఎవరు పారాయణం చేస్తారో
 వారు బంధాల నుండి విడివడి సాఖ్యాన్ని పొందుతారు.

జో యహ పడై హనుమాన చాలీసా!
 హోయసిద్ధి సాఖీ గారీసా॥

అతిప్రశస్తమైన యా ‘హనుమాన్ చాలీసా’ను ఎవరు పారాయణం చేస్తారో
 వారు పార్వతి పరమేశ్వర సాక్షిగా సిద్ధిపొందుతారు.

తులసీదాన సదా హరిచేరా!
కీజై నాథ హృదయ మహా డేరా॥

భక్తుల్లో అగ్రగణ్యదైన తులసీదాను ఎప్పుడూ శ్రీహరికి దాసుడే!
ఓ ప్రభూ! నువ్వు నా హృదయసీమలో నివసించు.

దీపశి

పవనతనయ సంకట హరన మంగళ మూరతి రూప!

రామలభన సీతాసహిత హృదయ బసహు సురభూప॥

సంకట నాశకుడు, మంగళరూపుడు, దేవతాధిపతి, పవనతనయుడు
ఐన నువ్వు శ్రీ సీతారామ లక్ష్మణితో కూడి సదా నా హృదయంలో ఆసీనుడవు
కమ్మని ప్రార్థిస్తాన్నాను.

పారాయణ విధానం

పూజా మందిరాన్ని పరిషుభ్రం చేసుకొన్నాక, ఒక నేతి దీపాన్ని వెలిగించాలి.
ప్రశాంతంగా కూర్చుని హనుమాన్ చాలీసాను పదకొండుమార్లు పారాయణం
చేయాలి. లెక్కకు పువ్వులను తీసుకోవచ్చు. ఒకసారి పారాయణ పూర్తికాగానే
ఒక పువ్వును హనుమంతుడి చిత్రపటానికి సమర్పించండి. ఈ కార్యం ఒక
ఆలయంలోనో లేక పరిషుభ్రమైన గది మూలనోకూడా చేయవచ్చును. రావి
చెట్టును ప్రదక్షిణచేస్తూ నూరుసార్లు హనుమాన్ చాలీసాను పారాయణ చేయ
వచ్చును. ఈ పారాయణ మంగళ లేక శనివారాలలోగాని లేక ఆ రెండు రోజులలో
గాని చేయవచ్చును. హనుమంతుణ్ణి మనసారా ధ్యానించండి; ఆయన పేర
బ్రహ్మచర్యాన్ని పాటించండి. ఆయన కరుణాకట్టాక్కాలతో సర్వం సిద్ధిస్తుంది.

శ్రీఆంజనేయ దండకము

శ్రీ ఆంజనేయం, ప్రసన్నాంజనేయం, ప్రభాదివ్యకాయం ప్రకీర్తి ప్రదాయం,
భజే వాయుపుత్ర, భజే వాలగాత్రం భజేహం పవిత్రం భజే సూర్యమిత్రం, భజే
రుద్రరూపం, భజే బ్రహ్మతేజంబటుంచున్, ప్రభాతంబు సాయంత్రము నీన్నామ
సంకీర్తనల్చేసి, నీరూపు వర్ణించి నీమీద నేదండకం బొక్కటింజేయ నూహించి,
నిమూర్తి గావించి, నీరూపు సుందరంబెంచి నీ దాసదాసుండనై, రామభక్తుండనై,
నిన్న నే గొల్పైదన్, నీ కటూక్కంబున్ జూచితే వేడుకల్ జేసితే నా మొరాలించితే,
నన్న రక్షించితే, యంజనాదేవి గర్వాన్వయాదేవ, నిన్నెంచ నేనెంతవాడన్,
దయాశాలివై జూచితే దాతవై లోచితే తొల్లి సుగ్రీవుకున్ మంత్రివై స్వామి కార్యార్థివై
యేగి శ్రీరామ సౌమిత్రులం జూచి వారిన్యిచారించి సర్వేశుబూజించి యబ్బానుజం
బంటుగావించి యవ్వాలినిన్ జంపి కాకుష్ఠ తిలకుం దయాదృష్టి వీక్షించి కిష్కింద
కేతెంచి శ్రీరామ కార్యార్థమై లంకకేతెంచి యాలంకిటిన్ జంపి, యాలంకనుం
గాల్చి, యాభూమిజన్ చూచి యానంద ముప్పాంగి, యాయుంగరంచిచ్చి యా
రత్నమున్ దెచ్చి శ్రీరాముకున్నిచ్చి సంతోషమున్జేసి, సుగ్రీవుని న్నంగదున్
జాంబవంతున్నలున్నీ లురంగూడి యా సేతువుండాటి యావానరల్ మూకలై
గూడి పెన్నాకలై దైత్యులంద్రుంచగా రావటుం దంతకాలాగ్ని రుద్రుందుగావచ్చి

బ్రహ్మండమైనట్టి యాశక్తినిన్ పైచి యాలక్ష్మణ్ మూర్ఖునొందింపగా నప్పుడే
 పోయి సంజీవినిన్ దెబ్బి సామిత్రికినిచ్చి ప్రాణంబు రక్తింపగా! కుంభకర్ణాదులు
 స్విరులుచోర శ్రీరామ బాణాగ్ని వారందరన్ రాచణంజంపగా నంతలోకంబు
 లానందమైయుండ నవ్వేళనున్ విభిషణున్ వేడుకన్ దోడుకన్ వచ్చి పట్టాభి
 పేకంబు జేయించి సీతామహాదేవినిన్ దెబ్బి శ్రీరాముకున్నచ్చి యంతన్న
 యోధ్యాపురిన్జొచ్చి పట్టాభిపేకంబు సంరంభమైయున్న సీకన్న నాకెవ్యరున్
 గూర్చిలేరంచు మన్మించి శ్రీరామభక్తి ప్రశ్నంబుగా నిన్ను సేవించి నీ నామ
 సంకీర్తనన్ చేసినన్ బాపముల్ బాయవే భయంబులున్ దీరవే భాగ్యముల్
 గల్లు సామూజ్యముల్ గల్లు సంపత్తులన్ గల్లు నో వానరాకార యోభక్తమందార!
 యోపుణ్య సంచార! యోధీర యోవీర నీవే సమస్తంబుగా వెలసి యా తారక
 బ్రహ్మమంత్రంబు పరించుచున్ ఫీరముగా వజి దేహంబునుండాల్చి నీ దీర్ఘ
 దేహంబు నాజిహ్యనుందాల్తు త్రైలోక్యసంచారిషై రామ నామాంకిత ధ్యానివై
 బ్రహ్మమై బ్రహ్మతేజంబునన్ వెలుగునో రోద్ర విజ్ఞాలకల్లోలహావీర హనునుంత
 యోంకార శబ్దంబులం భూతప్రేతంబులన్ జెన్ పిశాచంబులన్శాకినీ డాకినీ
 త్యాదుంలం గాలిదయ్యంబులన్ నీదు వాలంబునన్ జూట్టీ నేలంబడగాట్టి నీ
 ముష్టిఘూతంబులన్ బాపు దండంబులన్ రోమఖండంబులం ఉరుంచి కాలాగ్ని
 రుద్రుండవో నీవు బ్రహ్మప్రభా భాసితంజైన నీ దివ్య తేజంబునుంజూపి రారోరి
 నాముద్దు నరసింహ యంచుం దయాదృష్టి వీక్షించి నన్నేలు నా స్వామి యోయాంజ
 నేయా నమః సదా బ్రహ్మచారీ ప్రతపూర్ణ హరీ! నమస్తై నమో వాయుపుత్రా
 నమస్తై నమః॥

మంగళాష్టకమ్

శ్లో॥ వైశాఖేమాసి కృష్ణయం దశమ్యం మందవాసరే
 పూర్వాభాద్రా ప్రభూతాయమంగళం శ్రీ హనూమతే ॥

 కరుణారసపూర్వాయ ఫలాపూవ త్రియాయ చ ।
 మాణిక్యహరకంతాయ మంగళం శ్రీ హనూమతే ॥

 సువర్గలాకథతాయ చతుర్యజధరాయ చ
 ఉష్ణరూఢాయ వీరాయ మంగళం శ్రీ హనూమతే ॥

 దివ్యమంగళ దేహయ పీతాంబరధరాయ చ
 తత్కాంచనవర్ణాయ మంగళం శ్రీ హనూమతే ॥

 భక్త రక్షణ శీలాయ జానకీ శోకహరిణే
 జ్యుల త్వావకనేతాయ మంగళం శ్రీ హనూమతే ॥

 పంపాతీర విహరాయ సౌమిత్రి ప్రాణదాయినే
 సృష్టికారణభూతాయ మంగళం శ్రీ హనూమతే ॥

 రంభావన విహరాయ గంధమాదవాసినే ।
 సర్వలోకైకనాథాయ మంగళం శ్రీ హనూమతే ॥

 పంచాననాయ భీమాయ కాలనేమి హరాయ చ
 కాండిన్యగోత్ర జాతాయ మంగళం శ్రీ హనూమతే ॥

 ధన్యేం హంకృతకృత్యేం హం
 పుణ్యేం హం వాయువంద

 అద్య మే సఫలం జన్మ
 భవ త్వాదాభ్యవందనాత్

శ్రీ హనుమత్సూక్తం

శ్రీమాన్, సర్వలక్షణ సంపన్మః, జయప్రదః, సర్వభరణభూషితముదారం, మహాన్నతోష్టమారూధః కేసరీప్రియనందనః వాయుతనూజః, యథేచ్చ పంపాతీర విహారే, గందమాదన సంచారః, హాముప్రాకారాంచిత కనక కదళీవాంతర నివాసీ పరమాత్మ, వనచరశాపవిమోచనః, హామువర్ణం నానారత్న ఖచితా మమూల్య తరాం మేఖలాం చ స్వర్ణోపవీతాం కౌశేయవస్త్రం చ బిభ్రాణః, సనాతనః, పరమ పురుషః, మహాబలః, అప్రమేయ ప్రతాపశాలీ, రజితవర్ణః, శుద్ధ స్వట్టిక నంకాశః; పంచవదనః, పంచదశనేత్రః, సకల దివ్యప్రథారీ, శ్రీ సువర్ణలా రమణః. మహేంద్రాద్యష్ట దిక్కాలక త్రయప్రింశద్గీర్వాణ మునిగడ గంధర్వ యక్త కిస్మేర పన్నగాసురపూజిత పాదపద్మయుగణః, నానావర్ణః, కామరూపః, కామాచారః, యోగిధ్యేయః, శ్రీ హనుమాన్, అంజనేయా, విరాఘ్రామీ, విశ్వాత్మా, విశ్వరూపః, పవననందనః, పార్వతీపుత్రః. ఈశ్వరతనూజః, సకల మనోరథాన్ని దదాతు,

ఫలఫుత్తి:

వ. ఇదం శ్రీ హనుమత్సూక్తం యోధీమానేకవాదం పఠేద్వది సర్వేభ్యః పాపేభ్యే విముక్తే భూయాల్.

పరాసుమత్తుర్కోణములు

మచిలీపట్టం, హరాసుపేటలో శ్రీ సువర్ధులా పమేత ఆంజనేయస్వామి ప్రసిద్ధ దేవకం

ష్టులప్పరాణం

ఇండియా (భారతదేశంలో), ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో, కృష్ణాజిల్లాలో, మచిలీపట్టం, పరాసుపేటలో శ్రీ సువర్ఘులాసమేత ఆంజనేయస్వామి ప్రసిద్ధ దేవకం ఉంది. ఆలయ ప్రతిష్ఠ భత్తపతి ఇవాళీ గురువయిన శ్రీ సమధ్యరామదాస స్వామిచే 1653లో చేయబడినట్లు లిఖిత ప్రమాణముంది. ఇంకా విశేషమేమన నడిచే దైవంగా ప్రాణిద్యులైన శ్రీ చంద్రశేఖరేంద్ర సరస్వతి స్వామి (కంచి పెద్ద స్వామి) వారు 1969వ సంవత్సరములో మచిలీపట్టం వేంచేశారు. వారు ఒకనాటి రాత్రి పీరస్థానము నుండి బయలుదేరి నడువనారంభించారు. శిష్యులు వెంట వెళ్వారు. అలా వెళ్విన స్వామి నేరుగా శ్రీ సువర్ఘులాంజనేయాలయానికి వెళ్వి ఆ రాత్రి ఆక్కడై నిద్ర చేసారు. అప్పటికి తెలిసింది పురజనులకు ఆ ఆలయ విశిష్టత. వెంటనే పునరుద్ధరణ చేపట్టారు. ప్రస్తుతం గొప్పగా ఆలయం నిర్వహింప బధుతోంది. ఆ ఆలయములో యంత్రముపైననే శ్రీ సువర్ఘులాంజనేయ లోహమూర్తులు పోత పోసి ఉంటాయి.

ఇండియాలో ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో, కృష్ణాజిల్లాలో బంటుమిల్లికి రెండు కిలోమీటర్ల దూరంలోని పాళ్ళపురంలో శ్రీ సువర్ఘులాంజనేయ కృష్ణ శిలామూర్తులు

ఉన్నాయి. అవి స్వయంవ్యక్తమూర్ఖులుగా ప్రతీతి. పై రెండుచోట్ల ప్రతి సంవత్సరం కళ్యాణములు జరుగుతాయి.

ఇండియాలో, ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో, తూర్పు గోదావరి జిల్లా గండ్రెడులో శ్రీ సువర్ధులాసహిత ఏకాదశముఖ వీరాంజనేయ స్వామి ఉన్నారు. ఆక్కడ శాశ్వత నిత్యకళ్యాణ వ్యవస్థ శ్రీ సువర్ధులాంజనేయకేర్మాటు చేయబడింది. అట్లే రాజమండ్రి కవలగాయ్యలో కూడ.

హనుమత్ కళ్యాణములు విశేషంగా జరిగేతాపులెన్నే ఉన్నాయి. పైదరాబాదు - తాడుబంధు వీరాంజనేయాలయంలో జరిగే కళ్యాణోత్సవాలు ప్రసిద్ధమైనవి. అలాగే దిల్సుఫ్ఫీనగర్వంటి చోట్ల జరుగుతాయి. ప్రముఖ హనుమదుపాసకులంతా హనుమత్ కళ్యాణ నిర్వహకులే. విశేషించి ప్రకాశం జిల్లా పావులూరులో ప్రతి సంవత్సరము కొన్ని వందలమంది దంపతులు కూర్చొని సామూహిక కళ్యాణములు నిర్వహిస్తారు. అందుకై ప్రతి ఏటా వందలాది మృణాల్యమూర్ఖులకు ఆర్ధరిస్తారు. పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా ఏలూరులో 1000 కళ్యాణములు జరిగాయట. మద్రాసు, కుమరన్ నగర్లో శ్రీ హనుమద్దసుగారి ఆధ్వర్యములో శ్రీ సువర్ధులా హనుమత్కళ్యాణ నిర్వహణ జరుగుతుంది. వారు సువర్ధులా హనుమన్వంత్ గాయత్రి గాయత్రి ఉపదేశించి వివాహం కాని వారికయే భాగ్యం కల్పించారట. కాగా మూలవిరాట్ ఉత్సవమూర్ఖులుకల వేలాది ఆలయాలలో కళ్యాణాలు జరిగే విషయం ప్రత్యేకించి చెప్పవనిలేదు.

రిమ్మనపూడి, వీరాంజనేయపురం, పామరు, బొమ్ములూరు గ్రామములలో ప్రసిద్ధ ఆంజనేయ స్వామి దేవాలయములలో ప్రతి సంవత్సరము కళ్యాణ మహాత్మవములు రంగ రంగ వైభవహసేతముగా జరుగును.

ఆంజనేయస్వామి బలశారీరములు, కొస్క్రుషిస్త్రు దేవాలయ ప్రదేశములు

1. పంచముఖ ఆంజనేయస్వామి (వెంకటేశవర్ణ పి. & టి. కాలనీ)
2. యోగ ఆంజనేయస్వామి (మదనపల్లిలో, చిత్తూరు జిల్లా, ఆంధ్ర)
3. అభయ ఆంజనేయస్వామి (సాతులూరులో, నరసరావు పేటకు 6 కిలోమీటర్లు, గుంటూరు జిల్లా, ఆంధ్ర)
4. వీరాంజనేయ స్వామి (భూమానంద ఆశ్రమము, వీరాధివత్తి మాతా ప్రతిభానందగిరి, వీరన్నగట్టుపల్లె పోప్పు, గండి క్షేత్రము, కడవజిల్లా)
5. భక్త ఆంజనేయస్వామి (బొమ్మలూరు, బాపులపాడు మండలం, కృష్ణాజిల్లా)
6. ఆంజనేయస్వామి హనుమాన్ జంక్టన్
7. బెడి ఆంజనేయస్వామి (పోలింగవరము, చెంగల్పట్టు జిల్లా చెన్నైకి 150 కిలోమీటర్లు దూరం, మరియు శ్రీ వెంకటేశ్వరస్వామి ముఖమంటపమునకు ఎదురుగా, ధర్మప్రచార పరిషత్కు ప్రక్కన, తిరుమలలో)
8. ఆంజనేయస్వామి ఉండ్రహాడి, పామర్చు మండలము, కృష్ణాజిల్లా, ఆంధ్ర
9. ఆంజనేయస్వామి వీరాంజనేయపురం, పామర్చు మండలము, కృష్ణాజిల్లా, ఆంధ్ర
10. ఆంజనేయస్వామి (శీమేశ్వరాలయము దగ్గర, గుడివాడలో, కృష్ణాజిల్లా ఆంధ్రప్రదేశ్ 1718లో నిర్మితము, సంజీవి పర్వతము స్వామివారి కుడి హస్త మందున్నది. ఆ విధముగా మరెచ్చటను కానరాదు).
11. ఆంజనేయస్వామి సామర్థకేటు, తూర్పు గోదావరి జిల్లా, ఆంధ్రప్రదేశ్

12. అంజనేయస్వామి పెందుర్రి, పెందుర్రి మండలము, విశాఖపట్టణం జిల్లా, అంధ్రప్రదేశ్
13. కపిల అంజనేయస్వామి తిరుపతి బస్పుస్థాంధు దగ్గర ఉత్తర దిక్కున, గరుత్వంతుడు దక్కిఱ దిక్కున ఒకే రాతిలో రెండు ఇమిడి యున్నవి.
14. చిట్టి అంజనేయస్వామి తెనాలి
15. అంజనేయస్వామి కర్ణాడా తాండ్రా, కొత్త చెఱువు మండలము, అనంతపురం జిల్లా
16. అంజనేయస్వామి గోరంటల్ల, గోరంటల్ల మం||, అనంతపురం జిల్లా
17. అంజనేయస్వామి పెదముత్తేవి, కృష్ణాజ్యుతము, కృష్ణాజిల్లా, ఆంధ్ర బైపాస్రోడ్స్పూలో, గుంటూరు, అంధ్రప్రదేశ్
18. అంజనేయస్వామి దగ్గిరాల, గుంటూరు జిల్లా, అంధ్రప్రదేశ్
19. అంజనేయస్వామి బెంజి సరిగ్గెల్ ప్రక్కన, విజయవాడ
20. అంజనేయస్వామి కడియం, తూర్పు గోదావరి జిల్లా, ఆంధ్ర
21. అంజనేయస్వామి బుచ్చిమృగారి మరం, పామప్రు మండలం, కృష్ణాజిల్లా
22. అంజనేయస్వామి కడియం దగ్గర, తూర్పుగోదావరి జిల్లా, ఆంధ్ర
23. అంజనేయస్వామి భీమడోలు దగ్గర, పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా, ఆంధ్ర
24. అంజనేయస్వామి బననవాడి, బెంగుళూరు సిటీ
25. అంజనేయస్వామి కాసాపురము, గుంతకల్లు దగ్గర, అనంతపురం జిల్లా
26. అంజనేయస్వామి ములబాగల్ పలమనేరు - బెంగుళూరు పైన 40 కిలోమీటర్ల దూరం, కర్రాటక రాష్ట్రం)
27. అంజనేయస్వామి నూజిపీదు, కృష్ణాజిల్లా
28. అంజనేయస్వామి నవ ఆవతార క్షేత్రము, మంగమూరిడొంక, ఒంగోలు

30. దాసాంజనేయస్వామి	మావరం డౌను, విజయవాడ
31. ఆంజనేయస్వామి	తచ్చేపల్లి, మచిలీపట్టం
32. ఆంజనేయస్వామి	వెంకటేశ్వరస్వామి గుడివెనుక వైపు, గుడివాడు
33. వీరాంజనేయస్వామి (ఫాథీ విగ్రహము)	పాన్మూరు, గుంటూరు జిల్లా
34. ఆంజనేయస్వామి	బాస్పుద్ది, చిలకలూరిపేట మండలం,
గుంటూరు జిల్లా
35. ఆంజనేయస్వామి	హనుమాన్ ఘాట్, కాళి
36. ఆంజనేయస్వామి	మద్ది,
37. ఆంజనేయస్వామి	ఉయ్యారు, కంకిపాడు మండలం,
కృష్ణాజిల్లా
38. ఆంజనేయస్వామి ఆలయం	సుల్తానగరము, బందరు మండలము,
కృష్ణాజిల్లా
39. ఆంజనేయస్వామి ఆలయము	పాండురంగ దేవాలయము, మచిలీపట్టుప
40. ఆంజనేయస్వామి ఆలయము	పత్టల్లాబాదు, బందరు మండలం,
కృష్ణాజిల్లా
41. పంచముఖ ఆంజనేయస్వామి	తూర్పుపేధి, ఏలూరు, ప॥ గ॥ జిల్లా
42. ఆంజనేయస్వామి (ఫాథీ విగ్రహము)	కారంచెడు, గుంటూరు జిల్లా
43. ఆంజనేయస్వామి (ఫాథీ విగ్రహము)	ఆలహంబాదు
44. ఆంజనేయస్వామి	మథురానగర్, హైదరాబాద్
45. ఆంజనేయస్వామి	సత్యసాయి కళ్యాణమంటపము, హైదరాబాద్
46. ఆంజనేయస్వామి	దత్తాత్రేషము, మంగినపూడి, బుపదరు
మండలం, కృష్ణాజిల్లా
47. శ్రీ సువర్ధులాసమేత ఆంజనేయస్వామి	
ప్రతిష్ఠించినవారు రామాను	పరాసుపేట, (ప్రైంచిపేట)
48. శ్రీ వాలపూజా బాలహనుమాన్	
మందిరము	బచ్చుపేట, మచిలీపట్టం, కృష్ణాజిల్లా

49. అంజనేయస్వామి రిమ్మనపూడి, శామరు మండలం,
కృష్ణజిల్లా
50. అంజనేయస్వామి - 61' గోకవరం, రంగంపేట మం., తూ॥గో॥ జిల్లా
51. అంజనేయస్వామి - 54' మండపము కట్టడము సామర్లకోట
52. ఆభయ అంజనేయ - 61' పెందుర్తి, పెందుర్తి మండలము,
విశాఖపట్టం జిల్లా
53. అంజనేయస్వామి రాతివిగ్రహం - 41' బైపాన్ రోడ్, గుంటూరు.
54. అంజనేయస్వామి (ఫేమన్) అయోధ్య
55. శ్రీ ప్రసన్న వీరాంజనేయగుడి మహాలక్ష్మి లే-అవట్, బెంగుళూరు
56. శ్రీ ప్రసన్న వీరాంజనేయ రాగిగుట్ట, జె.పి. నగర్, బెంగుళూరు
57. అంజనేయస్వామి విగ్రహము ప్రశాంతి నిలయము స్టేడియం, పుట్టపర్తి,
అనంతపురం జిల్లా
58. అంజనేయస్వామి ఆలయము లేపాక్షి
59. శ్రీ ఆంజనేయస్వామి ఆలయము వైష్ణవి దేవాలయము దగ్గర, జమ్ము
60. అంజనేయస్వామి ఆలయము చల్లపల్లి, కృష్ణజిల్లా.
61. గాలి ఆంజనేయ స్వామి మైసూరు రోడ్, బెంగుళూరు
62. అంజనేయ స్వామి ఆలయము బనవాడి , బెంగుళూరు
63. కోట ఆంజనేయస్వామి సిటి మార్కెట్టు, బెంగుళూరు
64. తుప్ప (సెయింగ్) ఆంజనేయ స్వామి బలేపేట, బెంగుళూరు
65. రామ అలింగస ఆంజనేయస్వామి హనుమంతనగర్, బెంగుళూరు

